Pełnomocnik Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
ds. Osób Niepełnosprawnych
Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych
Departament Spraw Społecznych

Diagnoza sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim w okresie 2003-2010

Toruń, czerwiec 2012 r.

Spis treści:

Wprowadzenie ……..…… s. 4

I. Ewaluacja ex-post „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010” ……..... s. 8

II. Sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko -pomorskim ……..……... s. 54

1. Systemy orzecznictwa …… s. 54

2. Skala zjawiska niepełnosprawności w województwie kujawsko – pomorskim według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. s. 57

3. Osoby niepełnosprawne w województwie kujawsko – pomorskim według orzeczonego stopnia niepełnosprawności w latach 2008-2010…….. s. 65

4. Osoby niepełnosprawne według ustalonych orzeczeń Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego za okres 2006-2010 ……. s. 85

5. Struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych …….…….. s. 90

6. System szkolnictwa dotyczący osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim …….. s. 93

7. Dostęp do rehabilitacji leczniczej osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim ……..... s. 111

8. Działalność sektora non – profit na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim …….…..... s. 115

9. Działania w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych ……. s. 123

10. Dostęp do informacji osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do e – informacji ……... s. 144

11. Dostosowanie dróg i infrastruktury województwa do potrzeb osób niepełnosprawnych …… s. 146

Podsumowanie …… s. 147

Źródła prawa ……..... s. 149

Wykaz tabel, wykresów i rysunków …… s. 151

Wykaz załączników …… s. 155

Wprowadzenie

Poniższe opracowanie jest pierwszym w regionie, zbiorczym dokumentem opisującym szczegółowo działania podejmowane przez samorząd województwa na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2003-2010 oraz przedstawiającym sytuację osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w różnych obszarach życia.

Opracowanie zawiera ewaluację działań podejmowanych w ramach realizacji *„Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2020”* oraz diagnozę sytuacji osób niepełnosprawnych w regionie. Przeprowadzona ewaluacja ex-post pozwoliła na oszacowanie efektywności i jakości zrealizowanych w latach poprzednich przedsięwzięć na rzecz osób niepełnosprawnych. Analiza dała również możliwość wskazania obszarów wymagających interwencji oraz określenia działań, jakie należy podejmować w kolejnych latach.

Na potrzeby niniejszego opracowania, sytuacja osób niepełnosprawnych została opracowana w oparciu o przeprowadzone przez Pełnomocnika Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. Osób Niepełnosprawnych ankiety, badania własne, dane dotyczące osób niepełnosprawnych pozyskane z różnych instytucji, a także dzięki podjęciu współpracy m.in. z Urzędem Statystycznym w Bydgoszczy, Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy, Polskim Towarzystwem Higienicznym – Oddziałem Toruńsko-Włocławskim, Narodowym Funduszem Zdrowia Oddziałem Wojewódzkim w Bydgoszczy, Wydziałem Zdrowia Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, Wydziałem Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie, Oddziałem Kujawsko-Pomorskim PFRON w Toruniu, Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziałem Regionalnym w Bydgoszczy, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy oraz w Toruniu, Wojewódzką Komisją Lekarską Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Bydgoszczy, czy poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz powiatami, gminami i organizacjami pozarządowymi naszego regionu.

Niepełnosprawność jest problemem społecznym wymagającym zarówno działań mających na celu udzielanie pomocy osobom niepełnosprawnym, jak i działań zapobiegających niepełnosprawności w przyszłości. W celu skutecznej realizacji działań na rzecz osób niepełnosprawnych zarówno w Polsce, jak i w Europie tworzonych jest szereg przepisów prawnych regulujących właśnie tę kwestię.

Wśród pierwszych aktów prawnych regulujących w sposób kompleksowy w Polsce, sytuację prawną osób niepełnosprawnych była ustawa z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych[1], która uwzględniała potrzebę realizacji zasady równości szans osób niepełnosprawnych w społeczeństwie oraz tworzenia polityki zatrudnienia tych osób.

Następnym dokumentem prawnym o charakterze krajowym jest obecnie obowiązująca ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[2] z wielokrotnymi późniejszymi nowelizacjami. Ustawa ta z dniem 1 stycznia 1998 roku zastąpiła poprzednią ustawę z dnia 9 maja 1991 roku. Ustawa z 1997 r. dookreśliła pojęcie niepełnosprawności, jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długookresowego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Kolejnym ważnym dokumentem jest Karta Praw Osób Niepełnosprawnych[3], przyjęta uchwałą 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Karta jest aktem ogólnym, a więc nie jest źródłem prawa i nie gwarantuje konkretnych uprawnień, jednak można powoływać się na nią oficjalnie, jako na akt uchwalony przez Sejm RP. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera katalog dziesięciu praw, wskazujących najważniejsze obszary, w których należy podjąć działania.

Obok aktów prawa krajowego, Polska, jako jedno z państw członkowskich Unii Europejskiej zobligowana jest do przestrzegania zasad zgodnych z obowiązującym prawem międzynarodowym. Problematyka osób niepełnosprawnych, na arenie międzynarodowej została zainicjowana w 1993 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych, dzięki opracowaniu Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, których celem jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym takich samych praw, jakie mają inni obywatele. Społeczeństwo powinno więc zadbać o to, by istniejące środki i zasoby były rozdzielane sprawiedliwie.

Kolejnym dokumentem jest przyjęta w 2002 roku „Agenda 22 – Władze Lokalne – Wytyczne w zakresie planowania polityki wobec osób niepełnosprawnych w społecznościach lokalnych". Określone w dokumencie pt. Zasady Wdrażania ONZ-owskich Standardowych Zasad Wyrównywania Szans, nakładają na władze lokalne obowiązek zwiększania dostępności i możliwości uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

[1] Dz. U. z 1991 r., Nr 46, poz. 201 z późn. zm.
[2] Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z póź zm.
[3] M.P. z dnia 13 sierpnia 1997 r.

Wśród dokumentów o zasięgu międzynarodowym warto wskazać także na Deklarację Madrycką, przyjętą podczas Europejskiego Kongresu na rzecz Osób Niepełnosprawnych w roku 2002 w Madrycie. Deklaracja przedstawia wizję dotyczącą zapewniania osobom niepełnosprawnym dostępu do wszystkich społecznych zasobów, włączając edukację, nowe technologie, służby medyczne i socjalne, aktywność sportową i rekreacyjną, zatrudnienie oraz dostęp do dóbr, produktów i usług.

Kwestia osób niepełnosprawnych została podjęta również przez Radę Europy w przyjętym w 2006 roku Zaleceniu nr Rec (2006)5 „Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015", które podkreśla, iż głównym celem strategicznym jest zapewnienie pełnego udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Plan zachęca państwa członkowskie do zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez zapewnienie im wysokiej jakości innowacyjnych usług i konsolidację już stosowanych środków. Efektem ma być zapobieganie pogłębianiu się niepełnosprawności, niwelacji jej skutków i zwiększania niezależności osób niepełnosprawnych oraz wdrażanie działań, obejmujących dostępność kompleksowych usług określonych w piętnastu obszarach.

Krokiem milowym w zakresie ochrony praw osób niepełnosprawnych na arenie międzynarodowym stało się podpisanie przez Unię Europejską 30 marca 2007 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych. W związku z tym Unia Europejska, jako całość stała się po raz pierwszy stroną traktatu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Konwencja ta określa minimalne standardy ochrony i zachowania pełnego zakresu praw obywatelskich, politycznych, społecznych i gospodarczych dla osób niepełnosprawnych**.**

Unia Europejska podpisując Konwencję zobowiązała się do stworzenia **"Europy bez barier"**, tym samym zobligowała się do zapewnienia, w granicach swoich obowiązków, zgodności całego prawodawstwa, wszelkich strategii i programów na szczeblu unijnym z postanowieniami Konwencji dotyczącymi praw osób niepełnosprawnych. Państwa, które ratyfikowały Konwencję, w tym wszystkie państwa członkowskie UE, powinny podjąć działania w następujących obszarach: dostęp do edukacji, zatrudnienie, transport, infrastruktura i budynki udostępniane ludności, przyznawanie prawa głosu, poprawa uczestnictwa w życiu politycznym oraz zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnej zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych.

Konwencja ONZ odzwierciedla zaangażowanie państw w budowanie „Europy bez barier" dla ponad 80 mln osób niepełnosprawnych na terenie całej Unii Europejskiej. Poczynania te zostały zawarte w **Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020**, która została ogłoszona 15 listopada 2010 roku przez Komisję Europejską. Strategia koncentruje się na wzmocnieniu pozycji osób z niepełnosprawnością, by mogły korzystać z przysługujących im praw na równi z innymi obywatelami, oraz na usunięciu barier utrudniających im życie codzienne. Główne obszary działania, które zostały ujęte w Strategii to:

- *dostępność* – zapewnienie dostępności towarów, usług, w tym również publicznych oraz urządzeń wspomagających dla osób niepełnosprawnych,
- *uczestnictwo* – zapewnienie prawa do swobodnego przemieszczania, wyboru miejsca i stylu życia oraz pełnego dostępu do kultury, rekreacji i sportu; w tym celu UE podejmie następujące działania: pokonywanie przeszkód w korzystaniu z praw przysługującym osobom niepełnosprawnym, jako jednostkom, konsumentom, uczniom, uczestnikom życia gospodarczego i politycznego; poprawa dostępności organizacji sportowych, hobbystycznych, kulturalnych i rekreacyjnych, ich działalności, imprez lokali, produktów i usług,
- *równość* – wyeliminowanie w UE dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.
- *zatrudnienie* – umożliwienie znacznie większej liczby osób niepełnosprawnych zarabiania na życie na wolnym rynku pracy,
- *kształcenie i szkolenie* – upowszechnienie otwartego dla wszystkich kształcenia i uczenia się przez całe życie dla niepełnosprawnych uczniów i studentów,
- *ochrona socjalna* – działanie na rzecz godnych warunków życia dla osób niepełnosprawnych,
- *zdrowie* – zwiększenie równego dostępu osób niepełnosprawnych do świadczeń zdrowotnych i powiązanych usług,
- *działania zewnętrzne* – promowanie praw osób niepełnosprawnych w ramach działań zewnętrznych UE.

Polska będąc jednym z krajów członkowskich Unii Europejskiej jest zobowiązana do respektowania zarówno przepisów prawa krajowego, jak i prawa unijnego. Członkostwo w Unii Europejskiej pozwala na podejmowanie w szerokim zakresie współpracy

międzynarodowej pomiędzy państwami członkowskimi, a w konsekwencji wymiany doświadczeń związanych z działaniami podejmowanymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

I. *Ewaluacja ex – post „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010”*

Nowelizacja ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przeprowadzona w 2003 r. nadała samorządowi województwa nowe kompetencje w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych. W związku z tym Zarząd Województwa w styczniu 2004 r. podjął decyzję o powołaniu Pełnomocnika Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych, do którego należy realizacja działań na rzecz osób niepełnosprawnych[4].

W 2007 r. w strukturach organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego wydzielony został Departament Spraw Społecznych w skład, którego weszło Biuro Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych, które zostało przekształcone w 2011 r., w aktualnie istniejący, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Dane przedstawione w załączniku nr 1 do niniejszego opracowania, są sumą działań podejmowanych przez samorząd województwa na rzecz osób niepełnosprawnych, zgodnie z jego kompetencjami – od 2003 do 2010 roku.

Jednym z zadań samorządu województwa wskazanym w art. 35, ust. 1, pkt 1 ustawy o rehabilitacji (…) jest opracowywanie i realizacja wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W związku z powyższym w 2004 roku Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych opracował *„Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010”*, który został przyjęty przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2004 roku, uchwałą Nr XXIX/356/04 z dnia 29 grudnia 2004 r.

[4] Uchwała Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 2/19/2004 z dnia 14 stycznia 2004 r.

Realizacja programu zakończyła się z dniem 31 grudnia 2010 r.

Samorząd województwa kujawsko – pomorskiego w ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych realizował misję, będącą jednocześnie celem głównym ww. programu, obejmującą wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu oraz powszechne uznanie, że:

- osoby niepełnosprawne mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz do korzystania, na zasadzie równości, z praw i obowiązków ustanowionych dla ogółu obywateli, bez względu na rodzaj, przyczynę i stopień niepełnosprawności,
- osoby niepełnosprawne mają prawo do uzyskania niezbędnych środków umożliwiających wyrównanie zmniejszonych wskutek niepełnosprawności szans w korzystaniu z praw przysługujących każdemu człowiekowi,
- wszelkie działania na rzecz osób niepełnosprawnych powinny być podejmowane z poszanowaniem suwerenności jednostki i jej prawa do dokonywania samodzielnych wyborów życiowych.

Program realizował zapisy *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020*, stanowiącej załącznik do uchwały Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 r., Priorytetowy obszar działań 3. Rozwój zasobów ludzkich, Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności, 3.5.2. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych.

Cele strategiczne programu, obejmowały:

- kształtowanie pozytywnego wizerunku osoby niepełnosprawnej w społeczeństwie,
- zwiększenie dostępu do leczenia, opieki i rehabilitacji medycznej,
- zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji,
- zapobieganie wykluczeniu społecznemu poprzez rozwój rehabilitacji zawodowej,
- zwiększenie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym, rekreacji i turystyce,
- kreowanie polityki społecznej w zakresie zwiększania aktywności organizacji działających na rzecz i w imieniu osób niepełnosprawnych.

Cele strategiczne programu realizowane były m.in. poprzez:

- zadania ustawowe, będące w kompetencji samorządu województwa,

- programy PFRON, wspierające osoby niepełnosprawne, adresowane do różnych środowisk osób niepełnosprawnych,
- projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich oraz środków PFRON,
- działania promująco-aktywizujące, polegające m.in. na organizowaniu konkursów, konferencji, spotkań informacyjno-warsztatowych, publikacji broszur i ulotek informacyjnych, spotów reklamowych podejmujących problematykę osób niepełnosprawnych w wielu dziedzinach,
- współpracę zagraniczną z regionami partnerskimi,
- zadania realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych, będące w kompetencji powiatów, gmin, PFRON, administracji rządowej.

W załączniku nr 2 przedstawione zostały zadania realizowane przez samorząd województwa na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach *„Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010"*. Dane ujęte w tabeli zostały pozyskane od Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Kujawsko-Pomorskiego.

Zadania realizowane były w oparciu o środki finansowe z budżetu województwa oraz z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Zadania samorządu województwa kujawsko-pomorskiego finansowane z tych środków w poszczególnych latach określane były w formie uchwały przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w drodze uchwały dokonywał podziału ich limitu do wykorzystania w danym roku.

1. **Zadania ustawowe, finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz budżetu województwa, na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych:**

   a) Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (…)

Zgodnie z art. 35 ust. 1, pkt 5 ustawy o rehabilitacji (…) w ramach zadań samorządu województwa realizowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, możliwe jest dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane[5], dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.

Wnioski dotyczące wyżej wymienionego zadania przyjmowane są do 30 listopada roku poprzedzającego realizację zadania.

Przedmiot dofinansowania w okresie realizacji programu obejmował m.in. budowę szybów windowych, wykonanie podjazdów do budynku, montaż platform schodowych, budowę ciągów komunikacyjnych, budowę ogrodzenia, remont sali gimnastycznej, remont klatek schodowych i sanitariatów, wymianę bramy wjazdowej, roboty termomodernizacyjne, adaptację i budowę pomieszczeń z przeznaczeniem na rehabilitację osób niepełnosprawnych montaż uchwytów i poręczy, wymianę dachu, remont korytarzy, klatek schodowych i schodów, wykonanie elewacji oraz ciągów pieszych.

Dofinansowaniem zostało objętych łącznie 96 obiektów, m.in.: 35 domów pomocy społecznej, 7 uzdrowisk, 6 ośrodków rehabilitacyjno-leczniczych, rehabilitacyjno-szkoleniowych i reedukacji, 8 zespołów szkół, 8 ośrodków kultury, 5 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, 5 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, 4 poradnie i przychodnie specjalistyczne, 3 szkoły podstawowe, 2 przedszkola, 2 domy dziennego pobytu, 2 środowiskowe domy samopomocy, 2 warsztaty terapii zajęciowej, 2 zakłady pracy chronionej, 1 pracownia rozwijania twórczości, 1 pływalnia, 1 oddział edukacyjno-terapeutyczny, 1 uczelnia wyższa, 1 ośrodek parafialny.

Dofinansowanie wyżej wymienionych inwestycji przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego ze środków PFRON polepszyło warunki bytowe osób

[5] Dz. U. z 2010 r., Nr 243, poz. 1623,

niepełnosprawnych, umożliwiło osobom niepełnosprawnym samodzielny dostęp do budynków i swobodne poruszanie się wewnątrz budynków. Dzięki dofinansowaniu robót budowlanych możliwe jest udostępnienie osobom niepełnosprawnym nowo wybudowanych obiektów, gdzie osoby niepełnosprawne będą miały możliwość nieodpłatnego korzystania z sal rehabilitacyjnych i poradni specjalistycznych m.in. socjalno-prawnej, psychiatrycznej, profilaktycznej, uzależnień, Akademii Walki z Rakiem.

Biorąc pod uwagę liczbę złożonych w poszczególnych latach wniosków można stwierdzić, że zainteresowanie ze strony wnioskodawców dofinansowaniem ze środków PFRON w ramach omawianego zadania jest zmienne.

Tabela nr 1

Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych						
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zwartych umów***	***Kwota dofinansowania ze środków PFRON***	***Liczba osób niepełnosprawnych korzystająca z efektów zadania***		
				osoby dorosłe	***dzieci***	***mieszkańcy wsi***
2003	54	4	338 689,00	dane gromadzono od 2008 r.		
2004	9	9	1 383 567,00			
2005	30	16	1 892 358,00			
2006	29	18	1 894 465,00			
2007	16	8	930 000,00			
2008	43	21	2 303 189,00	2 518	1 250	–
2009	29	11	2 319 088,00	872	1 076	387
2010	15	9	1 737 779,00	988	81	230
Razem:	**225**	**96**	**12 799 135,00**	**4 378**	**2 407**	**617**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

b) Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej

Celem działalności zakładów aktywności zawodowej jest zatrudnienie osób zaliczonych do znacznego oraz umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, a także przygotowanie ich do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia w miarę indywidualnych możliwości osób niepełnosprawnych. W ZAZ prowadzona jest rehabilitacja społeczna, zawodowa i w pewnym zakresie lecznicza, jednak największy nacisk kierowany

jest na rehabilitację zawodową, której głównym efektem powinno być przygotowanie osoby niepełnosprawnej do pracy na otwartym rynku.

W okresie funkcjonowania programu na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zostało utworzonych pięć Zakładów Aktywności Zawodowej: w Bydgoszczy, Białych Błotach, Brodnicy, Wąbrzeźnie i Drzonowie, które zatrudniały łącznie 230 osób, w tym 172 osoby niepełnosprawne, z czego 138 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, 62 kobiety, 70 mieszkańców wsi[6].

Tabela nr 2 Wykaz zakładów aktywności zawodowej funkcjonujących w województwie według stanu na dzień 31.12.2010 r.

L.p.	Podmiot zawierający umowę	Przedmiot działalności	Rok otrzymania statusu ZAZ
1.	Miasto Bydgoszcz ul. Jezuicka 1 85-102 Bydgoszcz	wytwórczo-usługowa, w zakresie poligrafii i kolorowego druku cyfrowego	2005
2.	Gmina Białe Błota ul. Szubińska 7 86-005 Białe Błota	wytwórczo-usługowa w zakresie usług sportowo rekreacyjnych, usług serwisu sprzątającego, reklamowych	2006
3.	Wąbrzeskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski ul. Matejki 18 87-200 Wąbrzeźno	sportowo-rekreacyjna oraz obsługowo-rehabilitacyjna	2007
4.	Powiat Brodnicki ul. Kamionka 18 87-300 Brodnica	usługi hotelarsko gastronomiczne oraz obsługowo rehabilitacyjna	2007
5.	Gmina Lisewo ul. Chełmińska 2 86-230 Lisewo	w branży papierniczej, stolarskiej, rękodzielniczej i gospodarczej	2008

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

.

Organizatorem ZAZ może być gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.

[6] Wg. danych na dzień 31.12.2010 r.

Warto zaznaczyć, iż w województwie planuje się tworzenie kolejnych zakładów aktywności zawodowej, co jest zgodne z ciągle rosnącym zainteresowaniem środowisk osób niepełnosprawnych.

Na podstawie art. 68c ust 2 ustawy o rehabilitacji (…) maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON kosztów działania istniejących już zakładów aktywności zawodowej nie może przekroczyć 90% tych kosztów, a koszty utworzenia nowego zakładu nie mogą być większe niż 65% tych kosztów. Koszty działania zakładów aktywności zawodowej w wysokości pozostałych 10% kosztów ogółem zgodnie z art. 29 ust. 3 pkt 2 są współfinansowane ze środków samorządu województwa, z tym że procentowy udział samorządu w kosztach może być zmniejszony, pod warunkiem znalezienia innych źródeł finansowania zakładu aktywności zawodowej.

Tabela nr 3

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej									
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zawartych umów***	***Liczba działających ZAZ***	***Kwota dofinansowania ze środków PFRON***	***Kwota dofinansowania ze środków budżetu województwa***	***Liczba osób zatrudnionych w ZAZ***			
						ogółem	***niepełnosprawnych***	***kobiety***	***mieszkańcy wsi***
2004	2	1	0	308 017,00	0,00	0	0	dane gromadzono od 2008 r.	
2005	1	1	1	1 577 477,00	0,00	50	35		
2006	0	0	2	1 444 976,00	0,00	78	55		
2007	2	2	4	5 037 539,00	0,00	150	113		
2008	1	1	5	4 882 013,00	33 544,00	203	149	42	42
2009	1	0	5	2 781 314,00	58 765,00	210	154	53	61
2010	0	0	5	2 921 153,00	108 765,00	230	172	62	70
Razem:	**7**	**5**	**5**	**18 952 489,00**	**201 074,00**	**230**	**172**	**62**	**70**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

c) Udzielanie jednorazowej pożyczki zakładom pracy chronionej

W celu ochrony istniejących miejsc pracy osób niepełnosprawnych, województwo w latach 2003-2006 kierowało pomoc do zakładów pracy chronionej, udzielając im jednorazowej pożyczki. Zakłady pracy chronionej wykorzystywały otrzymane środki na odzyskanie stabilizacji sytuacji finansowej, eliminując tym samym ryzyko utraty pracy przez zatrudnione osoby niepełnosprawne. Środki finansowe przeznaczane były także na zakup

maszyn do produkcji oraz remont obiektów w celu utworzenia stanowisk pracy i poprawienia komfortu pracy osób niepełnosprawnych.

Nowelizacja ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, która weszła w życie 1 stycznia 2009 r. zniosła tę formę pomocy oferowanej Zakładom Pracy Chronionej, w związku z czym samorząd województwa kujawsko-pomorskiego nie przyznaje aktualnie pomocy finansowej na opisywany cel.

Niezależnie od powyższego monitorowano na bieżąco realizację zawartych w poprzednich latach umów o udzielenie jednorazowej pożyczki dla ZPCH, a w szczególności terminowość spłat należności oraz stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 4

Udzielanie pomocy zakładom pracy chronionej w celu ochrony istniejących miejsc pracy - jednorazowe pożyczki			
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zawartych umów z ZPCH***	***Kwota przyznana ze środków PFRON***
2003	18	10	4 447 874,00
2004	27	18	3 829 413,00
2005	16	10	2 751 332,00
2006	6	6	2 601 170,00
2007	0	0	0,00
2008	0	0	0,00
Razem:	**67**	**44**	**13 629 789,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych..

W 2006 r. oraz w 2007 r. 21 wnioskodawców, którym udzielone zostały pożyczki w poprzednich latach, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 lipca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej i gospodarowania środkami PFRON[7], wystąpiło o ich umorzenie. Na podstawie weryfikacji dokumentów oraz przeprowadzonych kontroli zostało umorzonych łącznie 6 pożyczek. W związku ze zmianą przepisów prawnych od 2008 r. ZPCH nie miały już możliwości wnioskowania o umorzenia pożyczek.

[7] Dz. U. z 2003 r. Nr 138, poz.1315.

Tabela nr 5

Umorzenia pożyczek			
Rok	Liczba złożonych wniosków	Liczba udzielonych umorzeń	Kwota umorzenia
2006	12	5	785 794,92
2007	9	1	95 896,05
Razem:	**21**	**6**	**881 690,97**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych..

d) Zwrot kosztów za szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji

Zadanie realizowane było w 2004 roku. Maksymalna kwota dofinansowania kosztów szkolenia nie mogła przekroczyć 75 % wartości szkolenia. Zadanie wygasło na mocy ustawy w 2007 roku.

Tabela nr 6

Zwrot kosztów za szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji				
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zawartych umów***	***Liczba osób niepełnosprawnych biorąca udział w szkoleniach***	***Kwota dofinansowania ze środków PFRON***
2004	1	1	21	200 000,00
2005	0	0	0	0,00
2006	0	0	0	0,00
2007	0	0	0	0,00
Razem:	**1**	**1**	**21**	**200 000,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

e) Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych

Od roku 2009 Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przeznacza środki przyznane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na realizację

zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, które mogą być zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym w drodze otwartych konkursów ofert.

Proponowane zadania muszą być zgodne z katalogiem 12 zadań określonych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom i organizacjom pozarządowym[8]. Zgodnie z art. 36 ust. 3 ustawy o rehabilitacji (…), do zlecania zadań fundacjom i organizacjom pozarządowym stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie[9].

Przy wyborze ofert do realizacji brano pod uwagę zadania kierowane do największej liczby osób niepełnosprawnych. Zadania te mają charakter cykliczny i są skierowane w sposób bezpośredni do osób niepełnosprawnych, przykładem są m.in. imprezy sportowe oraz zadania związane z rehabilitacją zawodową.

Wśród ofert wybranych w ramach konkursu realizowane były m.in. zadania obejmujące:

- prowadzenie rehabilitacji w różnego typu placówkach,
- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących procesu integracji osób niepełnosprawnych w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej, zwiększania ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej, podnoszenia umiejętności pracy z osobami niepełnosprawnymi, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji,
- prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, które:
  a) miały na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych,
  b) rozwijają umiejętność sprawnego komunikowania się z otoczeniem osób z uszkodzeniem słuchu mowy, z autyzmem i niepełnosprawnością intelektualną,
  c) usprawniają i wspierają funkcjonowanie osób z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną,

[8] Dz. U. z 2008 r., Nr 29, poz. 172.
[9] Dz. U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536.

- organizowanie lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach,
- prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji,
- opracowywanie lub wydawanie publikacji, wydawnictw ciągłych oraz wydawnictw zwartych, stanowiących zamkniętą całość, w tym na nośnikach elektromagnetycznych i elektronicznych: kierowanych do osób niepełnosprawnych - w tym publikowanych drukiem powiększonym, pismem Braille'a lub publikowanych w tekście łatwym do czytania.

Dofinansowanie wyżej wymienionych zadań przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego ze środków PFRON poprawiło warunki bytowe osób niepełnosprawnych, umożliwiło podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz pozwoliło im wziąć czynny udział w życiu społecznym.

Każdego roku wzrasta zainteresowanie ww. formą pozyskania środków na prowadzenie różnego rodzaju zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 7

Zlecenie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych					
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zawartych umów***	***Kwota dofinansowania ze środków PFRON***	***Liczba osób korzystająca ze wsparcia***	
				osoby dorosłe	***dzieci***
2009	46	16	211 402,00	350	150
2010	67	21	300 000,00	4 646	149
Razem:	**113**	**37**	**511 402,00**	**4 996**	**299**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

f) Inne zadania

► *Opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków przyjmujących grupy turnusowe*

W okresie realizacji programu samorząd województwa kujawsko-pomorskiego opiniował wnioski o wpis do rejestru ośrodków, w których mogą odbywać się turnusy rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych korzystających z dofinansowania PFRON. Opinia sporządzana jest na podstawie wizji lokalnej ośrodka i zawiera: stwierdzenie zgodności lub braku zgodności informacji zawartych we wniosku ośrodka ze stanem faktycznym, informację o standardzie ośrodka, ocenę warunków sanitarno-higienicznych, ocenę możliwości zapewnienia osobom niepełnosprawnym dogodnych warunków pobytu, odpowiednich do rodzaju ich niepełnosprawności, ocenę zaplecza i jego wyposażenia do realizacji programów turnusów i prowadzenia różnych form aktywnej rehabilitacji, w tym zajęć mających na celu poprawę psychofizycznej sprawności uczestników tych turnusów i zajęć wypoczynkowych oraz zaplecza do przeprowadzenia zabiegów fizjoterapeutycznych w przypadku turnusu z programem zawierającym takie zabiegi, w zależności od rodzaju turnusów, które będą odbywały się w ośrodku.

Wnioski dotyczyły zarówno ośrodków, które pierwszy raz ubiegały się o przedmiotowy wpis, jak i ośrodków, którym upływał termin uprawniający do przyjmowania zorganizowanych grup turnusowych, korzystających z dofinansowania ze środków PFRON, bowiem wpis do rejestru ośrodków dokonywany jest na okres 3 lat.

Tabela nr 8

Opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków		
Rok	***Liczba złożonych wniosków o wpis do rejestru ośrodków***	***Liczba wydanych opinii***
2003	7	7
2004	33	33
2005	11	5
2006	12	9
2007	40	33
2008	23	10
2009	11	7
2010	25	11
Razem:	**162**	**115**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

► ***Obsługa Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych***

Kolejnym z zadań samorządu województwa jest obsługa Wojewódzkiej Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Rada powoływana jest na czteroletnią kadencję przez Marszałka Województwa w drodze decyzji. W skład Rady wchodzi 7 członków - specjalistów z dziedziny niepełnosprawności, powoływanych spośród przedstawicieli działających na terenie województwa organizacji pozarządowych, fundacji oraz przedstawicieli wojewody i jednostek samorządu terytorialnego.

Działania Rady polegają na inicjowaniu przedsięwzięć na rzecz rehabilitacji osób niepełnosprawnych, wydawaniu opinii i ocen podejmowanych działań przez województwo na rzecz osób niepełnosprawnych. Przedmiotem posiedzeń Rady są konsultacje, spotkania warsztatowe, zmierzające do rozwiązywania wielu problemów środowisk osób niepełnosprawnych.

W okresie 2007-2010 Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych wydała łącznie 34 opinie i oceny dotyczące m.in. projektów wojewódzkich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Sejmik Województwa pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych. Rada w tym okresie podjęła 35 przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej oraz do realizacji praw osób niepełnosprawnych.

► ***Koszty obsługi realizowanych zadań ustawowych***

Zgodnie z art. 54 ustawy o rehabilitacji (…) oraz § 6 i § 7 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym[10], limit środków finansowych powiększany jest o faktycznie poniesione koszty obsługi zadań realizowanych przez samorząd, jednak nie więcej niż o 2,5% środków wykorzystanych na realizację zadań.

Z przyznanego limitu środków na obsługę zadań ustawowych pokrywane były m.in. koszty wynagrodzeń osobowych pracowników, składek na ubezpieczenia społeczne, składek na Fundusz Pracy, koszty delegacji służbowych oraz zakup materiałów i wyposażenia biura.

[10] Dz. U. z 2003 r., Nr 88, poz. 808 z późn. zm.

Tabela nr 9

Koszty obsługi realizowanych zadań ustawowych		
Rok	***Kwota przyznanego limitu z PFRON***	***Kwota przyznana na obsługę zadań (tj. 2,5% kwoty limitu)***
2003	4 786 563,00	119 664,00
2004	5 714 734,00	142 869,00
2005	6 221 167,00	155 529,00
2006	5 940 611,00	148 516,00
2007	5 967 539,00	149 188,00
2008	7 185 202,00	179 623,00
2009	5 311 804,00	132 795,00
2010	4 958 932,00	123 973,00
Razem:	**46 086 552,00**	**1 152 157,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

► *Kontrola realizowanych zadań*

Na podstawie ustawy o rehabilitacji (…) i Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2008 r. w sprawie trybu i sposobu przeprowadzania kontroli przez organy upoważnione do kontroli na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[11], jak również w oparciu o zapisy zawieranych umów o dofinansowanie zadań ze środków PFRON i zatwierdzony przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego plan kontroli na dany rok, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych prowadził kontrole realizowanych zadań.

Kontrole obejmowały m.in. realizację umów na:

- dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów,
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej,
- udzielanie pożyczek dla zakładów pracy chronionej w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych,
- zlecanie realizacji zadań w ramach art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,

[11] Dz. U. z 2008 r., Nr 53, poz. 323.

- dofinansowanie realizowanych programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

► ***Przeprowadzone wizytacje***

W ramach realizowanych zadań prowadzone były także wizytacje, podczas których sprawdzano:

- wykonanie robót budowlanych, których zakres został przedstawiony do rozliczenia,
- zgodność danych zawartych we wniosku w sprawie wpisu do rejestru ośrodków przyjmujących grupy turnusowe, zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych[12],
- dostosowanie obiektów, które zgłoszone były do udziału w kolejnych edycjach Konkursu „Województwo Kujawsko-Pomorskie bez barier", jako obiekty w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wizytacji dokonywała Komisja Konkursowa, powołana w ramach realizacji kolejnych edycji Konkursu, w której pracach uczestniczyły osoby, będące przedstawicielami organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych różnych dysfunkcji organizmu.

Tabela nr 10

Przeprowadzone wizytacje i kontrole realizowanych zadań		
Rok	***Liczba przeprowadzonych kontroli***	***Liczba przeprowadzonych wizytacji***
2003	0	0
2004	6	27
2005	16	18
2006	11	22
2007	14	57
2008	10	75
2009	10	30
2010	15	57
Razem:	**82**	**286**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

[12] Dz. U. z 2007 r., Nr 230, poz. 1694.

2. Realizacja programów PFRON, współfinansowanych z budżetu województwa kujawsko-pomorskiego

W ramach realizacji wojewódzkiego programu w latach 2005-2010 samorząd województwa przystąpił do realizacji programów przyjętych przez Radę Nadzorczą Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Realizacja programów odbywała się przy współudziale środków budżetu województwa.

Wśród realizowanych programów należy wymienić:

a) „Edukacja – program pomocy w dostępie do nauki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej”

W ramach programu w latach 2005-2007 zrealizowano 23 projekty w trzech specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych:

- Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabowidzącej i Niewidomej im. Louisa Braille’a w Bydgoszczy,
- Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 im. Gen. Stanisława Maczka dla Dzieci i Młodzieży Słabosłyszącej i Niedosłyszącej w Bydgoszczy,
- Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej im. Janusza Korczaka w Toruniu,

Celem programu było wyrównanie szans dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w dostępie do nauki oraz poprawa warunków pobytu dzieci i młodzieży w placówkach zapewniających edukację i całodobową opiekę. Na realizację projektów przeznaczono środki finansowe na wyposażenie miejsc do nauki i odpoczynku dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz likwidację barier architektonicznych.

Realizacja programu odbyła się w czterech obszarach:

- Obszar A - dotyczył wyposażenia bazy dydaktycznej i rehabilitacyjnej placówek specjalnych,
- Obszar B - obejmował wyposażenie lub doposażenie infrastruktury socjalno-bytowej placówek specjalnych zapewniających całodobową opiekę dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym,
- Obszar C - odnosił się do likwidacji barier architektonicznych, urbanistycznych i w komunikowaniu się na terenie placówek specjalnych,

- Obszar D - wiązał się z likwidacją barier transportowych utrudniających lub uniemożliwiających naukę niepełnosprawnym uczniom i wychowankom.

Przekazane środki finansowe pozwoliły na dostosowanie bazy dydaktycznej do potrzeb edukacyjnych osób niepełnosprawnych, dostosowanie pomieszczeń mieszkalnych i pomieszczeń ogólnego przeznaczenia, użytkowanych przez niepełnosprawnych wychowanków, zakup i montaż windy oraz zakup środka transportu. Z efektów realizacji programu skorzystało **2 705 dzieci i młodzieży** – wychowanków Specjalnych Ośrodków Szkolno-Wychowawczych.

Tabela nr 11

Program "Edukacja - program pomocy w dostępie do nauki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej"						
Rok	***Liczba realizowanych projektów w ramach programu***				***Kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
	Obszar A	***Obszar B***	***Obszar C***	***Obszar D***		
2005	3	3	0	2	1 623 738,00	129 792,00
2006	3	2	2	1	1 508 716,00	146 022,00
2007	3	3	1	0	772 658,00	45 587,00
Razem:	**9**	**8**	**3**	**3**	**3 905 112,00**	**321 401,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

b) „Program Wyrównywania Różnic Między Regionami" - Obszar A oraz „Program Wyrównywania Różnic Między Regionami II" - Obszar A

Zarówno „Program wyrównywania różnic między regionami" realizowany w latach 2006 - 2008 jak i jego kontynuacja „Program wyrównywania różnic między regionami II" dotyczyły wyposażenia obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny.

Łącznie w latach 2006-2010 w ramach realizowanych programów zrealizowano 42 projekty. Przedmiot dofinansowania obejmował zakup sprzętu rehabilitacyjnego np.: aparatów do krioterapii, aparatów do elekrostymulacji, urządzeń do masażu, bieżni, laserów biostymulacyjnych, stołów rehabilitacyjnych, łóżek rehabilitacyjnych, rowerów treningowych, aparatów do terapii ultradźwiękowej, zestawów świetlno-dźwiękowych, wirówek, uguli, lamp sollux, itp.

Dofinansowanie ww. sprzętu rehabilitacyjnego pozwoliło na unowocześnienie baz rehabilitacyjnych funkcjonujących w naszym regionie oraz wpłynęło na poprawę jakości świadczonych usług. Pozyskanie nowoczesnego sprzętu rehabilitacyjnego umożliwiło przyjęcie większej liczby pacjentów, w tym osób niepełnosprawnych, którym dzięki rehabilitacji zwiększono sprawność fizyczną i psychiczną, a tym samym zdolność do pracy oraz umożliwiono czynny udział w życiu społecznym. Spodziewanym efektem realizacji programu była poprawa zdrowia oraz funkcjonowanie społeczne osób niepełnosprawnych korzystających z rehabilitacji, ograniczenie liczby osób niepełnosprawnych całkowicie biernych, zależnych od opiekunów lub opieki społecznej.

Dzięki realizacji projektu możliwe było polepszenie sprawności fizycznej i psychicznej u niepełnosprawnych. W dłuższej perspektywie zakup sprzętu rehabilitacyjnego wpłynie na skrócenie czasu rekonwalescencji, zwiększy odsetek powracających do pracy oraz spowoduje wzrost świadomości prozdrowotnej mieszkańców. Wykonanie zadania przyczyni się do poprawy stanu zdrowia społeczności lokalnej, wyższej skuteczności leczenia, a w konsekwencji do obniżenia kosztów ekonomiczno-społecznych.

Szacunkowo rocznie ze sprzętu rehabilitacyjnego zakupionego w ramach programu korzysta około **6 850 osób niepełnosprawnych**.

Tabela nr 12

Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar A (zakup sprzętu rehabilitacyjnego)				
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zrealizowanych projektów w ramach programu***	***Kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
2006	27	16	905 161,00	351 182,00
2007	14	14	522 022,00	224 075,00
2008	6	6	335 027,00	234 394,00
Razem:	**47**	**36**	**1 762 210,00**	**809 651,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Tabela nr 13

Program wyrównywania różnic między regionami II - Obszar A (zakup sprzętu rehabilitacyjnego)				
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zrealizowanych projektów w ramach programu***	***Kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
2009	6	6	445 771,00	66 455,00
Razem:	**6**	**6**	**445 771,00**	**66 455,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

c) *„Program wyrównywania różnic między regionami" Obszar B*

W roku 2006 realizowano „Program wyrównywania różnic między regionami" w Obszarze B, dotyczącym likwidacji barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania.

Realizacja programu obejmowała dofinansowanie projektu pod nazwą: „Likwidacja barier w poruszaniu się osób niepełnosprawnych w Kujawsko-Pomorskim Centrum Pulmonologii w Bydgoszczy". Szacunkowo dzięki zlikwidowaniu barier w placówce dodatkowo z świadczeń zdrowotnych mogło skorzystać **1 200 osób niepełnosprawnych**.

Tabela nr 14

Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar B (likwidacja barier architektonicznych w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach oświatowych)				
Rok	***Liczba złożonych wniosków***	***Liczba zrealizowanych projektów w ramach programu***	***Kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
2006	1	1	130 000,00	127 928,00
Razem:	**1**	**1**	**130 000,00**	**127 8,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

d) „Program ograniczania skutków niepełnosprawności”

Program realizowany był od 2006 roku w ramach zadania pn. „Działalność Rehabilitacyjna Centrum Dziennego Pobytu w Regionalnym Zakładzie Opieki Paliatywnej Dom Sue Ryder w Bydgoszczy oraz Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego". Adresatami programu były osoby, które utraciły sprawność organizmu, będące w okresie diagnozowania możliwości oraz potrzeb i nie posiadające jeszcze orzeczenia o niepełnosprawności oraz osoby posiadające takie orzeczenie. Regionalny Zespół Opieki Paliatywnej w ramach realizacji zadania prowadził Centrum Dziennego Pobytu w formie dwóch jednostek - poradni rehabilitacyjnej oraz przychodni logopedycznej. Do realizacji projektu zatrudnionych zostało 7 osób, w tym 2 rehabilitantów, 4 terapeutów zajęciowych oraz 1 kierowca.

W ramach realizacji zadania Regionalny Zespół Opieki Paliatywnej – Dom Sue Ryder dokonał zakupu nowego sprzętu rehabilitacyjnego służącego pacjentom w ramach terapii zajęciowej, a także będących bazą dla prowadzonej wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego. Zakupiono sprzęt rehabilitacyjny i pomocniczy, jak np.: materace przeciwodleżynowe, schodołaz, wózki rehabilitacyjne, poduszki przeciwodleżynowe, itp.

W ramach programu, dokonano także zakupu samochodu do przewozu osób niepełnosprawnych oraz sprzętu medycznego. Osoby niepełnosprawne – beneficjenci programu - dowożeni byli na zajęcia rehabilitacyjne. Wydatki na zakup i eksploatację pojazdu znacznie przyczyniły się do poprawy dostępności prowadzonych usług. Zakupiony sprzęt rehabilitacyjny i pomocniczy oraz niezbędne akcesoria służące rehabilitacji osób niepełnosprawnych, unowocześniły bazę urządzeń rehabilitacyjnych w ramach Poradni Rehabilitacyjnej, z której porad korzystali beneficjenci programu. Sprzęt udostępniano nieodpłatnie w wypożyczalni sprzętu na terenie RZOP – Dom Sue Ryder w Bydgoszczy oraz wypożyczano do domu za kaucją określoną w regulaminie. Ogólna liczba beneficjentów zadania to **335 osób niepełnosprawnych**.

Z uwagi na to, iż Dom Sue Ryder uległ likwidacji, o prawa i obowiązki likwidowanego podmiotu, jako spółka pracownicza wstąpiła PALLMED sp. z o.o. w Bydgoszczy. W związku z powyższym, w tym celu podpisano porozumienie trójstronne umożliwiające prawne dokonanie czynności związanych z przejęciem majątku ruchomego przez PALLMED sp. z o.o.

Tabela nr 15

"Program ograniczania skutków niepełnosprawności": zadanie pn. "Działalność rehabilitacyjna Centrum Dziennego Pobytu w Regionalnym Zakładzie Opieki Paliatywnej Dom SueRyder w Bydgoszczy oraz wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego"		
Rok	***Kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
2006	595 480,00	28 125,00
2007	309 974,00	3 491,00
2008	179 551,00	0,00
2009	130 169,00	47 487,00
Razem	**1 215 174,00**	**79 103,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

e) Program "Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej"

Celem programu było urzeczywistnienie założeń polegających na zwiększeniu dostępu osób niepełnosprawnych do kształcenia, podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania oraz aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych bezrobotnych lub poszukujących pracy.

W ramach programu przeprowadzono szkolenie osób niepełnosprawnych i stworzono nowe miejsca pracy, przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w jednostkach organizacyjnych województwa tj.: w Bibliotece Pedagogicznej w Toruniu oraz w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku.

Realizacja programu, która trwała od 2006 roku, pozwoliła na:

- utworzenie 12 miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, w tym 3 stanowisk w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli dla 3 osób niepełnosprawnych oraz 9 stanowisk w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej w Toruniu dla 16 osób niepełnosprawnych,
- refundację wynagrodzeń i należnych od pracodawcy składek na ubezpieczenia społeczne, płatne co drugi miesiąc przez 18 miesięcy,
- szkolenie 2 osób niepełnosprawnych pn. ”Nabycie umiejętności pracy z programem bibliotecznym”.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przyznał środki finansowe na wyposażenie 12 nowych miejsc pracy, przeprowadzenie szkoleń dla 2 zatrudnionych osób niepełnosprawnych oraz na refundację kosztów wynagrodzenia oraz

składek należnych od pracodawcy na ubezpieczenia społeczne. Z budżetu województwa pokryte zostały koszty wynagrodzeń dla pracowników w wysokości 966 691,00 zł.

Tabela nr 16

Program "Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej" realizowany w latach 2006-2010					
Jednostka organizacyjna	***Liczba utworzonych miejsc pracy***	***Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych***	***Liczba osób niepełnosprawnych biorąca udział w szkoleniu***	***Łączna kwota przyznanych środków PFRON***	***Udział własny województwa w realizacji programu***
Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku	3	3	0	458 924,00	811 202,00
Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu	9	16	2	118 508,00	155 489,00
Razem:	**12**	**19**	**2**	**577 432,00**	**966 691,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

f) Projekt „Nie jesteś sam – warsztaty psychologiczno-doradcze”

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego - Rozwój Zasobów Ludzkich, Priorytet 1: Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej, Działanie 1.4 Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, Schemat a) Wsparcie osób o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności na otwartym rynku pracy, Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych w 2005 roku realizował projekt pn. ***„Nie jesteś sam – warsztaty psychologiczno-doradcze”***. Celem projektu było wsparcie **90 osób niepełnosprawnych** z terenu województwa kujawsko-pomorskiego długotrwale bezrobotnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności na otwartym rynku pracy. Projekt skierowany był głównie do osób zamieszkujących małe miasta oraz wsie oddalone od dużych aglomeracji. W ramach realizacji projektu osoby niepełnosprawne brały udział w warsztatach, których celem było nabycie umiejętności planowania własnej ścieżki zawodowej poprzez skonstruowanie indywidualnego planu działania, wyposażenie w wiedzę i metody niezbędne do prawidłowego funkcjonowania na rynku pracy. W trakcie zajęć osoby te miały okazję zdiagnozować swoje predyspozycje do wykonywania konkretnych zawodów, zdefiniować swoje umiejętności i zainteresowania zawodowe w taki sposób, aby były w stanie wykorzystać tę wiedzę w trakcie poszukiwania zatrudnienia.

Projekt ten finansowany był zarówno z środków PFRON (28,19%), jak i z Europejskiego Funduszu Społecznego (71,81%). Łącznie na realizację programu

wydatkowano kwotę **431 960,00 zł**, w tym ze środków PFRON - 121 769,52 zł oraz 310 190,48 zł ze środków EFS. Informacja o projekcie została przekazana do wszystkich powiatów województwa. W warsztatach psychologiczno-doradczych uczestniczyli mieszkańcy z każdego powiatu oprócz powiatu radziejowskiego, z którego żaden mieszkaniec nie wyraził chęci uczestnictwa w warsztatach.

Po zakończeniu projektu podjęto działania mające na celu sprawdzenie efektów przeprowadzonych warsztatów poprzez rozesłanie do beneficjentów ankiet oraz przeprowadzenie rozmów telefonicznych. Z uzyskanych informacji wynikało, że 12 osób podjęło pracę – co stanowiło 13,3 % wszystkich beneficjentów, a 4 osoby podjęły wolontariat. Uzyskane efekty określa się jako bardzo dobre, gdyż były większe niż wcześniej zakładane.

Tabela nr 17

Projekt "Nie jesteś sam - warsztaty psychologiczno-doradcze"			
Rok	***Liczba osób biorąca udział w warsztatach***	***Kwota dofinansowania ze środków PFRON***	***Kwota dofinansowania ze środków EFS***
2005	90	121 769,00	310 191,00
Razem:	**90**	**121 769,00**	**310 191,00**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

W poniższych tabelach od nr 18 do nr 22 zostały przedstawione działania podejmowane przez samorząd województwa w okresie od 2003 roku do 2010 roku w podziale na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej. Tabele obejmują zadania ustawowe oraz programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Przedstawiony podział zadań uwzględnienia ulokowanie środków finansowych w poszczególnych powiatach województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela nr 18 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji społecznej w latach 2003-2010.

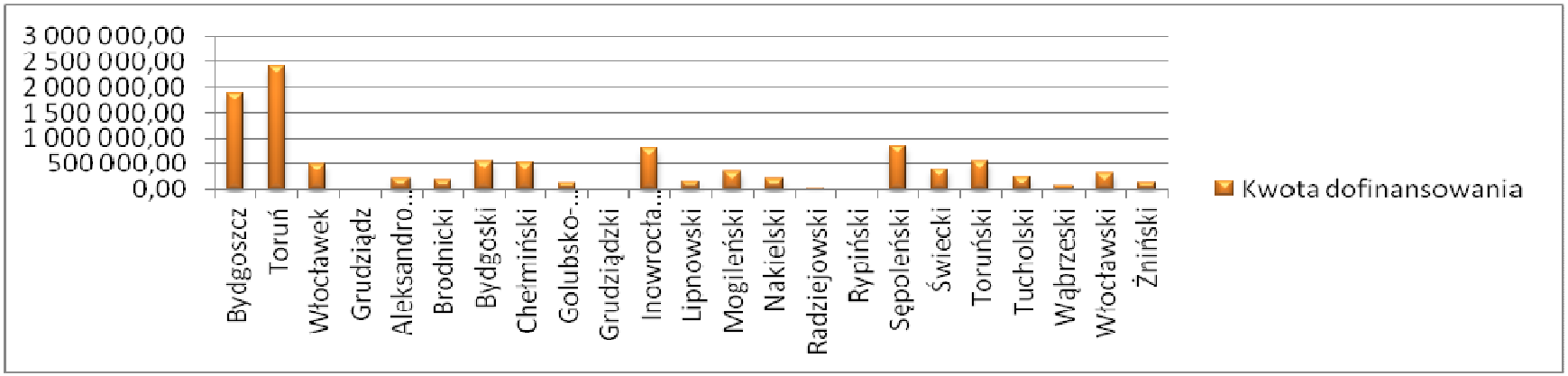
→

POWIAT	Dofinansowanie robót budowlanych		Opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków	Zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych				Program "Edukacja- program pomocy w dostępie do nauki dzieci i młodzieży niepełnosprawnych"		
	Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba objektów	Liczba ośrodków przyjmująca grupy turnusowe	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Łączna liczba osób niepełnosprawnych objętych dofinansowaniem	Łączna liczba złożonych ofert	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba dzieci i młodzieży objęta wsparciem w ramach programu
Bydgoszcz	1 882 395,00	8		187 826,00	100 000,00	2 262	32	2 800 763,84	237 952,00	2 306
Toruń	2 427 878,00	12		166 456,00	0	1 430	27	1 104 347,71	83 448,98	399
Włocławek	492 734,00	5		27 000,00	0	165	7			
Grudziądz										
Aleksandrowski	201 721,00	1	20	35 000,00	0	340	5			
Brodnicki	169 497,00	2		11 000,00	0	257	4			
Bydgoski	545 000,00	2		4 000,00	0	330	4			
Chełmiński	535 046,00	4		20 000,00	0	12	3			
Golubsko-Dobrzyński	116 505,00	1		0	0	0	1			
Grudziądzki				0	0	0	2			
Inowrocławski	798 864,00	7	5	10 520,00	0	30	3			
Lipnowski	140 000,00	1		0	0	0	1			

Mogileński	327 813,00	3	2	0	0	0	2			
Nakielski	190 000,00	2								
Radziejowski	28 590,00	1								
Rypiński				0	0	0	1			
Sępoleński	848 747,00	6		0	0	0	1			
Świecki	388 014,00	8	1							
Toruński	540 168,00	5	1	16 600,00	0	93	3			
Tucholski	229 797,00	4	1	7 000,00	0	51	3			
Wąbrzeski	58 000,00	1		6 000,00	0	65	2			
Włocławski	309 750,00	4	3							
Żniński	129 905,00	2		0	0	0	2			
SUMA	**10 360 424,00**	**79**	**33**	**491 402,00**	**100 000,00**	**5035**	**103**	**3 905 111,55**	**321 400,98**	**2 705**
Łączna kwota dofinansowania z PFRON	**14 756 937,55**									
Łączna kwota dofinansowania z budżetu województwa	**421 400,98**									

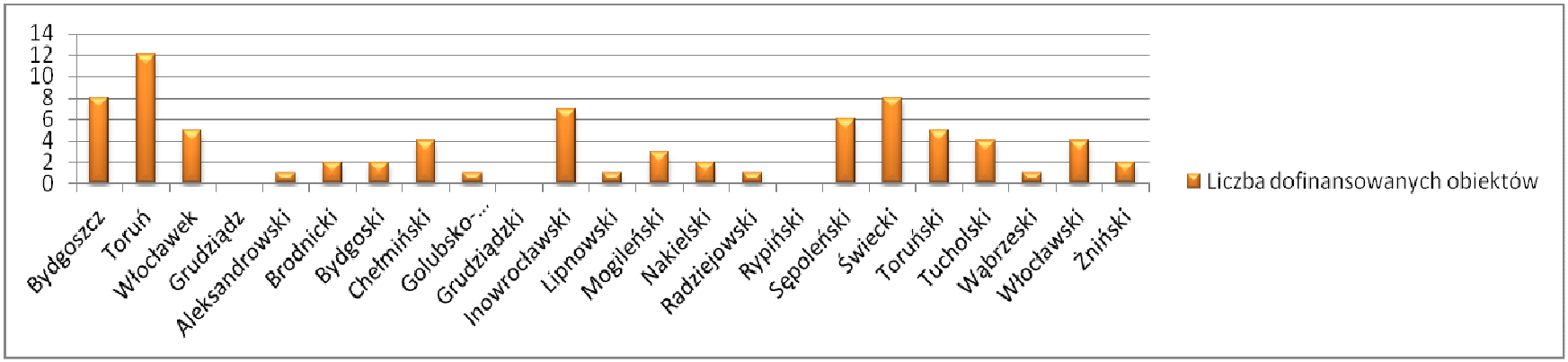
Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Wykres nr 1 Kwota dofinansowania robót budowlanych z PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej uwzględniająca podział terytorialny województwa w latach 2003-2010.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Wykres nr 2 Liczba obiektów, które uzyskały dofinansowananie z PFRON w latach 2003-2010.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Zadania ustawowe oraz programy PFRON realizowane w zakresie rehabilitacji społecznej przedstawia tabela nr 18 i 22.

W tabeli nr 18 przedstawiono wsparcie kierowane do placówek zajmujących się rehabilitacją społeczną. W latach 2003 – 2010 najwięcej środków finansowych przekazano dla powiatu grodzkiego – M. Bydgoszcz w zakresie dofinansowania robót budowlanych oraz zadań zlecanych fundacjom i organizacjom pozarządowym z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych.

W latach 2005 – 2007 w ramach programu PFRON *„Edukacja – program pomocy w dostępie do nauki dzieci i młodzieży niepełnosprawnych”* przeznaczono ze środków PFRON **14 756 937,55 zł** oraz **421 400,98 zł** z budżetu województwa, a łącznie wsparciem zostało objętych 2 705 dzieci i młodzieży.

Wg danych na dzień 31 grudnia 2010 r. na terenie województwa działają 33 ośrodki przyjmujące grupy turnusowe osób niepełnosprawnych, które posiadają wpis do rejestru. Najwięcej ośrodków znajduje się w powiecie aleksandrowskim i w powiecie inowrocławski.

Tabela nr 22 obrazuje działania z zakresu rehabilitacji społecznej prowadzonej w placówkach, w których odbywa się także rehabilitacja lecznicza.

W latach 2003 – 2010 na dofinansowanie robót budowlanych ze środków PFRON, przeznaczono łącznie kwotę **2 138 419,00 zł.** Łącznie dofinansowaniem objęto 15 obiektów z terenu województwa. Pozostałe działania w tym zakresie realizowane były dzięki programom PFRON, m.in. w latach 2006 – 2009 realizowano *„Program ograniczania skutków niepełnosprawności”*. W latach 2006 – 2008 realizowano także *„Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar A”***,** w ramach którego został zakupiony sprzęt rehabilitacyjny. W roku 2006 realizowano również *„Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar B”*, który obejmował likwidację barier architektonicznych.

W roku 2009 PFRON ponownie przyznał środki finansowe dla samorządu województwa na realizację *„Programu wyrównywania różnic między regionami II - Obszar A”*, który był kontynuacją programu z poprzednich lat.

Tabela nr 19 i 20 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji zawodowej w latach 2003-2010.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

→

Tabela nr 19	ZAZ - tworzenie			ZAZ- działanie				Udzielanie pomocy zakładom pracy chronionej - jednorazowe pożyczki			Zwrot kosztów za szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych		Zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań		
POWIAT	Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, w tym:		Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, w tym:		Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba utrzymanych miejsc pracy	Liczba udzielonych pożyczek	Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba osób objętych dofinansowaniem	Kwota dofinansowania z PFRON	Łączna liczba osób niepełnosprawnych objętych dofinansowaniem	Łączna liczba złożonych ofert
		ze znacznym stopniem niepełnosprawności	z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności			ze znacznym stopniem niepełnosprawności	z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności								
Bydgoszcz	1 678 748,31	37	12	3 662 425,15		37	12	5 152 543,93	928,10	18			0		2
Toruń								2 199 111,27	343,46	7			20 000,00	23	3
Włocławek								690 000,00	119,00	2					
Grudziądz								300 000,00	54,00	2					
Aleksandrowski								250 000,00	33,14	1					
Brodnicki	2 782 863,33	36	1	1 652 321,00		36	1	200 000,00	68,00	1					
Bydgoski	1 024 010,01	19	3	1 566 139,86		19	3	1 330 000,00	227,70	3	193 737,48	21	0		1
Chełmiński	2 924 648,47	26	18	1 410 961,00	50 000,00	26	18						0		1
Golubsko-Dobrzyński															
Grudziądzki															

Inowrocławski													0		1
Lipnowski															
Mogileński															
Nakielski								815 774,80	222,77	2					
Radziejowski															
Rypiński															
Sępoleński															
Świecki								1 642 359,00	174,38	3					
Toruński								370 000,00	31,86	2					
Tucholski															
Wąbrzeski	1 271 012,56	20	0	979 359,44	151 074,00	20	0	200 000,00	35,00	1					
Włocławski															
Żniński								480 000,00	82,00	2					
SUMA	**9 681 282,68**	**138**	**34**	**9 271 206,45**	**201 074,00**	**138**	**34**	**13 629 789,00**	**2 319,41**	**44**	**193 737,48**	**21**	**20 000,00**	**23**	**8**

Tabela nr 20	Dofinansowanie robót budowlanych		Program pn. **"Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej"**							**Projekt pn. "Nie jesteś sam-warsztaty psychologiczno-doradcze"** w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich		
POWIAT	Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba obiektów	Kwota dofinansowania z PFRON na utworzenie nowych miejsc pracy	Liczba wyposażonych nowych miejsc pracy	Kwota dofinansowania wynagrodzenia dla pracowników z PFRON	Kwota dofinansowania wynagrodzenia dla pracowników z budżetu województwa	Wynagrodzenie wypłacane osobom niepełnosprawnym	Kwota dofinansowania z PFRON na zorganizowanie szkolenia	Liczba osób objęta szkoleniem w ramach programu	Kwota dofinansowania z PFRON*	Kwota dofinansowania z EFS*	Liczba osób biorąca udział w warsztatach
Bydgoszcz										9 470,99	24 125,99	7
Toruń			82 989,12	9	374 614,93	811 202,45	16	1 320,00	2	12 176,99	31 019,1	9
Włocławek			34 978,00	3	83 529,58	155 488,83	3			4 058,99	10 339,7	3
Grudziądz										8 117,94	20 679,4	6
Aleksandrowski										2 705,99	6 893,13	2
Brodnicki										12 176,99	31 019,1	9
Bydgoski										1 352,99	3 446,56	1
Chełmiński										1 352,99	3 446,56	1
Golubsko-Dobrzyński										5 411,99	13 786,25	4
Grudziądzki										2 705,99	6 893,13	2
Inowrocławski										5 411,99	13 786,25	4

Lipnowski										5 411,99	13 786,25	4
Mogileński										1 352,99	3 446,56	1
Nakielski										6 764,98	17 232,81	5
Radziejowski										0	0	0
Rypiński										6 764,98	17 232,81	5
Sępoleński										1 352,99	3 446,56	1
Świecki	300 292,00	2								4 058,99	10 339,7	3
Toruński										6 764,98	17 232,81	5
Tucholski										5 411,85	13 786,25	4
Wąbrzeski										14 882,94	37 911,87	11
Włocławski										1 352,99	3 446,56	1
Żniński										2 705,99	6 893,13	2
SUMA	**300 292,00**	**2**	**117 967,12**	**12**	**458 144,51**	**966 691,28**	**19**	**1 320,00**	**2**	**121 769,51**	**310 190,48**	**90**

*Kwota dofinansowania z PFRON i EFS podana została w przeliczeniu na 1 uczestnika

Tabela nr 21 Kwota przeznaczona na działania realizowane w zakresie rehabilitacji zawodowej w latach 2003-2010.

Łączna kwota dofinansowania z PFRON	33 795 508,75
Łączna kwota dofinansowania z budżetu województwa	1 167 765,28
Kwota dofinansowania z EFS	310 190,48
Razem	**35 273 464,51**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

W ramach realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej w latach 2003 -2010 podjętych zostało szereg działań, m.in. w latach 2003 – 2006 ze środków PFRON udzielane były jednorazowe pożyczki dla zakładów pracy chronionej w celu ochrony istniejących miejsc pracy osób niepełnosprawnych. Łącznie dzięki pożyczkom utrzymano prawie 2 320 miejsc pracy, a kwotę jaką przeznaczono na ten cel to **13 629 789,00 zł**.

Największa pula środków finansowych PFRON z zakresu rehabilitacji zawodowej corocznie przeznaczana jest na tworzenie oraz działanie Zakładów Aktywności Zawodowej. Od 2004 roku środki, jakie przeznaczył PFRON na tworzenie ZAZ to **9 681 282,68 zł** oraz na działanie ZAZ **9 271 206,45 zł**. Od 2008 roku środki na działanie ZAZ są przekazywane również z budżetu województwa. Łączna kwota przeznaczona z budżetu województwa na działanie ZAZ w latach 2008 – 2010 wyniosła **201 074,00 zł**. Dzięki dofinansowywaniu kosztów tworzenia i działania Zakładów Aktywności Zawodowej w wymienionych latach utworzono 172 miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych.

Nowe miejsca pracy na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zostały utworzone także dzięki programowi PFRON pn. *„Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej”*. Utworzonych i wyposażonych zostało 12 miejsc pracy dla 19 osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Tak więc warto zaznaczyć, iż dzięki podejmowanym działaniom w zakresie rehabilitacji zawodowej w latach 2003 – 2010 **utworzono** łącznie **2 320 miejsc pracy,** w tym **184 miejsc pracy** przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 22 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji społecznej z elementami rehabilitacji leczniczej w latach 2003-2010.

→

Tabela nr 22	Dofinansowanie robót budowlanych		Program ograniczania skutków niepełnosprawności : zadanie pn. "Działalność Rehabilitacyjna Centrum Dziennego Pobytu w Regionalnym Zakładzie Opieki Paliatywnej Dom Sue Ryder w Bydgoszczy oraz Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego"			Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar A (zakup sprzętu rehabilitacyjnego)			Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar B (likwidacja barier architektonicznych w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach oświatowych)			Program wyrównywania różnic między regionami II - Obszar A (zakup sprzętu rehabilitacyjnego)		
POWIAT	Kwota dofinansowania z PFRON	Liczba obiektów	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba beneficjentów w zadania	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba osób niepełnosprawnych	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba osób korzystających z obiektu	Kwota dofinansowania z PFRON	Kwota dofinansowania z budżetu województwa	Liczba osób niepełnosprawnych
Bydgoszcz	81 079,00	2	1 215 174,00	79 103,00	335	599 629,00	351 182,00		130 000,00	127 928,00	1 200			
Toruń	660 247,00	4				11 995,00								
Włocławek	15 940,00	1				10 000,00								
Grudziądz						51 537,00	27 027,20							
Aleksandrowski	703 893,00	4				309 612,73	52 027,50							
Brodnicki														
Bydgoski						26 919,38	8 973,13							
Chełmiński						21 340,70	7 114,24	**6 851** osób rocznie				61 671,00		**6 851** osób rocznie
Golubsko-Dobrzyński														
Grudziądzki						144 829,38	21 249,26					297 000,64		
Inowrocławski	497 070,00	3												
Lipnowski														
Mogileński						18 975,00	6 325,00							
Nakielski														
Radziejowski						117 083,50	28 326,00							
Rypiński						22 477,59	7 492,53							

Sępoleński														
Świecki														
Toruński						246 425,65	239 408,70					43423,17	66454,78	
Tucholski						73 804,75	29 665,25							
Wąbrzeski						56 632,02	13 877,34							
Włocławski	180 190,00	1				38 621,79	12 873,94					43676,5		
Żniński						12 326,25	4 108,75							
SUMA	**2 138 419,00**	**15**	**1 215 174,00**	**79 103,00**	**335**	**1 762 209,74**	**809 650,84**	**6 851**	**130 000,00**	**127 928,00**	**1 200**	**445 771,31**	**66 454,78**	**6 851**
Łączna kwota dofinansowania z PFRON	**5 691 574,05**													
Łączna kwota dofinansowania z budżetu województwa	**1 083 136,62**													

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

3. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych finansowane ze środków budżetu województwa realizowane przez samorząd województwa

a) Zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ze środków budżetu województwa

W 2010 roku po raz pierwszy ze środków budżetu województwa w ramach otwartego konkursu ofert powierzono wykonanie zadania organizacji pozarządowej pn. „Rehabilitacja dzieci niewidomych i słabowidzących w warunkach domowych". Przyznana kwota dofinansowania ze środków budżetu województwa w wysokości **100 000,00 zł**. została przeznaczona na realizację projektu pn. „Pokażmy świat niewidomemu dziecku II".

Głównym celem zadania była wczesna interwencja prowadzona poprzez rehabilitację domową dzieci niewidomych i słabowidzących w wieku 0-7 lat, zamieszkujących tereny słabo zurbanizowane, trudnodostępne komunikacyjnie.

Powyższe zadanie zrealizowane zostało przez Polski Związek Niewidomych – Okręg Kujawsko-Pomorski.

Działania objęły wsparciem 120 osób, w tym 40 dzieci niepełnosprawnych w wieku od 0 do lat 7 lat oraz 80 rodziców bądź opiekunów prawnych tych dzieci. Przeprowadzone zostało szkolenie dla 15 dzieci i 15 rodziców bądź opiekunów najbardziej potrzebujących wsparcia.

Szczegółowe cele zadania to: orientacja przestrzenna, podstawy pisma Braille`a, nauka czynności dnia codziennego, zwiększenie samodzielności dzieci, podniesienie kwalifikacji i zaangażowania rodziców i opiekunów w proces rehabilitacji, wsparcie działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez poradnictwo psychologiczne.

Działania w ramach wczesnej interwencji warte są dalszej kontynuacji z uwagi na bardzo trudny dostęp dzieci i młodzieży do rehabilitacji w specjalistycznych ośrodkach.

b) Organizacja imprezy edukacyjno-wychowawczej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w Domu Pomocy Społecznej w Chełmnie

W roku 2010 samorząd województwa był współorganizatorem imprezy edukacyjno-wychowawczej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w Domu Pomocy Społecznej w Chełmnie prowadzonym przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo Prowincja Chełmińsko-Poznańska.

Organizacja imprezy objęła zorganizowanie spotkania Wigilijnego i Sylwestrowego z podopiecznymi, w tym: zaopatrzenia mieszkańców DPS w produkty, przygotowanie potraw wigilijnych, przygotowanie drzewka i ozdób świątecznych, upominków świątecznych dla mieszkańców DPS, spotkanie z Mikołajem, zorganizowanie zabawy Sylwestrowej z udziałem zespołu muzycznego.

c) Konkurs „Województwo Kujawsko-Pomorskie bez barier”

Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego od 2007 roku corocznie ogłasza kolejne edycje Konkursu „Województwo Kujawsko-Pomorskie bez barier”. Celem konkursu jest promowanie obiektów użyteczności publicznej oraz obiektów mieszkalnych wielorodzinnych w pełni dostępnych dla osób z niepełnosprawnością związaną z dysfunkcją ruchu, wzroku, słuchu, pobudzanie świadomości zarządców, właścicieli, użytkowników obiektów, co do konieczności dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz propagowanie przestrzeni bez barier.
Efektami konkursu są:

- wyróżnienie i nagrodzenie właściciela, zarządcy lub użytkownika obiektu w pełni dostępnego i utrzymanego w należytym stanie,
- przekazanie do publicznej wiadomości informacji w postaci sporządzonego przez komisje kursową raportu na temat kryteriów, jakie powinien spełniać obiekt kompleksowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych z różnymi dysfunkcjami organizmu,
- pozytywny wizerunek Województwa bez barier,
- projektowanie i budowanie obiektów pozbawionych barier,
- zniwelowanie istniejących barier,
- uświadomienie społeczeństwa na temat niedostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Nagrody w konkursie przyznawane są przez Komisję Konkursową w skład, której wchodzą osoby z niepełnosprawnością reprezentujące różne rodzaje schorzeń. Uroczyste ogłoszenie wyników oraz wręczenie nagród wiąże się z nadaniem zaszczytnego tytułu "Obiekt bez barier". Przyznane nagrody są naturalną konsekwencją wytężonych, niejednokrotnie wieloletnich, działań właścicieli, zarządców oraz pracowników obiektów zgłaszanych do konkursu.

Kolejne edycje dają możliwość wzięcia udziału w konkursie obiektów usytuowanych na terenie Województwa Kujawsko – Pomorskiego w różnych kategoriach, m.in. obiekty administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości, obiekty służące edukacji, kulturze i rekreacji, opiece zdrowotnej, społecznej i rehabilitacyjnej, obiekty o charakterze turystycznym i sportowym, hotelarskim, gastronomicznym, obiekty sakralne i zabytkowe, obiekty mieszkalne, wielorodzinne (kamienice, bloki, wieżowce) oraz inne obiekty.

Z okazji IV edycji Konkursu, a więc w 2010 roku zorganizowana została wystawa pn. "Trzy lata województwa bez barier", którą zaprezentowano we wszystkich miastach prezydenckich regionu oraz w powiatach. Został również opracowany i wydrukowany folder okolicznościowy o tematyce związanej z konkursem.

Konkurs popularyzuje ideę budownictwa uniwersalnego, zakładającego projektowanie obiektów i przestrzeni tak, by ich elementy architektoniczne nie stanowiły przeszkód dla osób niepełnosprawnych. Promocja idei konkursu przyczynia się do zmiany mentalności, sposobu myślenia oraz zwrócenia uwagi na potrzeby osób niepełnosprawnych, które powinny być brane pod uwagę nie tylko we wszystkich etapach nowo powstających obiektów, ale także budynków poddawanych modernizacji.

Pozytywny wydźwięk realizacji konkursu podkreślany jest przez wielu przedstawicieli środowisk osób niepełnosprawnych. Konkurs pozwala wyłonić najlepsze w naszym regionie przykłady rozwiązań architektonicznych, tworząc przekaz, że możliwy jest pełny proces adaptacji - zarówno na etapie budowy, jak i prac remontowych - obiektów użyteczności publicznej, do standardów dostępności obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Łącznie w latach 2007 - 2010 zgłoszono do Konkursu 149 obiektów, z czego 17 obiektów zostało nagrodzonych, a 27 obiektów otrzymało wyróżnienie.

Tabela nr 23 Wykaz obiektów nagrodzonych i wyróżnionych w Konkursie w latach 2007-2010

L.p.	OBIEKT	ADRES
NAGRODZENI 2007		
1	Ośrodek Rehabilitacji i Szkolenia "HOMER" PZN w Bydgoszczy	ul. Powstańców Wielkopolskich 33 85-090 Bydgoszcz
2	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Na Skarpie"	ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego 6 87-100 Toruń
3	Sanatorium Uzdrowiskowe Metalowiec 70	ul. Świętokrzyska 76 88-100 Inowrocław
4	Zespół Szkół Integracyjnych im. Powstańców Wielkopolskich	ul. Józefa Krzemińskiego 4 88-100 Inowrocław
5	Zespół Szkół Integracyjnych nr 1 we Włocławku	ul. Wieniecka 46 87-800 Włocławek

6	Hala Sportowa	ul. Królowej Jadwigi 1 87-300 Brodnica
7	Pływalnia "Wodny Park"	ul. Toruńska 46-48 88-100 Inowrocław
8	Sanatorium Uzdrowiskowe "Pod Tężniami" Spółdzielnia Usług Leczniczych i Rehabilitacyjnych	ul. Warzelniana 7 87-720 Ciechocinek
9	Starostwo Powiatowe w Brodnicy	ul. Kamionki 18 87-300 Brodnica
10	Zespół Szkół Samochodowych im. T. Kościuszki we Włocławku	ul. Leśna 1A 87-800 Włocławek
WYRÓŻNIENIE 2007		
11	Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu	ul. Gen. J.H. Dąbrowskiego 4 87-100 Toruń
12	Ośrodek Leczniczo - Rehabilitacyjny PZN im. Mariana Mikołaja Kaczmarka	ul. Słońska 15 87-720 Ciechocinek
13	Opera Nova w Bydgoszczy	ul. Marszałka Focha 5 85- 070 Bydgoszcz
14	Dom Pomocy Społecznej w Koronowie	ul. Paderewskiego 35 86-010 Koronowo
15	Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kowalewie Pomorskim	ul. Jana Pawła II nr 2 87-410 Kowalewo Pomorskie
16	Pływalnia Miejska im. Pawła Baczyńskiego	ul. Matejki 2a 87-200 Wąbrzeźno
17	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Matki Bożej Łaskawej w Toruniu	ul. Włocławska 256 87-100 Toruń
18	Miejsko Gminna Przychodnia Zdrowia w Solcu Kujawskim	ul. Powstańców 7 86-050 Solec Kujawski
19	Park Wodny w Solcu Kujawskim	ul. Bojowników o Wolność i Demokrację 3 86-050 Solec Kujawski
20	Szkoła Podstawowa nr 3 im. Kpt. Jana Drzewieckiego	ul. Legionów 210 87-100 Toruń
21	Urząd Gminy w Dobrem	ul. Dworcowa 6 88-210 Dobre
22	Wydział Biologii i Nauk o Ziemi UMK	ul. Gagarina 9 87-100 Toruń
23	Dom Studencki nr 11	ul. Gagarina 33 87-100 Toruń
24	Przedsiębiorstwo Hotelowe Sp. z o.o. Hotel "Pod Orłem"	ul. Gdańska 14 85-006 Bydgoszcz
25	Ośrodek Sportu i Rekreacji w Solcu Kujawskim	ul. Bojowników o Wolność i Demokrację 3 86-050 Solec Kujawski
26	NZOZ Centrum Rehabilitacyjno-Wczasowe "ENERGETYK" Sp. z o.o.	ul. Wilkońskiego 2 88-100 Inowroclaw
27	Hala Widowiskowo-Sportowa	ul. Lipowska 87-720 Ciechocinek

28	Teatr Lalki i Aktora "Baj Pomorski"	ul. Piernikarska 9 87-100 Toruń
NAGRODZENI 2008		
29	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy im. Księdza J. Popiełuszki	ul. Ligi Polskiej 8 87-100 Toruń
WYRÓŻNIENIE 2008		
30	Kompleks Rehabilitacyjno-Basenowy "Perła" przy ZS nr 19 w Bydgoszczy	ul. Grzymały Siedleckiego 11 85-868 Bydgoszcz
31	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. L.Braille'a w Bydgoszczy	ul. Krasińskiego 10 85-008 Bydgoszcz
32	Ośrodek Czytelnictwa Niepełnosprawnych Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu - Filia nr 13	ul. Mikołaja z Ryńska 1 86-300 Grudziądz
33	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej- Regionalny Zespół Opieki Paliatywnej Dom Sue Ryder w Bydgoszczy	ul. Wilhelma Roentgena 3 85-796 Bydgoszcz
NAGRODZENI 2009		
34	Ośrodek Leczniczo Rehabilitacyjny PZN im. Mariana Mikołaja Kaczmarka	ul. Słońska 15 87-720 Ciechocinek
35	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. L.Braille'a w Bydgoszczy	ul. Krasińskiego 10 85-008 Bydgoszcz
36	Kryta Pływalnia "Delfin"	ul. Wierzbińskiego 9 88-100 Inowrocław
37	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Matki Bożej Łaskawej w Toruniu	ul. Włocławska 256 87-100 Toruń
38	Ścieżka rowerowa - Teren nad Jeziorem Zamkowym	Wąbrzeźno
WYRÓŻNIENIE 2009		
39	Dom Pomocy Społecznej w Koronowie	ul. Paderewskiego 35 86-010 Koronowo
40	NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe Ośrodek Rehabilitacji i Odnowa Biologiczna OAZA	ul. Świętokrzyska 76 88-100 Inowrocław
41	Samodzielny Publiczny ZOZ	ul. Wirzbińskiego 9 88-100 Inowrocław
NAGRODZENI 2010		
42	Bank Spółdzielczy w Koronowie	Plac Zwycięstwa 12 86-010 Koronowo
WYRÓŻNIENIE 2010		
43	Urząd Gminy Sadki dla obiektu: Gminne Centrum Administracyjno-Kulturalne w Sadkach	ul. Strażacka 11 98-110 Sadki

44	Urząd Miasta i Gminy Piotrków Kujawski dla obiektu: Warsztat Terapii Zajęciowej przy Urzędzie Miasta i Gminy Piotrków Kujawski w Nowej Wsi	ul. Kościelna 1 88-230 Piotrków Kujawski

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 24 Łączna kwota przeznaczona na realizację działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2003-2010, uwzględniając źródło finansowania.

Zakres realizowanych działań		Łączna kwota dofinansowania z PFRON	Łączna kwota dofinansowania z budżetu województwa	Łączna kwota dofinansowania z EFS
1.	rehabilitacja zawodowa	33 795 508,75	1 167 765,28	310 190,48
2.	rehabilitacja społeczna	14 756 937,55	421 400,98	0,00
3.	rehabilitacja społeczna z elementami rehabilitacji leczniczej	5 691 574,05	1 083 136,62	0,00
4.	Konkurs "Województwo kujawsko-pomorskie bez barier" oraz inne imprezy konferencje, spotkania itp. na rzecz osób niepełnosprawnych	0,00	120 000,00	0,00
5.	Zlecenie organizacji imprezy edukacyjno-wychowawczej dla dzieci i młodzieży z DPS w Chełmnie	0,00	53 000,00	0,00
6.	Obsługa Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych	0,00	6 979,00	0,00
7.	obsługa realizowanych zadań (tj 2,5%)	1 162 476,00	0,00	0,00
	suma	**55 406 496,35**	**2 852 281,88**	**310 190,48**
	Łączna suma dofinansowania	**58 568 968,71**		

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

d) Konferencje, spotkania i inne przedsięwzięcia

Każdego roku w ramach realizacji „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010" organizowano szereg przedsięwzięć promocyjnych oraz edukacyjno-informacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych, m.in. konferencje, spotkania, debaty, wystawy czy konkursy. Łącznie w latach 2003-2010 zorganizowano około 40 tego typu imprez.

Tabela nr 25 Wykaz przedsięwzięć zorganizowanych w latach 2003 – 2010, uwzględniając liczbę uczestników oraz charakter działania.

Dziedziny - obszary działania		**Przybliżanie problematyki osób niepełnosprawnych**	**Sport**	**Turystyka**	**Kultura**	**Edukacja**	**Aktywizacja zawodowa**	**Likwidacja barier architektonicznych i technicznych**
Konferencje	Ilość	5	1	-	1	1	3	-
	Liczba uczestników	**445**	**145**	-	**659**	**50**	**414**	-
Spotkania	Ilość	1	-	1	-	2	2	4
	Liczba uczestników	**60**	-	**100**	-	**50**	**100**	**180**
Debaty	Ilość	1	-	-	-	-	-	-
	Liczba uczestników	**316**	-	-	-	-	-	-
Wizyty studyjne	Ilość	3	-	-	-	-	-	-
Gale konkursów	Ilość	-	-	-	-	-	-	4
	Liczba uczestników	-	-	-	-	-	-	**1500**
Szkolenia	Ilość	-	-	-	-	-	1	-
	Liczba uczestników	-	-	-	-	-	**60**	-
Wystawy rękodzieła artystycznego osób niepełnosprawnych	Ilość	12	-	-	-	-	-	-
	Liczba uczestników	**8400**	-	-	-	-	-	-
Łączna liczba	**imprez**	**21**	**1**	**1**	**1**	**3**	**6**	**7**
	uczestników	**9221**	**145**	**100**	**659**	**100**	**574**	**1380**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Przykładem zorganizowanych przedsięwzięć jest konferencja pt. **„Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych – dokąd zmierzamy?”**, która odbyła się w 2005 r. Podczas konferencji omówiono zagadnienia w zakresie działań i przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, pozwalające na stworzenie w przyszłości jak najbardziej adekwatnej polityki regionalnej w zakresie działań wspomagających rozwój tych osób. W 2006 roku zorganizowana została debata pn. **"Województwo Kujawsko – Pomorskie bez barier – realia i perspektywy”** - jej celem była kompleksowa ocena warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych w województwie oraz zapoznanie instytucji i środowiska decyzyjnego z faktycznymi potrzebami ludzi niepełnosprawnych. Zorganizowano także konferencję promocyjno-informacyjną dotyczącą realizacji unijnego projektu pt. **"Nie jesteś sam - warsztaty psychologiczno-doradcze”**. W 2007 roku przygotowano konferencję pt. **„Droga edukacyjno-zawodowa osoby niepełnosprawnej w świetle przepisów prawa"** – celem uroczystości było przybliżenie problematyki dotyczącej możliwości uzyskania przez osoby niepełnosprawne wsparcia edukacyjno-zawodowego. W 2009 roku zorganizowana została dwudniowa konferencja na temat zasad współpracy i finansowania zadań związanych z działaniami na rzecz osób niepełnosprawnych dla przedstawicieli samorządów powiatowych, mająca na celu wypracowanie stanowiska w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi z terenu województwa oraz wskazanie kierunków działań w zakresie przekazywania pomocy finansowej do sektora non profit, w tym realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Konferencja wpisywała się w obchody Światowego Dnia Inwalidów i Ludzi Niepełnosprawnych. W 2010 roku przygotowano konferencję pt. **"Jak pozyskać środki"** źródła wsparcia dla organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim - w konferencji uczestniczyli specjaliści z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, którzy w swoich wystąpieniach przybliżyli możliwości pozyskania środków finansowych dla NGO-sów oraz konferencję pt. **„W poszukiwaniu godnej starości”** połączoną z wystawą i kiermaszem świątecznym - przedsięwzięcie było współorganizowane z Rzecznikiem Praw Ofiar w ramach Ogólnopolskiej Kampanii na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wobec Osób Starszych i Niepełnosprawnych.

Wśród innych imprez należy wskazać organizowane Obchody Dnia Godności Osoby z Niepełnosprawnością Intelektualną. W ramach obchodów odbyło się spotkanie z uczestnikami, kierownictwem i pracownikami warsztatów terapii zajęciowej oraz z przedstawicielami samorządowych władz województwa.

Innego typu przedsięwzięciem jest zorganizowany po raz pierwszy w 2010 roku projekt pt. **"Majówka z kulturą i sztuką".** Głównym celem projektu było umożliwienie osobom niepełnosprawnym i ich opiekunom nieodpłatnego zwiedzania 26 placówek muzealnych w całym regionie. Przeprowadzono kampanię umożliwiającą dostęp dla osób niepełnosprawnych do zasobów muzeów znajdujących się w regionie kujawsko-pomorskim.

W ramach wielu konferencji, spotkań czy uroczystości w latach 2003 – 2010 zorganizowano **12 wystaw** pięknego i niepowtarzalnego rękodzieła artystycznego oraz gastronomicznego przygotowanego przez niepełnosprawnych uczestników warsztatów terapii zajęciowej, pracowników zakładów aktywności zawodowej, czy podopiecznych domów pomocy społecznej i środowiskowych domów samopomocy. Wystawy te organizowane były we współpracy z innymi Departamentami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-pomorskiego m.in. z Departamentem Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W 2008 roku podjęto działania zmierzające do **dostosowania strony internetowej** Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-pomorskiego dla potrzeb osób niewidomych jak i słabowidzących, poprzez zastosowanie specjalnie dostosowanych rozwiązań technicznych. W tym celu została utworzona mówiąca przeglądarka internetowa, działająca na zasadzie odczytywania przeglądanych stron dzięki wbudowanemu w program syntezatorowi mowy. Strona ta posiada też możliwość powiększania czcionki tekstowej, co czyni ją wygodnym narzędziem eksploracji Internetu dla osób niewidomych, słabo widzących oraz seniorów.

Kolejnym przedsięwzięciem jest realizacja **Regionalnego Planu Działania na Rzecz Zatrudnienia,** który jest tworzony corocznie przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu przy współpracy z innymi instytucjami i organizacjami działającymi na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia przedstawia główne kierunki działań zmierzających do rozwiązywania problemów funkcjonowania rynku pracy w regionie, a jego struktura opiera się na Krajowym Planie Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2009-2011.

Departament Spraw Społecznych oraz Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych wraz z Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Powiatowymi Urzędami Pracy oraz Oddziałem PFRON w Toruniu realizuje cel główny RPDZ *„Rozwój aktywności zawodowej mieszkańców regionu”*, cel szczegółowy *„Wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych”* poprzez działania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Realizacja działań oraz nasuwające się w ich konsekwencji potrzeby doprowadziły w 2009 roku do powołania **Rady Turystyki Osób Niepełnosprawnych przy Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej.** Celem Rady jest opiniowanie, inicjowanie oraz

rozwiązywanie spraw dotyczących problematyki związanej z turystyką osób niepełnosprawnych oraz certyfikowanie obiektów i produktów turystycznych, w pełni dostępnych dla osób z różnymi rodzajami dysfunkcji organizmu. W skład Rady wchodzą przedstawiciele reprezentujący środowiska osób niepełnosprawnych ze schorzeniami wzroku, słuchu i ruchu oraz przedstawiciel Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych, przedstawiciel Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i przedstawiciel mediów.

4. Inne działania podejmowane przez samorząd województwa na rzecz osób niepełnosprawnych

a) Spotkania w ramach współpracy międzynarodowej

Przykładem wizyty studyjnej, w której brał udział Pełnomocnik Zarządu ds. Osób Niepełnosprawnych jest zorganizowana przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Zakład Aktywności Zawodowej w Białych Błotach wizyta w gminie zbiorowej Elbmarsch w Niemczech w 2009 roku. Obecność przedstawiciela województwa dała możliwość zaprezentowania dorobku województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz nawiązania współpracy w tej dziedzinie.

W ramach kolejnej wizyty studyjnej i współpracy międzynarodowej w dniach od 30 listopada 2009 r. do 02 grudnia 2009 r. gościliśmy pięcioosobową delegację z austriackiego kraju związkowego Styria. Austriacy mieli możliwość zapoznania się między innymi z naszymi rozwiązaniami dotyczącymi polityki społecznej oraz przedstawienia działań adresowanych do osób niepełnosprawnych w ich kraju. Pobyt delegacji z Austrii w naszym województwie był kontynuacją kontaktów partnerskich i odpowiedzią na wizytę delegacji z województwa kujawsko-pomorskiego w Styrii w dniach 22-26 lipca 2008 r.

Kolejne spotkanie z zagranicznymi partnerami ze Związku Gmin Elbmarsch w Niemczech i Wielkiej Brytanii odbyło się w dniach 27 – 30 sierpnia 2010 r. w Gminie Białe Błota. Region odwiedził między innymi Burmistrz Związku Gmin Elbmarsch, Przewodniczący Stowarzyszenia i Kierownik Warsztatu Terapii Zajęciowej, osoby niepełnosprawne i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Goście odwiedzili między innymi Zakład Aktywności Zawodowej „Ośrodek Sportu i Rekreacji”, Warsztat Terapii Zajęciowej w Białych Błotach, a także Wąbrzeskie

Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski, Zakład Aktywności Zawodowej Kręgielnia „Mango”. Przedstawiciele zagranicznej delegacji podczas wizyty wzięli udział w konferencji pod tytułem „Rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych – fakty i mity”, zorganizowanej przez Wójta Gminy Białe Błota.

b) Uczestnictwo w konkursach

Corocznie Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych organizuje **Konkurs „LODOŁAMACZE** - Pracodawca wrażliwy społecznie", którego patronem honorowym jest Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Konkurs ma na celu wyróżnienie pracodawców podchodzących do problemu zatrudniania osób niepełnosprawnych w sposób szczególnie dojrzały oraz ukazanie, że mimo narosłych stereotypów oraz barier prawnych, można w naszych realiach stworzyć warunki, w których właściwe podejście do pracowników będących osobami niepełnosprawnymi, pozwala osiągnąć sukces nie tylko w wymiarze społecznym, ale także ekonomicznym. Pełnomocnik Zarządu ds. Osób Niepełnosprawnych każdego roku uczestniczy w obradach kapituły Konkursu, a w 2010 roku w V edycji Konkursu otrzymał tytuł **Lodołamacza Specjalnego** za całokształt pracy na rzecz osób niepełnosprawnych.

W 2010 roku samorząd województwa kujawsko-pomorskiego zgłosił przygotowany projekt na konkurs zorganizowany przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego pn**. "Samorząd Równych Szans"**. Celem konkursu jest wsparcie samorządów w zakresie prowadzenia polityki na rzecz osób niepełnosprawnych tak, by umożliwić jak najszersze włączenie tej grupy osób we wszystkie dziedziny życia. Zgłoszony projekt nosił nazwę: „Rehabilitacja dzieci niewidomych i słabowidzących w warunkach domowych”.

Głównym celem zgłoszonego do konkursu projektu była rehabilitacja skierowana do dzieci w wieku 0-7 lat, które ze względu na stan niepełnosprawności nie mogą korzystać z rehabilitacji ambulatoryjnej lub mieszkających na terenach słabo zurbanizowanych, trudno dostępnych komunikacyjnie oraz dostosowanie rehabilitacji do potrzeb i możliwości dziecka, włączenie członków rodziny dzieci niepełnosprawnych w zakres czynności rehabilitacji domowej, w przypadku dzieci słabowidzących, wykorzystywanie tych możliwości widzenia, które posiadają.

Założeniem konkursu było przeprowadzenie cyklu rehabilitacji dla 40 dzieci niepełnosprawnych oraz 75 członków ich rodzin z zakresu rehabilitacji domowej ze szczególnym uwzględnieniem rehabilitacji wzroku, pomocy psychofizycznej, rewalidacji indywidualnej, szkoleń i konsultacji dla opiekunów.

Efektem rozstrzygnięcia Konkursu było **przyznanie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego Statuetki „Samorząd Równych Szans".**

Zaznaczyć należy, że w roku 2009 r. Województwo Kujawsko-Pomorskie otrzymało także wyróżnienie w konkursie i tytuł „Samorządu równych szans" za projekt „Województwo Kujawsko-Pomorskie bez barier", który promuje obiekty użyteczności publicznej w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

c) ***Pozostałe działania***

Marszałek Województwa sprawuje patronat honorowy także nad przedsięwzięciami o charakterze rekreacyjnym, wśród nich warto wymienić **Turystyczny Ogólnopolski Integracyjny Rajd Samochodowych**. Rajd organizowany jest przez Stowarzyszenie Sportu i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Triumf-Start-Bydgoszczy", we współpracy z wieloma organizacjami pozarządowymi. Celem tego typu imprez jest integracja środowiska osób niepełnosprawnych, nie tylko z województwa kujawsko-pomorskiego, popularyzacja turystyki motorowej oraz pogłębianie wiedzy krajoznawczej regionu, doskonalenie umiejętności prowadzenia pojazdów, krzewienie kultury motoryzacyjnej i bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Impreza ma charakter cykliczny, a w 2010 roku została zorganizowana już po raz czwarty.

We wrześniu 2010 roku na Starym Rynku w Bydgoszczy odbyła się impreza integracyjna **„Nie jesteś sam – Jesteśmy z Tobą"**. Imprezę zorganizował Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Bydgoszczy. Podczas imprezy mieszkańcy województwa mieli możliwość zapoznania się z działalnością poszczególnych instytucji m.in. organizacjami, stowarzyszeniami i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych i chorych oraz jednostkami organizacyjnymi Wojewody Kujawsko – Pomorskiego, Urzędu Miasta Bydgoszczy oraz Państwowego Funduszu Rehabilitacyjnego Osób Niepełnosprawnych. Podczas spotkania przedstawiono także działania realizowane przez samorząd województwa na rzecz osób niepełnosprawnych.

II. Sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim

Zróżnicowanie potrzeb osób niepełnosprawnych warunkuje wiele czynników, np. rodzaj niepełnosprawności, wiek, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia, sytuacja materialna, itp. Stąd istotne staje się ujecie w opracowaniu różnych aspektów problemów osób niepełnosprawnych.

1. Systemy orzecznictwa

W Polsce obecnie obowiązują **dwa systemy orzecznictwa**: orzecznictwo dla celów rentowych oraz orzecznictwo dla celów pozarentowych. Orzeczenia lekarza orzecznika ZUS oraz zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności nie są względem siebie równorzędne. Orzeczenie wydane przez powiatowy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, traktuje się na równi z orzeczeniami wydanymi przez ZUS, bez konieczności ponownego orzekania, ale tylko do celów pozarentowych. Sytuacja ta nie działa jednak w odwrotną stronę – na podstawie orzeczenia wydanego przez powiatowy zespół nie można ubiegać się o rentę w instytucji ubezpieczenia społecznego.

Na podstawie danych przekazanych przez instytucje ubezpieczenia społecznego oraz Pełnomocnika Wojewody ds. Osób Niepełnosprawnych można założyć, iż szacunkowa liczba osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2010 roku wynosiła **326 114 osób**, biorąc pod uwagę system orzeczenia rentowego (250 585 osób) i pozarentowego (75 529 osób). Natomiast porównując powyższe dane z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r., które wskazują, iż w województwie kujawsko-pomorskim liczba osób niepełnosprawnych wynosiła 303 254 osób, można zaobserwować tendencję wzrostową niepełnosprawnych mieszkańców województwa.

Orzecznictwo dla celów rentowych

Prowadzone jest przez orzeczników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) oraz komisje lekarskie ZUS. Osoby niepełnosprawne, będące **rolnikami** i ich rodziny, podlegają komisjom lekarskim Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS). Podobnie jest w przypadku **służb mundurowych** (np. policjanci, żołnierze, celnicy), które podlegają komisjom lekarskim Ministerstwa Obrony Narodowej lub Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Orzeczenie lekarza orzecznika ZUS ustalane jest o:

- całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 i niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalane na podstawie art. 13 ust 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych[13] traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust 2 ww. ustawy, jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- częściowej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust 3 oraz celowości przekwalifikowania, o którym mowa w art. 12 ust 2 i 3 ww. ustawy, jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Orzecznictwo dla celów pozarentowych

Potwierdzeniem niepełnosprawności dla celów pozarentowych jest orzeczenie powiatowego lub miejskiego zespołu ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[14], dla osób w wieku 16 lat i więcej. Orzeczenie to ustala, w jaki sposób naruszona sprawność organizmu wpływa na zdolność wypełniania ról społecznych, w tym na wykonywanie pracy oraz możliwość samodzielnej egzystencji.
Dla celów pozarentowych przyjęto trzy stopnie niepełnosprawności:

- znaczny (dawniej I grupa inwalidztwa),
- umiarkowany (dawniej II grupa inwalidztwa),
- lekki (dawniej III grupa inwalidztwa).

W myśl cytowanej ustawy, inne orzeczenia wydane przez organy do tego upoważnione przed wejściem w życie ustawy (tj. przed 01.01.1998 r.) traktowane były na równi z orzeczeniami stopnia niepełnosprawności.

Znaczny stopień niepełnosprawności - zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Umiarkowany stopień niepełnosprawności - zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy

[13] Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.
[14] Dz. U. z 2010 r., Nr 214, poz. 1407 z późn. zm.

chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Lekki stopień niepełnosprawności - zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jakie wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Posiadanie orzeczenia wydanego przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności pozwala korzystać z następujących form pomocy, bądź uprawnień:

- w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia – możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia, np. w zakładach pracy chronionej, zakładach aktywności zawodowej,
- możliwość korzystania ze specjalistycznych szkoleń,
- podleganie przywilejom pracowniczym osób niepełnosprawnych (np. prawo do dodatkowych urlopów, przerw w pracy),
- prawo do korzystania z ulg przysługującym osobom niepełnosprawnym np. podatkowych, komunikacyjnych, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu),
- na podstawie odrębnych przepisów, w zakresie rehabilitacji, możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej,
- prawo do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
- prawo do korzystania z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych świadczonych przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,
- uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń (np. dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością).

Orzekanie osoby do 16 roku życia (dziecka)

Niepełnosprawność dziecka orzeka się na czas określony, jednak na okres nie dłuższy niż do ukończenia przez dziecko 16 roku życia. Dzieci do lat 16 zalicza się – bez określenia stopnia

niepełnosprawności – do osób niepełnosprawnych, gdy mają naruszoną sprawność psychiczną lub fizyczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku[15].

Obecne rozwiązania prawne w dziedzinie orzecznictwa są mało przejrzyste i stwarzają różnorodność statusu osób z orzeczeniami różnych komisji[16]. W niektórych przypadkach orzeczenie o stopniu niepełnosprawności otrzymują osoby, które posiadają już orzeczenie lekarza orzecznika ZUS, sytuacja ta może sprawiać trudność w rzetelnym ustaleniu ogólnej liczby osób niepełnosprawnych.

2. Skala zjawiska niepełnosprawności w województwie kujawsko-pomorskim według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.

Informacje na temat skali niepełnosprawności w Polsce pochodzą z badań prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny. Ostatnie pełne dane o rozmiarach niepełnosprawności pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego, który został przeprowadzony w czerwcu 2002 roku.

Z przeprowadzonych badań i analiz wynika, iż na przełomie lat 80. i 90. XX w. zjawisko niepełnosprawności narastało zarówno w kraju, jak i w naszym województwie. Na terenie województwa **w 2002 r.** zamieszkiwało **303 254 osób niepełnosprawnych, tj. 14,7 % ogółu mieszkańców województwa** (w kraju odpowiednio 5 453 700 osób i 14,3%). Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 r. co siódmy mieszkaniec województwa był osobą niepełnosprawną legitymującą się dokumentem wydanym przez różne organy do tego uprawnione m.in. ZUS, KRUS, powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności. Niepełnosprawność jest więc udziałem znaczącej części społeczeństwa. Obejmuje wszystkie aspekty funkcjonowania dotkniętego nią człowieka, wpływa na rozwój i jakość życia. Sytuacja taka wymusza podejmowanie wielorakich i interdyscyplinarnych działań dla zapewnienia słabszej części naszego społeczeństwa godnych warunków życia i rozwoju.

Z informacji zebranych w Narodowym Spisie Powszechnym 2002 wynika, że w liczbie niepełnosprawnych ogółem (303 254) mężczyźni stanowili 47,2% (143 173 osób), a kobiety 52,8%

[15] PFRON Wydział Programowania i Realizacji Zadań, *Informator Przewodnik osoby niepełnosprawnej*, Wyd. IV 2009, W-wa, s.137.
[16] Tomasz Sienkiewicz, *Status człowieka niepełnosprawnego w prawie publicznym.* KIGR ,Warszawa 2007 KIGR, s.21.

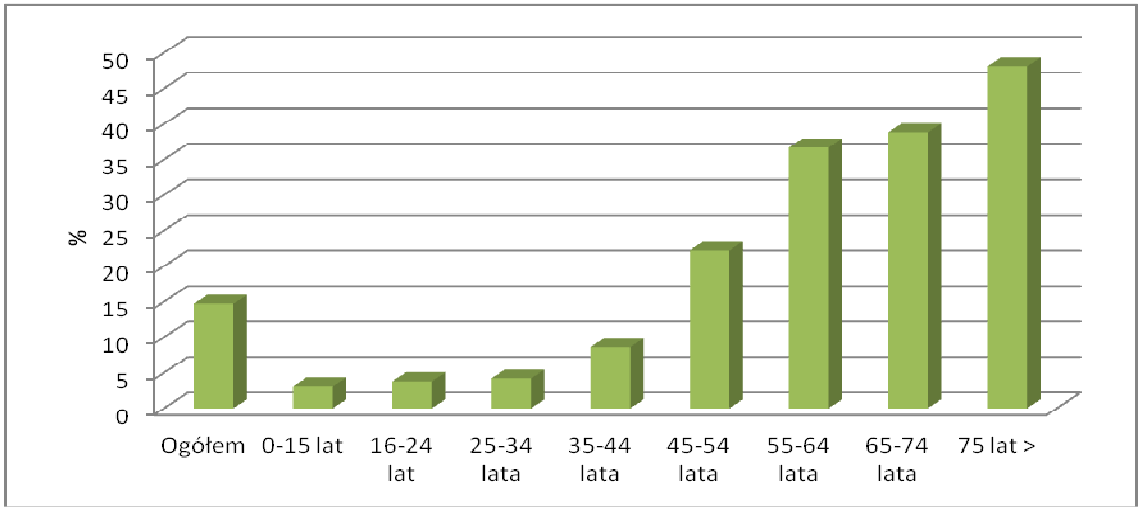
(160 081 osób). Zasadniczo udział niepełnosprawnych mężczyzn w ich populacji przewyższył udział niepełnosprawnych kobiet w populacji kobiet w wydzielonych grupach wieku. Jedynie wśród osób w wieku 75 lat i więcej udział niepełnosprawnych w populacji mężczyzn przewyższał o 1,1 pkt proc. udział niepełnosprawnych kobiet w ogólnej ich liczbie w tym przedziale wiekowym.

Tabela nr 26 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w danym wieku w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym w wieku							
		0-15 lat	16-24 lat	25-34 lata	35-44 lata	45-54 lata	55-64 lata	65-74 lata	75 lat >
	w odsetkach w danej grupie								
Ogółem	14,7	3,1	3,8	4,2	8,6	22,2	36,7	38,8	48,1
Mężczyźni	14,3	3,6	4,4	4,9	9,3	22,4	41,8	39,3	47,6
Kobiety	15,0	2,6	3,2	3,6	7,9	22,0	32,5	38,4	48,7

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wykres nr 3 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w danym wieku w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

.

Rozmiary zjawiska niepełnosprawności w dużym stopniu odzwierciedlają kondycję zdrowotną społeczeństwa. Natężenie niepełnosprawności nasila się wraz z wiekiem. Mediana wieku osób niepełnosprawnych w Polsce – na podstawie wyników Narodowego Spisu Ludności 2002 – przyjęła wartość 58 lat. W województwie kujawsko-pomorskim znacznie niższy niż średni w województwie udział niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności notowano w grupach

wiekowych 0-15, 16-24, 25-34 i 35-44 lata. W kolejnych grupach wiekowych niepełnosprawni stanowili powyżej 20%, a w grupie powyżej 75 lat niemal połowę ludności. W 2002 r. osoby w wieku 55 lat i więcej stanowiły blisko 56% zbiorowości osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim. Warto przy tym zwrócić uwagę, że w 2002 r. liczba ludności w wieku 55 lat i więcej stanowiła 20,5% ogółu ludności województwa kujawsko-pomorskiego (na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego), natomiast w 2010 r. udział ludności w wieku 55 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności województwa wzrósł do 35,5% (dane na koniec 2010 r. na podstawie bilansu liczby ludności).

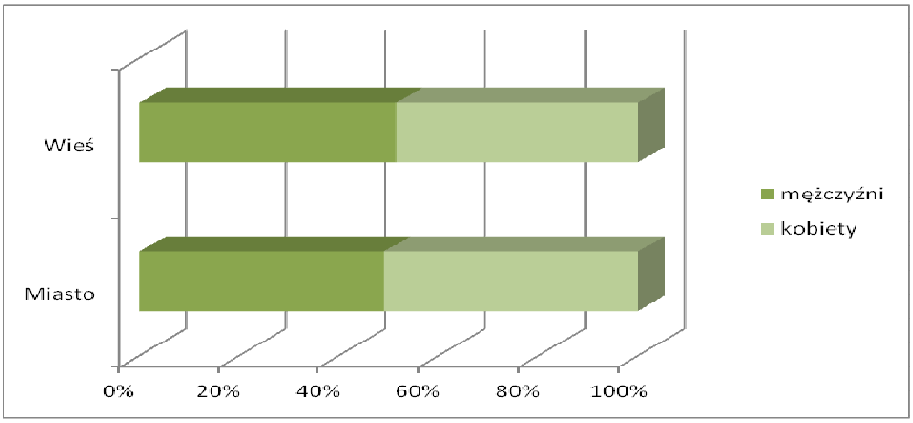
Rozkład miejsca zamieszkania niepełnosprawnych był zbliżony do rozkładu ogółu ludności w województwie. W 2002 r. niepełnosprawni mieszkający w miastach stanowili 60,7% ogółu osób niepełnosprawnych w województwie, przy odsetku ludności ogółem mieszkającej w miastach – 62,3%. Niepełnosprawni stanowili nieco większy udział wśród ludności terenów wiejskich (15,3%) niż mieszkających w miastach (14,3%). Zarówno wśród niepełnosprawnych mieszkających w miastach, jak i na terenach wiejskich większość stanowiły kobiety (odpowiednio 53,7% i 51,3%). Na wsiach województwa kujawsko-pomorskiego mieszkało 40,5% niepełnosprawnych mężczyzn. Sytuację tę ilustrują tabela nr 27 i wykres nr 4.

Tabela nr 27 Liczba niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z podziałem na mieszkańców miast i wsi w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób ogółem	Miasto	Wieś
Mężczyźni	143 173	85 188	57 985
Kobiety	160 081	98 953	61 128
Razem	**303 254**	**184 141**	**119 113**

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wykres nr 4 Struktura osób niepełnosprawnych ze względu na płeć w podziale na miasto i wieś w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 28 Osoby niepełnosprawne w województwie kujawsko – pomorskim w 2002 r. według stopnia niepełnosprawności.

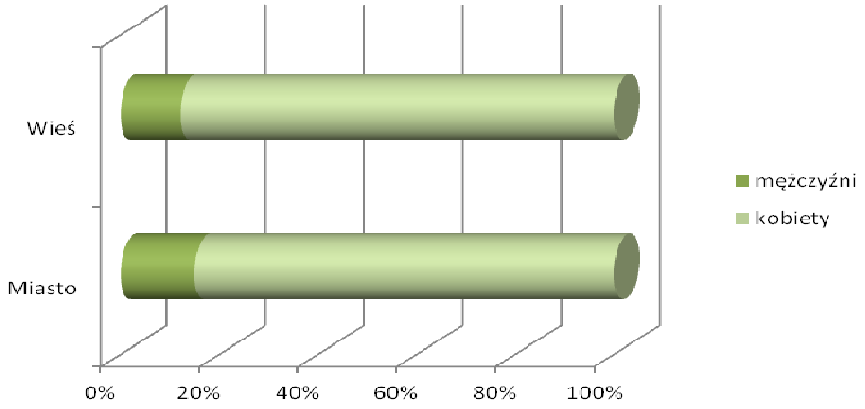
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Miasto	Wieś
	w liczbach bezwzględnych		
Ogółem	**303 254**	**184 141**	**119 113**
Mężczyźni	143 173	85 188	57 985
Kobiety	160 081	98 953	61 128
Osoby niepełnosprawne prawnie - razem	253 450	157 654	95 796
W wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności:	244 598	152 455	92 143
znacznym	56 344	35 454	20 890
umiarkowanym	80 664	54 552	26 112
lekkim	93 221	56 798	36 423
nieustalonym	14 369	5 651	8 718
W wieku 0-15 lat z uprawnieniami do zasiłku pielęgnacyjnego	8 852	5 199	3 653
Osoby niepełnosprawne biologicznie odczuwające ograniczenie sprawności	49 804	26 487	23 317
Całkowite	7 037	3 960	3 077
Poważne	42 767	22 527	20 240

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Niepełnosprawne kobiety mieszkające w mieście stanowiły 61,8% kobiet niepełnosprawnych w województwie, podczas gdy mieszkający w mieście niepełnosprawni mężczyźni stanowili 59,5% niepełnosprawnych mężczyzn w województwie.

Należy tu zaznaczyć, iż ze względu na duży odsetek niepełnosprawnych mieszkańców wsi konieczne jest zintensyfikowanie działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Dotychczasowo podejmowane działania w niewielkim stopniu zaspokajają „morze" potrzeb, jakie występują w tym zakresie. Wieś jest ciągle nieprzyjazna, jako miejsce życia, pracy i rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w szczególności ze względu na występujące bariery.

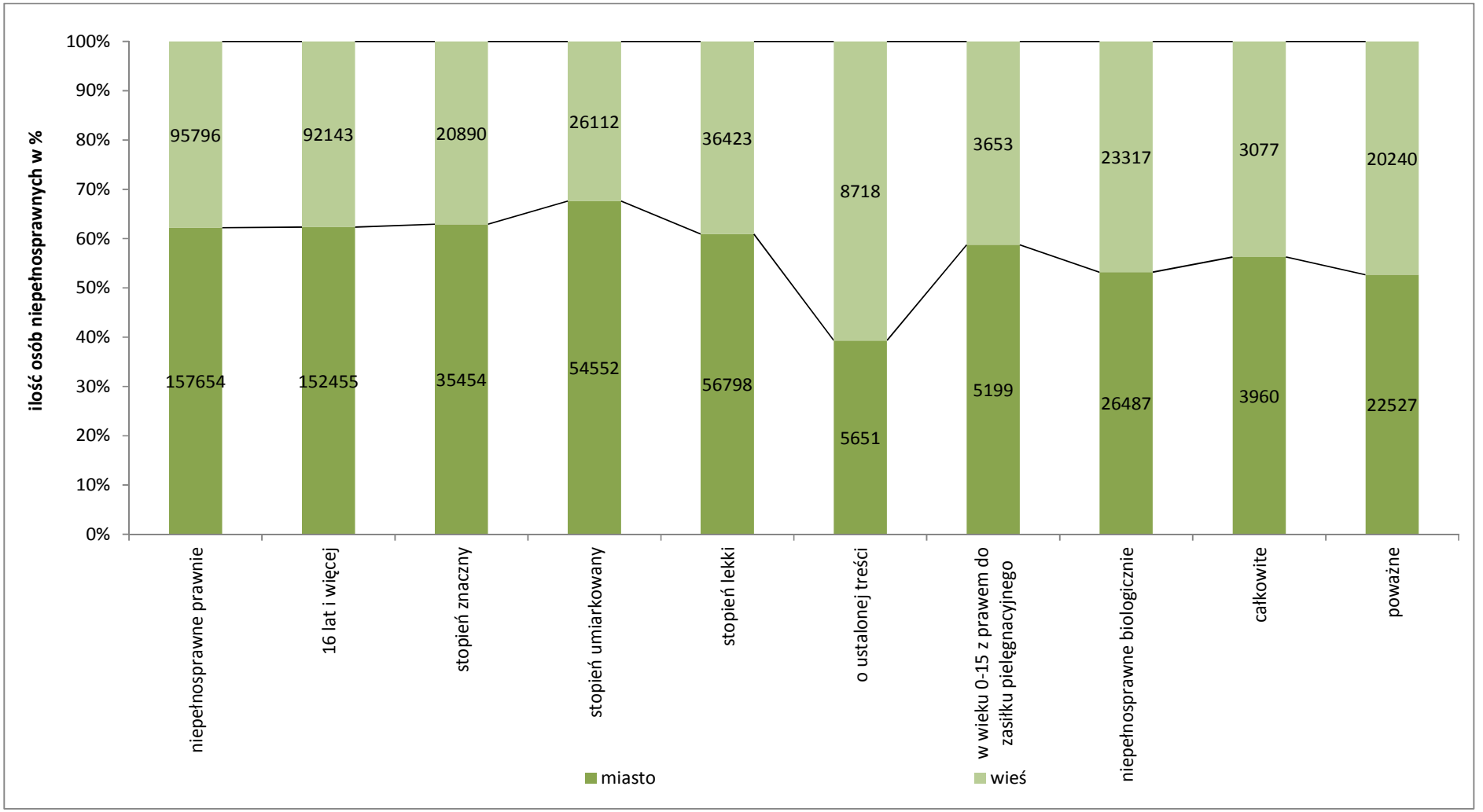
Wykres nr 5 Struktura osób niepełnosprawnych biologicznie odczuwających ograniczenie sprawności w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na miejsce zamieszkania.

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wśród ogółu osób niepełnosprawnych najliczniejszą grupę w województwie kujawsko-pomorskim stanowiły osoby niepełnosprawne prawnie (83,6%). W tej grupie osób niepełnosprawnych, tak w miastach, jak i na terenach wiejskich przeważały osoby z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – odpowiednio 36,8% i 31,8% (w miastach 36,0% i 34,6%, na wsiach 38,0% i 27,3%). Odsetek niepełnosprawnych biologicznie odczuwających ograniczenie sprawności był wyższy na terenach wiejskich - o 3,2 pkt proc. niż w województwie ogółem i o 5,2 pkt proc. niż w miastach.

Wykres nr 6 Struktura osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. według miejsca zamieszkania w podziale na stopień niepełnosprawności.

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie,
Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wykształcenie osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim według Narodowego Spisu Powszechnego

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego 2002 wynika, że w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w pozostałych województwach, osoby niepełnosprawne posiadały niższy poziom wykształcenia w porównaniu z osobami pełnosprawnymi. Struktura poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych wskazuje, iż wykształcenie wyższe posiadało 3,8 % ludności niepełnosprawnej w wieku 13 lat i więcej, średnie i policealne 21,6 %, zasadnicze zawodowe 25,3 %, podstawowe ukończone 43,1 %, podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego 6,0 %. W ogólnej populacji osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej, mężczyźni charakteryzowali się przeciętnie wyższym poziomem wykształcenia niż kobiety. Ponad 59 % niepełnosprawnych mężczyzn posiadało wykształcenie ponadpodstawowe, podczas gdy kobiet z takim wykształceniem jest 42,9 %. Powyższą sytuację ilustruje tabela nr 29 i wykres nr 7.

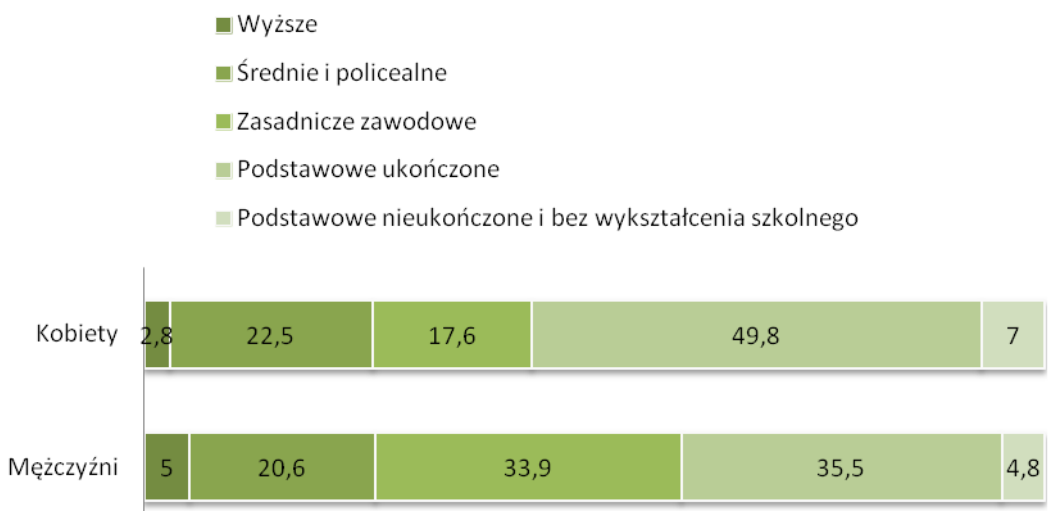
Tabela nr 29 Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. [17]

Poziom wykształcenia	Ludność ogółem			Osoby niepełnosprawne		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	8,3	7,9	8,7	3,8	5,0	2,8
Średnie i policealne	28,9	24,8	32,6	21,6	20,6	22,5
Zasadnicze zawodowe	27,0	34,7	19,9	25,3	33,9	17,6
Podstawowe ukończone	31,7	28,7	34,3	43,1	35,5	49,8
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,9	2,6	3,3	6,0	4,8	7,0
Nieustalone	1,2	1,3	1,2	0,1	0,2	0,2

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

[17] Ze względu na zaokrąglenia wartości mogą nie sumować się do 100

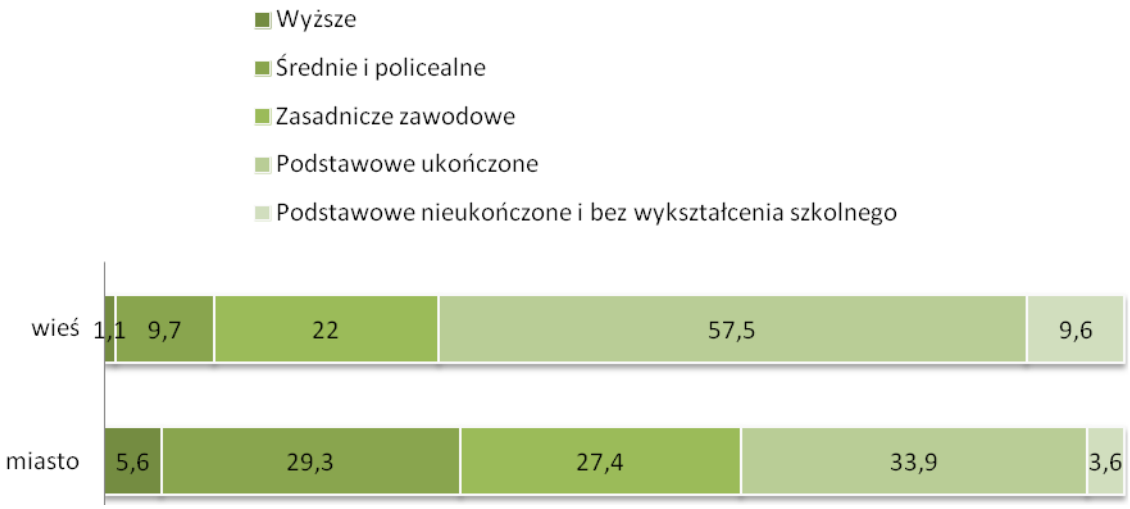
Wykres nr 7 Struktura osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na poziomu wykształcenia w podziale na płeć.

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Z analizy danych Narodowego Spisu Powszechnego 2002 wynika, że struktura wykształcenia osób niepełnosprawnych była zróżnicowana w województwie kujawsko-pomorskim ze względu na miejsce ich zamieszkania.

Wykres nr 8 Struktura osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na poziom wykształcenia w podziale na miasto i wieś

Źródło: Narodowy Spis Powszechny GUS 2002, Osoby niepełnosprawne Województwo Kujawsko-Pomorskie Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Niepełnosprawni mieszkańcy miast charakteryzowali się wyższym udziałem osób z wykształceniem wyższym w stosunku do niepełnosprawnych mieszkańców wsi (odpowiednio 5,6% i 1,1%), także średnim i policealnym (odpowiednio 29,3% i 9,7%) oraz zasadniczym i zawodowym (odpowiednio 27,4% i 22,0%). W środowisku wiejskim natomiast wyższy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (odpowiednio 57,5% i 33,9%) oraz z podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego (odpowiednio 9,6% i 3,6%).

Narodowy Spis Powszechny Ludności w Polsce jest podstawowym źródłem dostarczającym najbardziej szczegółowych i rzetelnych danych dotyczących m.in. liczby osób niepełnosprawnych oraz informacji o ich sytuacji, zarówno w Polsce, jak i w województwie kujawsko-pomorskim. W związku z tym aktualizacja powyższych danych będzie możliwa w chwili opublikowania przez Główny Urząd Statystyczny wyników z przeprowadzonego w 2011 r. kolejnego Narodowego Spis Powszechnego.

3. Osoby niepełnosprawne w województwie kujawsko – pomorskim według orzeczonego stopnia niepełnosprawności w latach 2008-2010 – system pozarentowy

W świetle przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych osobami niepełnosprawnymi są nie tylko osoby posiadające wyłącznie orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wydane przez powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, ale również osoby legitymujące się jednocześnie orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności wydanym przez organy rentowe np. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Z uwagi na powyższe, dane te nie odzwierciedlają stanu faktycznego skali niepełnosprawności.

W 2010 roku powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności wydały **75 529 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom regionu do celów pozarentowych**.

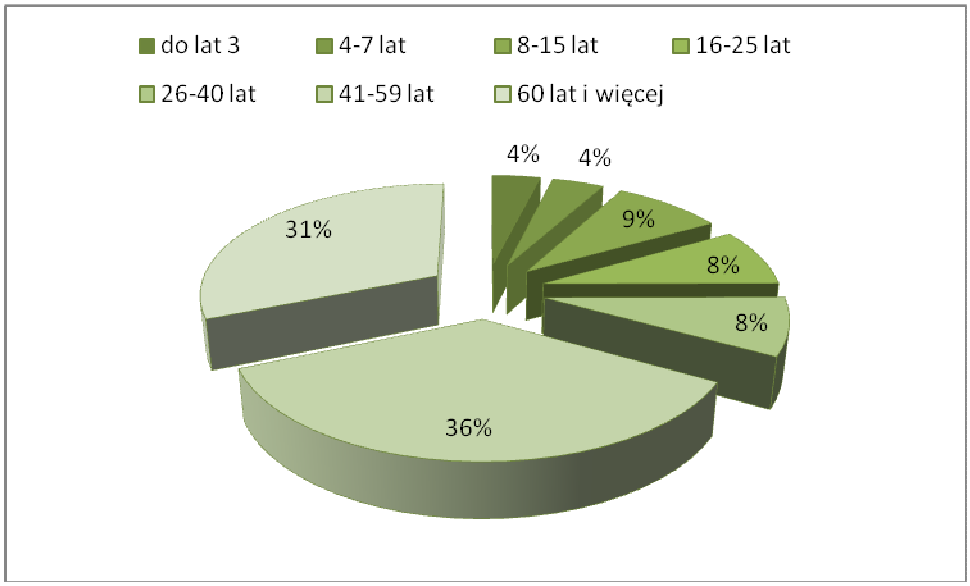
Dane dotyczące wszystkich grup wiekowych, płci, rodzaju niepełnosprawności oraz miejsca zamieszkania na lata 2008 - 2010 Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy przekazane przez Pełnomocnika Wojewody ds. Osób Niepełnosprawnych i Rodziny dostarczają informacji o charakterystyce osób niepełnosprawnych na terenie województwa kujawsko – pomorskiego. Są to dane na temat prowadzonych postępowań orzeczniczych, co powoduje, że osoba niepełnosprawna może funkcjonować w systemie wielokrotnie w związku z ubieganiem się o zmianę orzeczenia lub przedłużenie okresu jego ważności.

1) Struktura osób niepełnosprawnych pod względem wieku w latach 2008 – 2010

W 2010 r. struktura osób niepełnosprawnych w poszczególnych przedziałach wiekowych była znacznie zróżnicowana. Wśród wydanych orzeczeń pozarentowych niepełnosprawnych dzieci było **12 655**, zaś dorosłych **62 874 osób**. Na podstawie analizy danych dotyczących osób zaliczanych do stopnia niepełnosprawności prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności, wieku oraz płci w podziale na powiaty wynika, że w 2010 roku wystąpił wzrost liczby osób niepełnosprawnych w stosunku do 2009 roku.

W 2010 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby z przedziału wiekowego od 41 do 59 lat: 26 878 osób, które stanowiły 36 % ogółu. Wśród niepełnosprawnych dzieci odnotowano spadek liczby osób w każdym przedziale wiekowym w stosunku do roku 2009. Zmniejszenie liczby niepełnosprawnych dzieci o 675 odnotowano wśród osób z przedziału wiekowego od 8 do 15 lat, które stanowiły 9 % ogółu. Powyższe dane ilustrują: tabela nr 30, tabela nr 31 oraz wykres nr 9.

Wykres nr 9 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w 2010 r.

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Toruń 2009, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 30 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w latach 2008 – 2010.

Wyszczególnienie	2008 rok	2009 rok	2010 rok
Ogółem z tego:	**51 931**	**61 459**	**62 874**
od 16 do 25 lat	5 879	6 556	6 173
od 26 do 40 lat	4 980	6 217	6 157
od 41 do 59 lat	22 740	27 251	26 878
60 lat i więcej	18 332	21 435	23 666

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 31 Struktura dzieci niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w latach 2008 – 2010.

Wyszczególnienie	2008 rok	2009 rok	2010 rok
Ogółem z tego:	**13 896**	**13 436**	**12 655**
do 3 lat	2 951	2 958	2 930
od 4 do 7 lat	3 299	3 212	3 134
od 8 do 15 lat	7 646	7 266	6 591

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Na podstawie danych zebranych w powyższych tabelach wynika, że w 2010 roku wśród dorosłych niepełnosprawnych wystąpiło zwiększenie liczby wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności z **61 459** osób w 2009 roku do **62 874** osób w 2010 roku, zaś wśród dzieci liczba ta zmalała z **13 436** dzieci 2009 roku do **12 655** dzieci w 2010 roku, w każdym przedziale wiekowym.

a) Dynamika zmian w powiatach województwa kujawsko – pomorskiego w latach 2008 – 2010

W 2010 roku w całym województwie kujawsko – pomorskim wystąpił wzrost liczby wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w porównaniu do roku poprzedniego.

Powiat grodzki - Bydgoszcz charakteryzowało się największą liczbą wydanych orzeczeń: 10 827 osób wobec 10 744 osób w roku poprzednim. W **2010** roku zmniejszenie liczby osób niepełnosprawnych odnotowano w następujących powiatach: chełmińskim, grodzkim – Grudziądz, inowrocławskim, mogileńskim, rypińskim, wąbrzeskim, grodzkim – Włocławek. Pozostałe powiaty charakteryzowały się zmniejszeniem liczby osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 32 Osoby niepełnosprawne według powiatów w latach 2008-2010.

Powiat	2008 rok	2009 rok	2010 rok
Województwo razem	**65 827**	**74 895**	**75 529**
Aleksandrowski	1 723	2 125	2 172
Brodnicki	2 628	2 598	2 974
Bydgoski	1 812	2 052	2 509
Bydgoszcz	9 623	10 744	10 827
Chełmiński	2 411	3 095	2 689
Golubsko – Dobrzyński	2 094	1 830	1 984
Grudziądz	2 811	3 557	2 776
Grudziądzki	1 *	5 *	838
Inowrocławski	6 436	7 384	5 961
Lipnowski	1 934	2 479	2 496
Mogileński	1 775	2 074	1 977
Nakielski	2 965	3 705	3 804
Radziejowski	3 178	3 204	3 258
Rypiński	1 661	1 651	1 629
Sępoleński	1 799	2 272	2 591
Świecki	3 827	4 315	4 709
Toruń	4 739	5 627	6 105
Toruński	2 109	2 400	2 432
Tucholski	2 425	2 642	3 030
Wąbrzeski	2 265	2 274	1 681
Włocławek	3 803	4 720	4 338
Włocławski	2 193	2 319	2 516
Żniński	1 615	1 823	2 233

**Dane niewiarygodne*

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Analiza niepełnosprawnych dzieci w **2010** roku wykazuje, że największa liczba osób została odnotowana w grupie od **8 do 15 lat** w powiecie świeckim (572 osoby) oraz w Bydgoszczy (522 osoby) - wykres nr 10.

Najliczniejsze grupy niepełnosprawnych dorosłych w **2010** roku pod względem wieku stanowiły osoby **od 41 do 59 lat**, które zostały odnotowane w następujących powiatach: w Bydgoszczy (4 458 osób) oraz w Toruniu (2 672 osoby). Kolejną dość liczną grupę stanowiły osoby starsze w wieku **powyżej 60 lat**, głównie w powiatach: w Bydgoszczy (3 558 osób) oraz inowrocławskim (2 112 osób). Dane ilustruje wykres nr 11.

b) Sytuacja dzieci niepełnosprawnych pod względem rodzaju niepełnosprawności z podziałem na powiaty

Z przedstawionych danych w **2010** roku przekazanych przez Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o niepełnosprawności w Bydgoszczy wynika, że w grupie dzieci **do 3 lat** (łącznie 110 osób) z dysfunkcją głosu, mowy i słuchu najwięcej niepełnosprawnych odnotowano w Toruniu (15 osób), zaś w przedziale wiekowym **od 4 do 7 lat** (łącznie 224 osoby) najwyższy udział niepełnosprawnych dzieci odnotowano w powiatach: świeckim (27 osób) oraz w grodzkim - Toruniu (24 osoby). Od **8 do 15 lat** (łącznie 348 osób) najwięcej dzieci występowało w powiatach: świeckim i brodnickim po 33 osoby w każdym oraz w nakielskim 28 osób.

W grupie dzieci **do 3 lat** (łącznie 108 osób) z dysfunkcją narządu wzroku odnotowano najwięcej w Bydgoszczy i w powiecie sępoleńskim po 13 osób oraz w powiecie świeckim (10 osób). Natomiast w grupie dzieci w przedziale wiekowym **od 4 do 7 lat** (łącznie 187 osób) podobna sytuacja występowała w powiatach: świeckim (38 osób), sępoleńskim (18 osób) oraz aleksandrowskim. Z kolei wśród dzieci **od 8 do 16 lat** (łącznie 370 osób) największy udział dzieci z wyżej wymienioną dysfunkcją odnotowano w powiatach: świeckim - 69 osób, chełmińskim - 35 osób oraz aleksandrowskim – 28 osób.

Wśród dzieci **do 3 lat** (łącznie 325 osób) z dysfunkcją narządu ruchu najwięcej dzieci odnotowano w następujących powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (53 osoby) oraz świeckim (34 osoby), zaś w przedziale **od 4 do 7 lat** (254 osoby) w powiecie radziejowskim 31 osób oraz grodzkim – Bydgoszczy 29 osób. Najwyższy udział dzieci niepełnosprawnych **od 8 do 16 lat** (łącznie 663 osoby) z wyżej wymienioną dysfunkcją występował w powiatach: radziejowskim (85 osób), inowrocławskim (67 osób) oraz grodzkim - Bydgoszczy (56 osób).

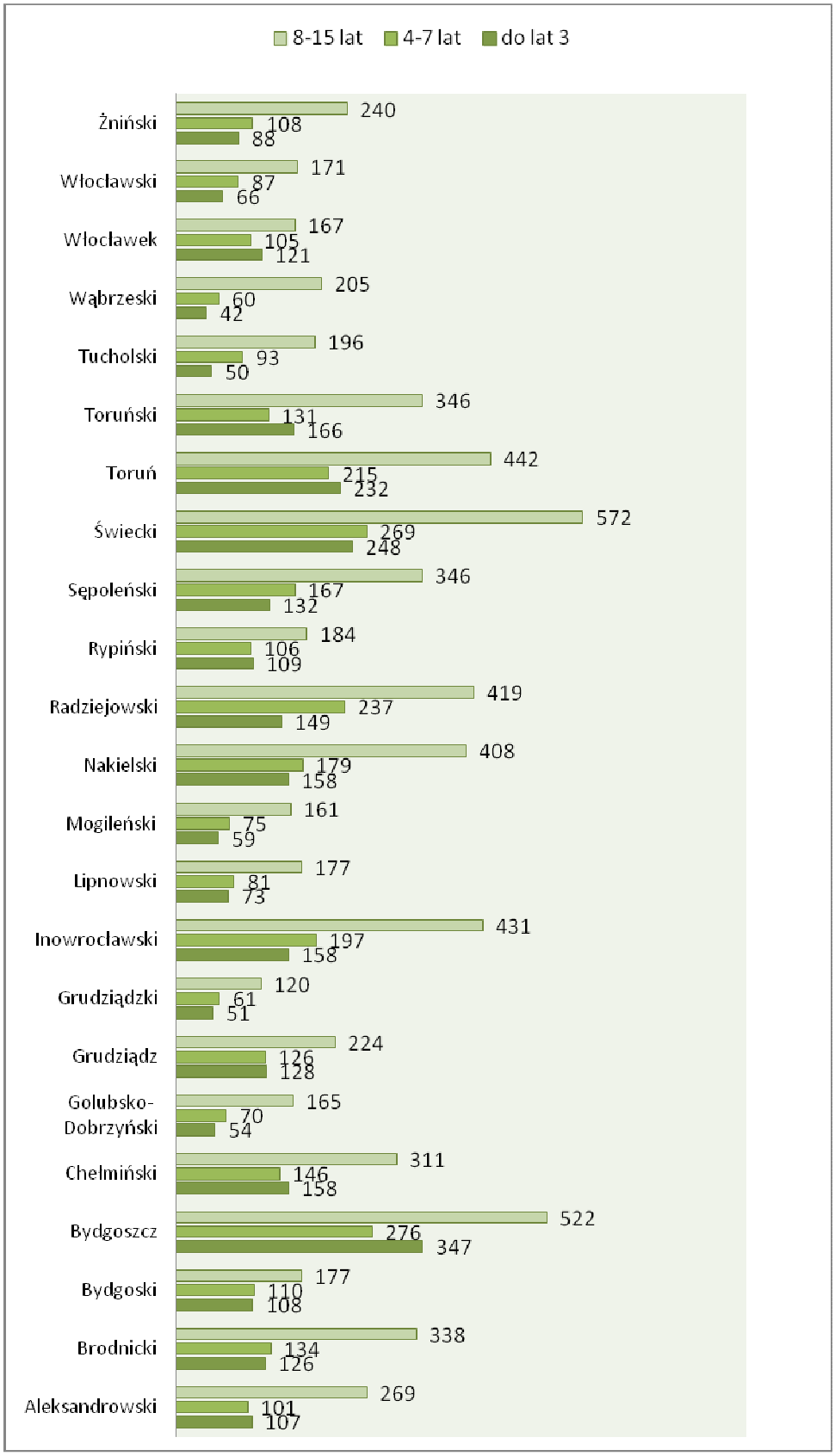
Niepełnosprawnych dzieci **do 3 lat** (łącznie 1 113 osób) ze schorzeniem układu oddechowego i krążenia odnotowano najwięcej w następujących powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (126 osób), grodzkim - Toruniu (99 osób) oraz świeckim (84 osoby). W grupie dzieci w przedziale **od 4 do 7 lat** (łącznie 1 198 osób) podobna sytuacja występowała w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (120 osób), świeckim (84 osoby) oraz inowrocławskim (82 osoby). Natomiast wśród dzieci **od 8 do 16 lat** (łącznie 2 063 osoby) największy udział osób w tej kategorii choroby odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (202 osoby) oraz w świeckim (200 osób).

W grupie dzieci **do 3 lat** (łącznie 87 osób) ze schorzeniem psychicznym najwięcej odnotowano w powiecie radziejowskim (19 osób), a także świeckim (12 osób), zaś w przedziale **od 4 do 7 lat** (łącznie 230 osób) najwyższy udział niepełnosprawnych dzieci odnotowano

w powiatach: radziejowskim (47 osób) oraz w Toruniu (38 osób). Od **8 do 16 lat** (łącznie 939 osób) najwięcej dzieci występowało w powiecie grodzkim – Toruniu (163 osoby) a także w toruńskim (81 osób).

Wśród chorych dzieci **do 3 lat** (łącznie 415 osób) ze schorzeniami neurologicznymi najwięcej dzieci odnotowano w następujących powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (49 osób), grodzkim – Włocławku (35 osób) oraz radziejowskim (29 osób), zaś w przedziale **od 4 do 7 lat** (łącznie 238 osób) w powiatach: inowrocławskim (23 osoby) oraz brodnickim (19 osób). Najwyższy udział dzieci niepełnosprawnych **od 8 do 16 lat** (łącznie 377 osób) z wyżej wymienionym schorzeniem występował w powiatach: aleksandrowskim i inowrocławskim 38 osób w każdym z powiatów oraz toruńskim 31 osób.

Wykres nr 10 Niepełnosprawne dzieci wg powiatów w 2010 roku.

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

c) Sytuacja osób dorosłych niepełnosprawnych pod względem rodzaju niepełnosprawności z podziałem na powiaty

Podobną sytuację odnotowano wśród dorosłych niepełnosprawnych we wszystkich grupach pod względem wieku i choroby. W grupie osób z dysfunkcją głosu, mowy i słuchu w przedziale wiekowym od **16 do 25 lat** (łącznie 309 osób) najwyższy udział osób odnotowano w następujących powiatach ziemskich: świecki (40 osób) oraz w powiatach grodzkich - Bydgoszczy (31 osób) oraz w Toruniu (30 osób). Wśród osób z przedziału wiekowego **od 26 do 40 lat** (łącznie 192 osoby) z wyżej wymienioną dysfunkcją najwięcej osób odnotowano w powiecie grodzkim – Bydgoszcz (24 osoby) oraz powiecie inowrocławskim (18 osób).

Dość liczna grupa osób z dysfunkcją głosu, mowy i słuchu **od 41 do 59 lat** (łącznie 977 osób) występowała w Bydgoszczy (129 osób), w Toruniu (96 osób) oraz w powiecie inowrocławskim (89 osób). Natomiast wśród osób starszych **powyżej 60 lat** (łącznie 1 792 osoby), najwięcej osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (268 osób), Włocławku (162 osoby) oraz w powiecie świeckim (138 osób).

W grupie osób z dysfunkcją wzroku w przedziale wiekowym od **16 do 25 lat** (łącznie 339 osób), najwyższy udział osób odnotowano w powiatach aleksandrowskim (30 osób), inowrocławskim (24 osoby) oraz lipnowskim (20 osób).

Wśród osób z wyżej wymieniona dysfunkcją z przedziału wiekowego **od 26 do 40 lat** (łącznie 241 osób), najwięcej osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (24 osoby) oraz inowrocławskim (21 osób).

Dość liczna grupa osób z dysfunkcją wzroku w przedziale wiekowym **od 41 do 59 lat** (łącznie 628 osób) występowała w powiatach grodzkich: Bydgoszcz oraz Włocławek - 56 osób w każdym z powiatu.

Natomiast wśród osób starszych **powyżej 60 lat** (łącznie 672 osoby), najwięcej osób odnotowano również w powiatach grodzkich: Bydgoszczy (73 osoby) oraz Włocławku (60 osób).

Wśród osób z upośledzeniem narządu ruchu **od 16 do 25 lat** (łącznie 1 055 osób), najwięcej osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (146 osób), radziejowskim (85 osób) oraz świeckim (69 osób).

Wśród osób **od 26 do 40 lat** (łącznie 1 744 osoby) sytuacja w powiatach przedstawiała się następująco: grodzkim – Bydgoszczy (212 osób), grodzkim – Toruniu (153 osoby), inowrocławskim (129 osób), świeckim (122 osoby) oraz wąbrzeskim (115 osób).

Natomiast w przedziale **od 41 do 59 lat** (łącznie 8 880 osób), najwyższy udział osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (1 451 osób), grodzkim – Toruniu (987 osób) oraz inowrocławskim (657 osób).

Wśród osób **powyżej 60 lat** (łącznie 6 808 osób) najwięcej było w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (1 117 osób), inowrocławskim (493 osoby) oraz grodzkim – Toruń (485 osób).

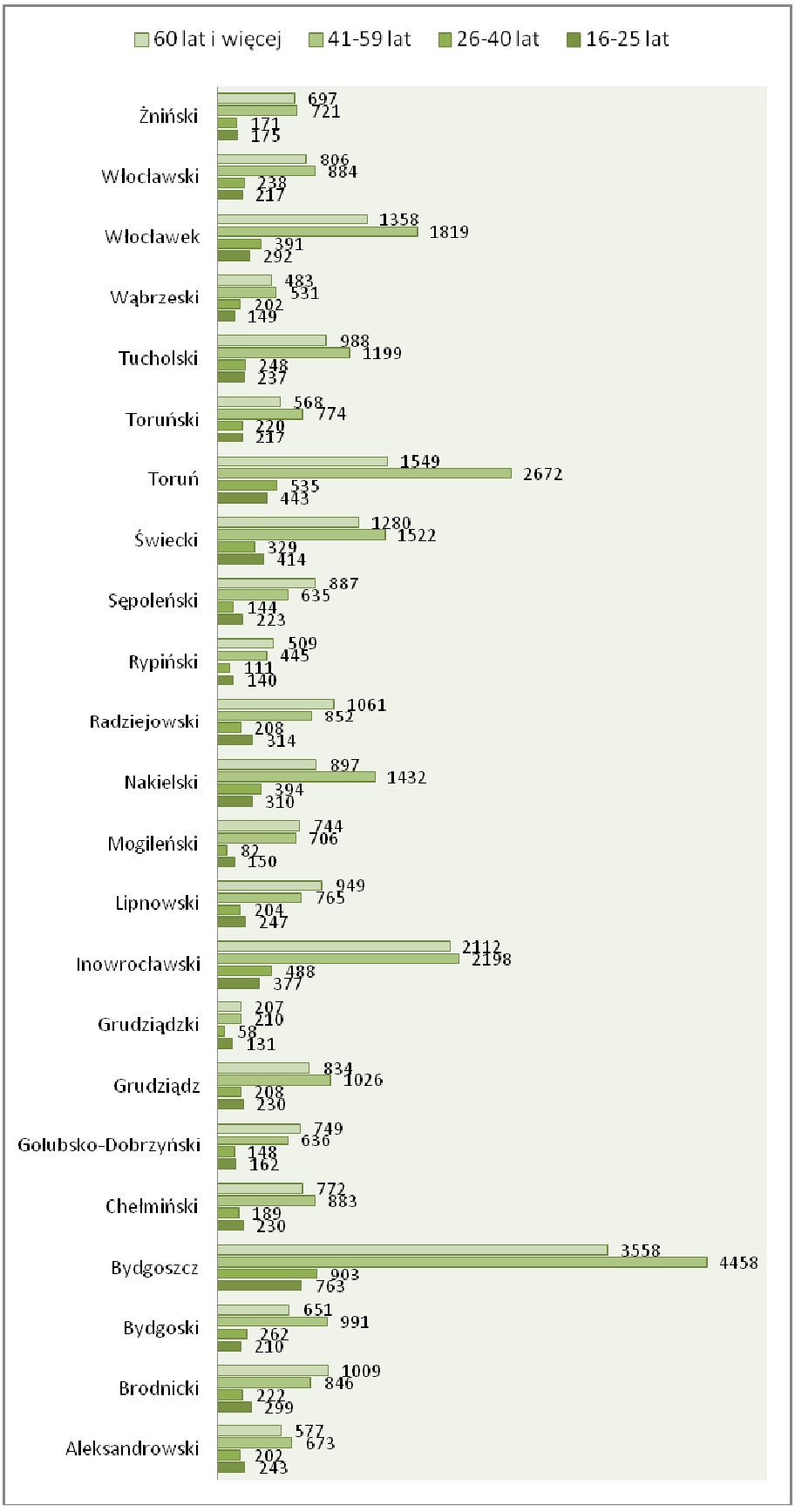
W grupie osób ze schorzeniami układu oddechowego i krążenia w przedziale wiekowym od **16 do 25 lat** (łącznie 771 osób), najwyższy udział osób odnotowano w następujących powiatach: grodzkim- Bydgoszczy (100 osób), świeckim (92 osoby) oraz grodzkim – Toruń (59 osób).

Wśród osób z przedziału **od 26 do 40 lat** (łącznie 565 osób), z wyżej wymienionym schorzeniem najwięcej osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszcz (56 osób), grodzkim – Toruń (50 osób) oraz inowrocławskim (45 osób).

Dość liczna grupa osób ze schorzeniem układu oddechowego i krążenia **od 41 do 59 lat** (łącznie 5 448 osób) była w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (709 osób) oraz grodzkim – Toruniu (612 osób).

Natomiast wśród osób starszych **powyżej 60 lat** (łącznie 6 823 osoby), najwięcej osób odnotowano w powiatach: grodzkim – Bydgoszczy (782 osoby), inowrocławskim (646 osób), grodzkim – Toruniu (464 osoby).

Wykres nr 11 Niepełnosprawni dorośli wg powiatów w 2010 roku.

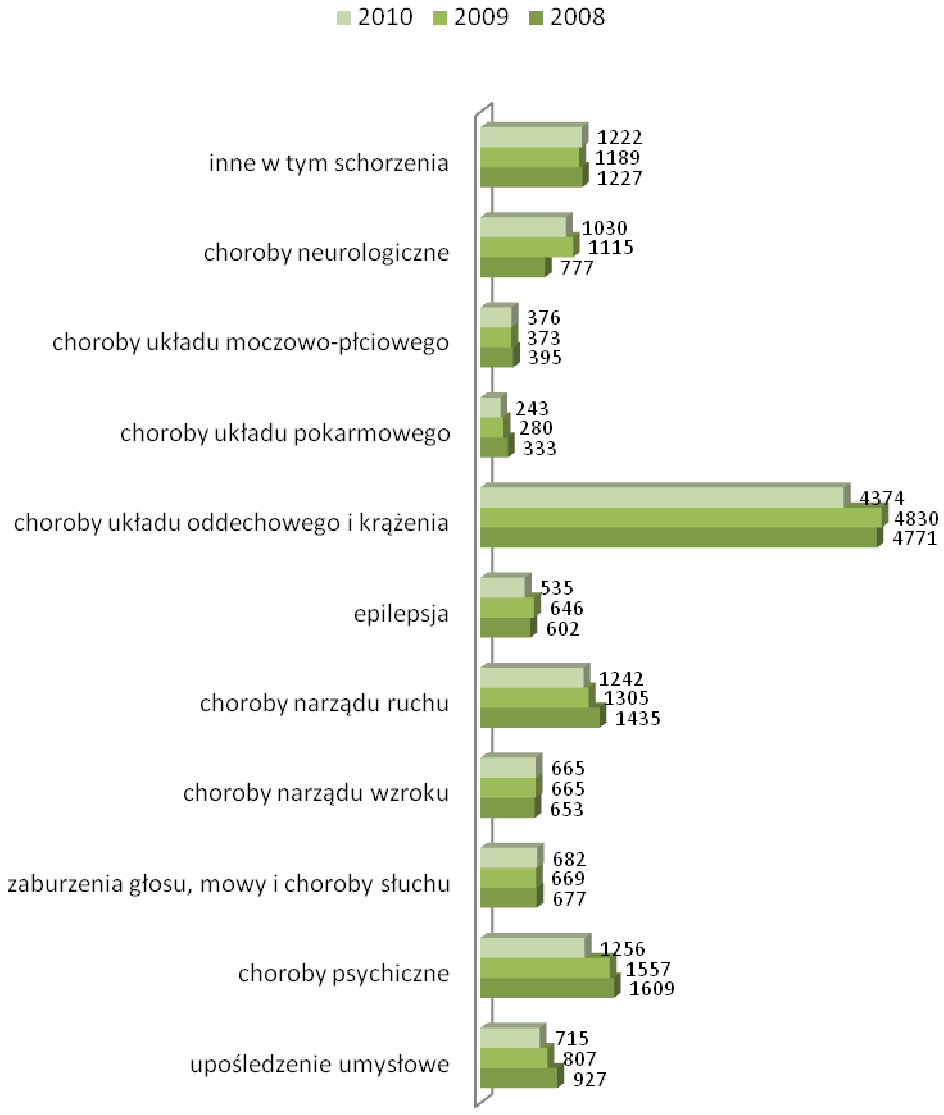

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

d) Analiza osób niepełnosprawnych według rodzaju niepełnosprawności w latach 2008 – 2010

Wykres nr 12 przedstawia strukturę niepełnosprawnych dzieci **do 15 roku życia** ze względu na rodzaj choroby w porównaniu do danych z **2008** oraz **2009** roku. Natomiast wykres nr 13 obrazuje łączną liczbę osób chorych z podziałem na dorosłych i na dzieci w **2010** roku.

Wykres nr 12 Struktura niepełnosprawnych dzieci do 15 roku życia wg rodzaju choroby w latach 2008-2010.

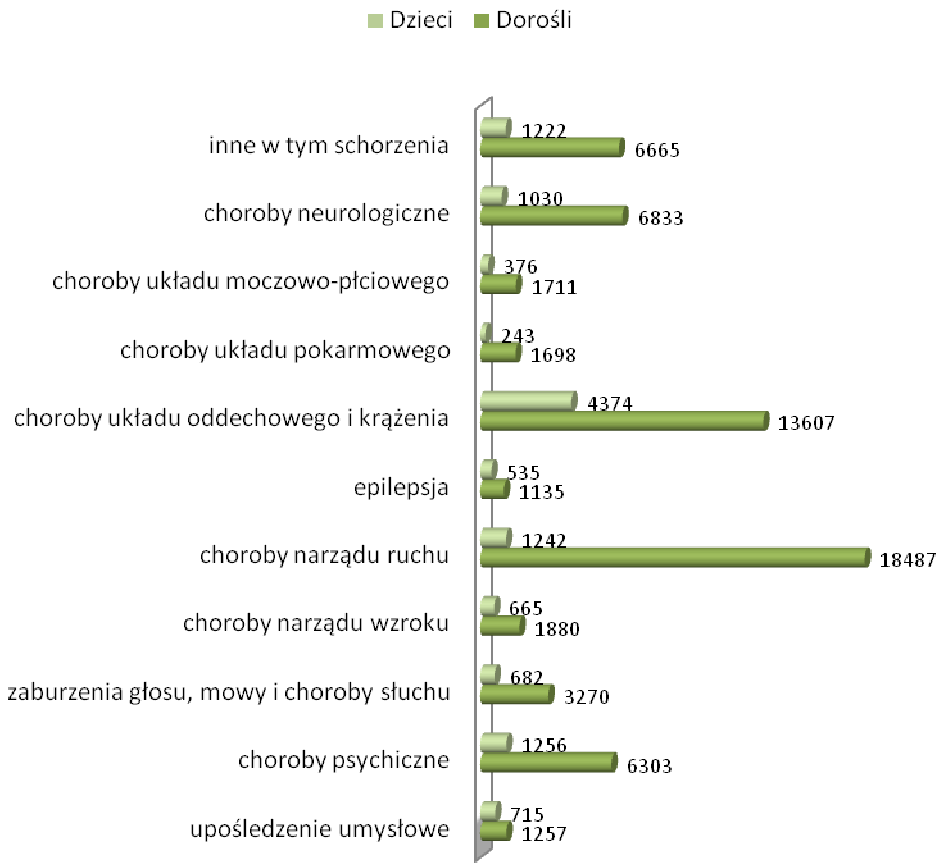
Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Na podstawie zawartej informacji dotyczącej charakterystyki osób zaliczonych do stopnia niepełnosprawności prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu pracy z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności, wieku oraz płci w podziale na powiaty wynika, że w województwie kujawsko – pomorskim w **2010** roku **łącznie** było **12 655** dzieci, w tym dominowały osoby niepełnosprawne ze schorzeniem układu oddechowego i krążenia (4 374 osoby wobec 4 830 osób w 2009 roku) oraz psychicznym (1 256 osób wobec 1 557 osób w 2009 roku). Natomiast najmniej liczna grupa dzieci niepełnosprawnych występowała wśród osób ze schorzeniami układu pokarmowego. W **2010** roku odnotowano zaledwie 243 osoby.

Natomiast wśród niepełnosprawnych dorosłych łącznie odnotowano **62 453** osób, w tym dominowały osoby oraz z upośledzenia narządu ruchu (18 487 osób) oraz ze schorzeniem układu oddechowego i krążenia (13 607 osób)

Najmniej liczna grupa występowała wśród osób z dorosłych epilepsją (1 135 osób). Dane ilustruje wykres nr 13.

Wykres nr 13 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem choroby w 2010 roku.

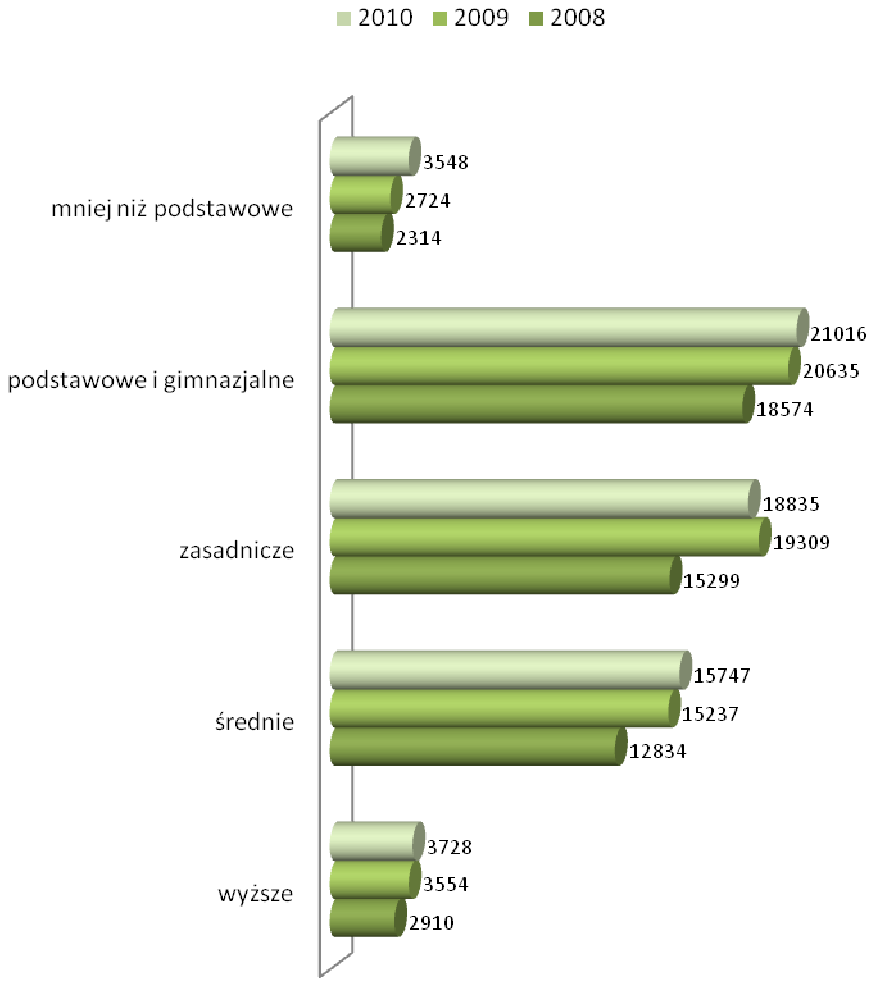

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

e) Osoby niepełnosprawne według poziomu wykształcenia w województwie w latach 2008 – 2010

Poniżej przedstawiony wykres nr 14 obrazuje strukturę osób niepełnosprawnych według poziomu wykształcenia w latach **2008 – 2010** z której wynika, że w województwie kujawsko – pomorskim wśród ogółu osób niepełnosprawnych utrzymywał się niski poziom wykształcenia.

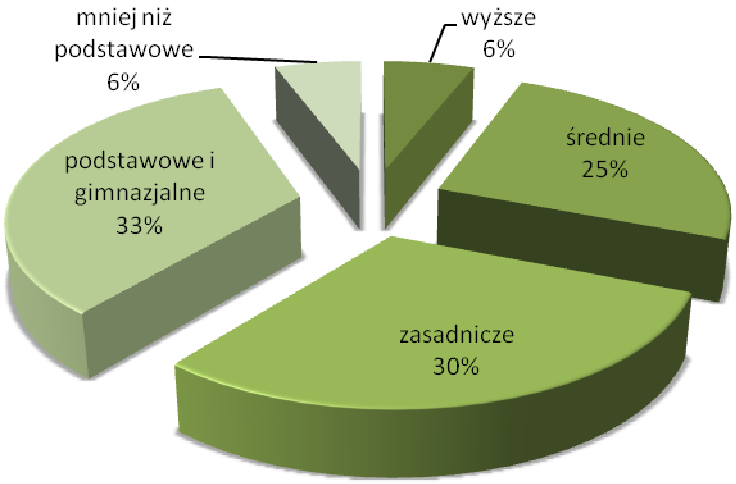
Wykres nr 14 Struktura osób niepełnosprawnych według poziomu wykształcenia w latach 2008-2010.

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

W strukturze niepełnosprawnych pod względem wykształcenia **21 016** osób legitymowało się wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym wobec **20 635** osób w roku poprzednim. Najmniej liczna grupa osób niepełnosprawnych - **3 728 osób** posiadała wykształcenie wyższe, co stanowiło zaledwie 6 % ogółu osób niepełnosprawnych.

Wykres nr 15 Struktura osób niepełnosprawnych według poziomu wykształcenia w 2010 r.

Źródło: Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki, Pełnomocnik Wojewody do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Rodziny, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

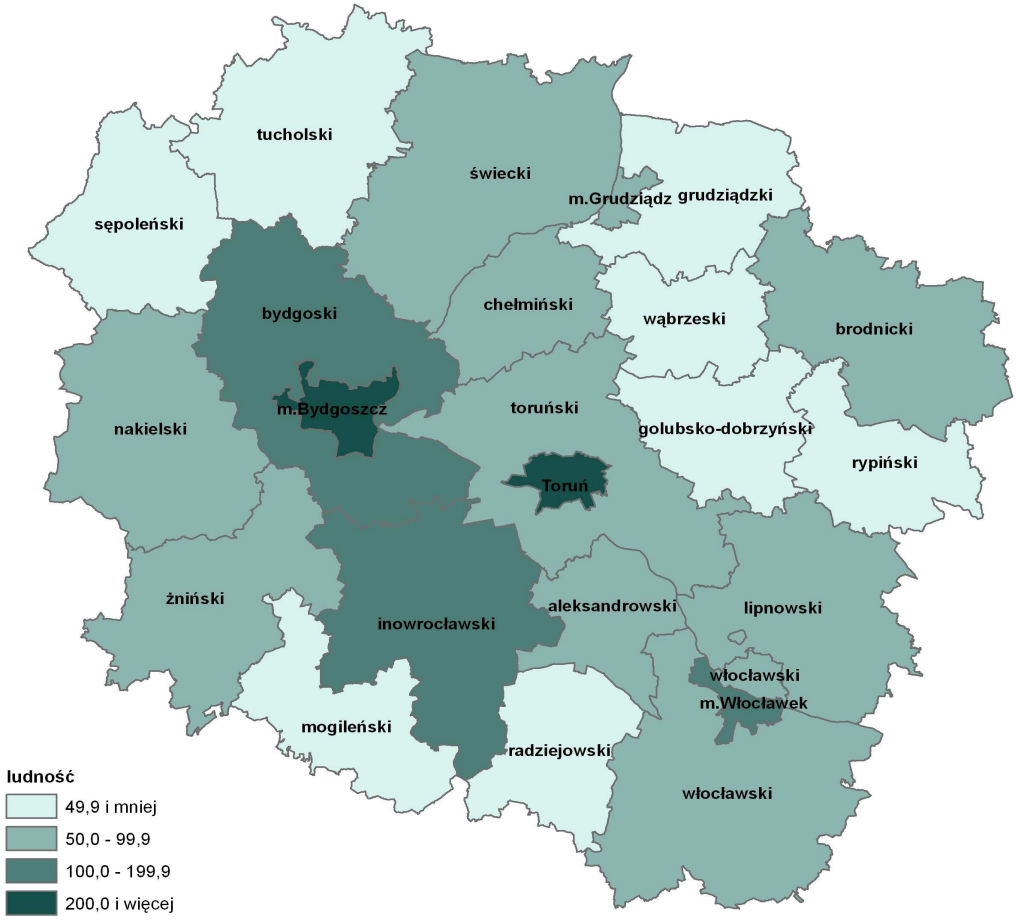
Na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r. dotyczących wykształcenia osób niepełnosprawnych wynika, że utrzymujący się niski poziom wykształcenia głównie podstawowego i gimnazjalnego znacznie zmalał i ukształtował się na poziomie 33% (w 2002 r. stanowił 43%). Wśród osób z wyższym wykształceniem odnotowano wzrost liczby osób, co wpłynęło korzystnie na podniesienie poziomu wykształcenia wśród ogólnej populacji osób niepełnosprawnych (wykres nr 14).

Dane dotyczące wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców województwa zostały szczegółowo omówione w punkcie 6 niniejszej diagnozy.

2) Prognoza dotycząca liczby osób niepełnosprawnych zamieszkujących teren województwa kujawsko-pomorskiego do 2035 r.

Podstawą sporządzenia prognozy dotyczącej niepełnosprawnych mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego do 2035 roku stanowiło opracowanie przygotowane przez Urząd Statystyczny w Bydgoszczy pt. „Prognoza ludności województwa kujawsko-pomorskiego do 2035 roku według powiatów i wybranych grup wiekowych” oraz dane przekazane przez Pełnomocnika Wojewody ds. Osób Niepełnosprawnych dotyczące liczby wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności mieszkańcom regionu do celów pozarentowych w latach 2008-2010.

Rys. 1 Ludność w województwie kujawsko-pomorskim w powiatach i miastach na prawach powiatów w 2010 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Rozkład ludności w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego na koniec 2010 r. nie był równomierny, a ogólna liczba mieszkańców wynosiła **2 069 543** osób. Największa liczba osób zamieszkiwała powiaty grodzkie: m. Bydgoszcz (356 177 osób) oraz m. Toruń (205 312 osób). Według prognoz opracowanych przez GUS wynika, że do 2035 r. w stosunku do stanu z końca 2010 r. liczba mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego zmniejszy się do **1 867 957** osób, tj. o 7,2 %.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r. liczba orzeczonych przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności osób niepełnosprawnych wynosiła **75 529**, co stanowiło 3,6 % populacji województwa. Zakładając, że skala niepełnosprawności pozostanie na tym samym poziomie, ich liczba w 2035 r. wyniesie **69 066 osób**.

Tabela nr 33 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim.

	2010 rok	2020 rok*	2035 rok*
Liczba mieszkańców województwa	2 069 543	1 985 193	1 867 957
Liczba osób niepełnosprawnych na podstawie wydanych orzeczeń o niepełnosprawności	75 529	74 045	69 066

*Wartości prognozowane

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Rys. 2 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w powiatach i miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim w 2010 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

W 2010 r. największy odsetek osób niepełnosprawnych w stosunku do wszystkich mieszkańców województwa można było zaobserwować w powiecie radziejowskim i sępoleńskim, który był odpowiednio 7,8 % i 6,4 %. Najmniejszy udział liczby osób niepełnosprawnych wynosił w powiecie grudziądzkim (2,2 %) oraz bydgoskim (2,4 %).

Biorąc pod uwagę kontekst regionalny, GUS prognozuje, że w województwie kujawsko-pomorskim największy wzrost liczby ludności w 2035 r. będzie można zaobserwować w powiatach toruńskim i bydgoskim w porównaniu do 2010 roku. W powiecie toruńskim liczba mieszkańców wzrośnie z 96 646 osób do 136 360 osób tj. o 39 714 osób, a w powiecie bydgoskim z 104 624 do 153 409 osób, tj. o 48 785 osób. Przyjmując, że poziom niepełnosprawności z 2010 r. nie zmieni się w perspektywie najbliższych trzech dekad można wnioskować, że liczba niepełnosprawnych będzie przyrastała głównie w tych powiatach. Wyliczenia na podstawie przyjętych założeń wskazują, że w powiecie toruńskim liczba wydanych orzeczeń wzrośnie z 2 432 w 2010 r. do 3 431 w 2035 r., tj. o 999 orzeczeń oraz w powiecie bydgoskim liczba ta zwiększy się o 1 170 orzeczeń, tzn. z 2 509 w 2010 r. do 3 679 w 2035 r.

Jednocześnie w analizowanym okresie największy spadek liczby wydanych orzeczeń nastąpi w powiatach grodzkich: m. Toruń oraz m. Bydgoszcz. W m. Toruń liczba ta zmaleje z 6 105 w 2010 r. do 5 131 w 2035 r., tj. o 974 orzeczenia, zaś w m. Bydgoszczy liczba ta spadnie z 10 827 do 8 642, tj. o 2 185 orzeczeń.

Tabela nr 34 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim w podziale na powiaty oraz miasta na prawach powiatu.

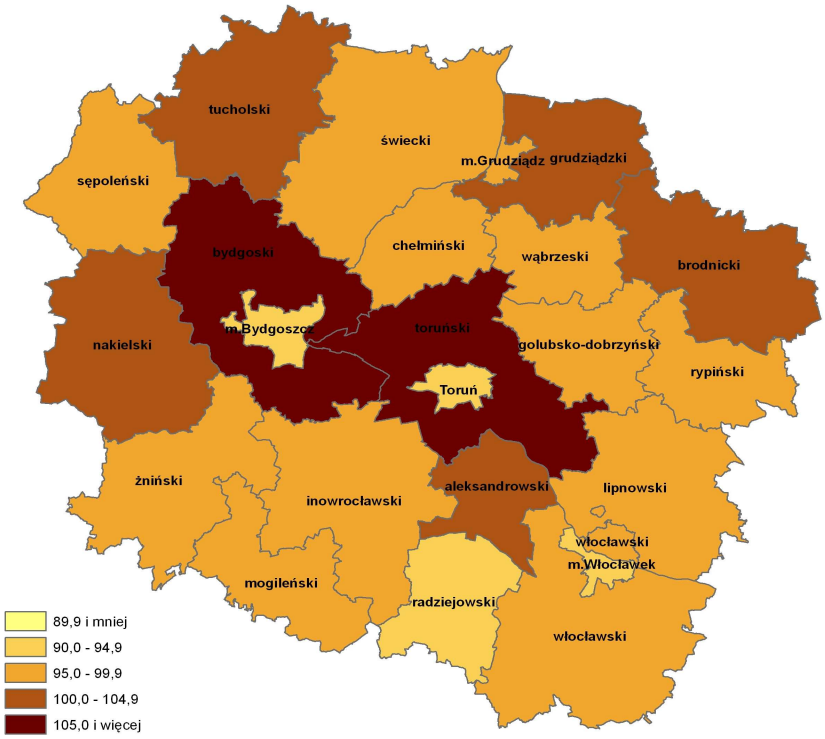
Wyszczególnienie	Ludność województwa		Osoby niepełnosprawne	
	2010 r	2035 r.	2010 r.	2035 r.
m.Bydgoszcz	356 177	284 303	10 827	8 642
m.Toruń	205 312	172 549	6 105	5 131
inowrocławski	163 787	141 693	5 961	5 157
m.Włocławek	116 914	93 292	4 338	3 462
bydgoski	104 624	153 409	2 509	3 679
m.Grudziądz	98 757	89 263	2 776	2 509
świecki	97 835	86 705	4 709	4 173
toruński	96 646	136 360	2 432	3 431
nakielski	85 537	84 913	3 804	3 776
włocławski	85 254	77 355	2 516	2 283
brodnicki	75 831	72 895	2 974	2 859
żniński	70 079	62 343	2 233	1 986
lipnowski	66 068	61 828	2 496	2 336
aleksandrowski	55 326	52 569	2 172	2 064
chełmiński	51 503	45 668	2 689	2 384

tucholski	47 687	45 509	3 030	2 892
mogileński	46 883	41 208	1 977	1 738
golubsko-dobrzyński	45 316	40 843	1 984	1 788
rypiński	43 843	37 539	1 629	1 395
radziejowski	41 598	34 337	3 258	2 689
sępoleński	41 016	38 101	2 591	2 407
grudziądzki	38 807	37 218	838	804
wąbrzeski	34 743	30 626	1 681	1 482

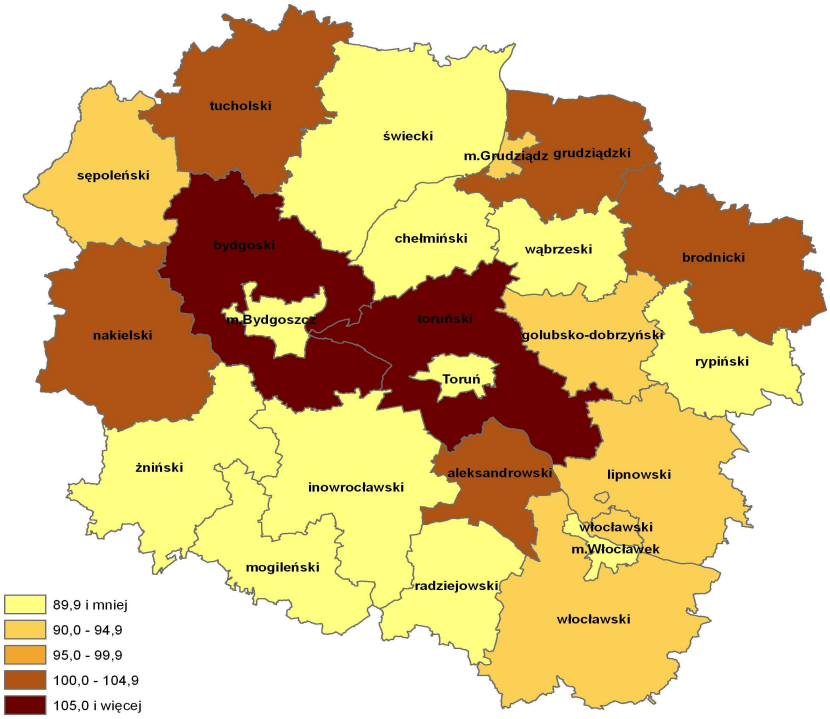
Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Rys. 3 Dynamika prognozowanej liczby osób niepełnosprawnych w powiatach i miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim w 2020 i 2035 r. (2010=100)

2020

2035

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Jeżeli przyjąć, że poziom niepełnosprawności z 2010 r. nie ulegnie zmianie do 2035 r., to z uwzględnieniem prognoz liczby ludności w województwie kujawsko-pomorskim przewiduje się, iż w 2035 r. ogółem dzieci w wieku od 0 do 15 lat będzie w województwie kujawsko-pomorskim 264 764, a więc o 81 825 dzieci mniej niż w 2010 r. (346 287 dzieci). Przyjmując za stały poziom niepełnosprawności dzieci w 2010 r. podobne tendencje spadkowe przewiduje się w przypadku dzieci niepełnosprawnych. Według przyjętych założeń liczba dzieci niepełnosprawnych w 2035 r. spadnie do 9 676 dzieci, tj. o 2 979 dzieci w stosunku do 2010 r., których liczba wynosiła 12 655 dzieci.

Tabela nr 35 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim z uwzględnieniem grup wiekowych.

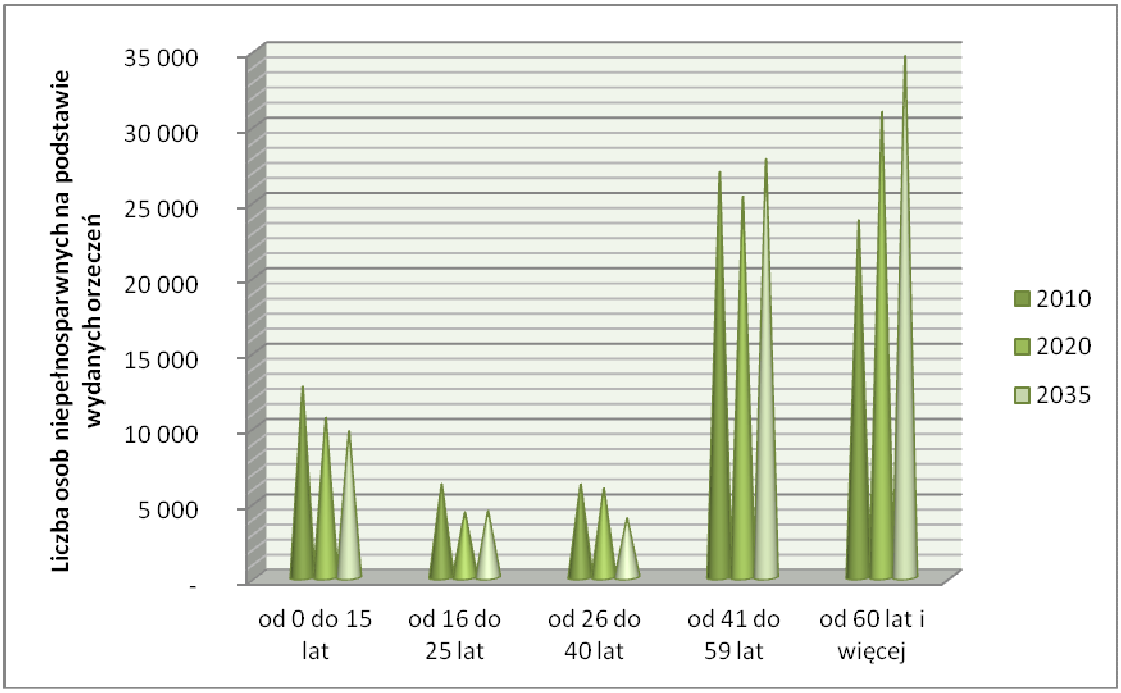
			2010 rok	**2020 rok***	**2035 rok***
Dzieci	od 0 do 15 lat	Ogółem w województwie	346 287	289 448	264 764
		Niepełnosprawni	12 655	10 578	9 676
Dorośli	Razem	Ogółem w województwie	1 723 256	1 695 429	1 655 758
		Niepełnosprawni	62 874	66 311	70 593
	od 16 do 25 lat	Ogółem	306 041	213 054	217 273

		Niepełnosprawni	6 173	4 297	4 383
	od 26 do 40 lat	Ogółem	480 359	459 362	303 823
		Niepełnosprawni	6 157	5 888	3 894
	od 41 do 59 lat	Ogółem	545 634	512 673	562 883
		Niepełnosprawni	26 878	25 254	27 728
	60 lat i więcej	Ogółem	391 222	510 340	571 779
		Niepełnosprawni	23 666	30 872	34 588

*Wartości prognozowane

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Wykres nr 16 Ludność w 2010 r. oraz prognoza ludności do 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim z uwzględnieniem grup wiekowych.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Analiza prognozy liczby ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych pozwala zaobserwować, iż we wszystkich przedziałach wiekowych liczba ludności w zakładanym okresie zmaleje, oprócz liczby ludności w wieku od 41 do 59 lat oraz w wieku 60 lat i więcej. W przedziale wiekowym 41-59 lat liczba mieszkańców województwa wzrośnie z 545 634 osób w 2010 r. do 562 883 osób w 2035 r., w przypadku osób niepełnosprawnych liczba ta wzrośnie z 26 878 do 27 728 osób. W grupie osób w wieku 60 lat i więcej liczba ta wzrośnie z 391 22 osób w 2010 r. do

571 779 osób w 2035 r., a w przypadku osób niepełnosprawnych liczba ta wzrośnie z 23 666 osób do 34 588.

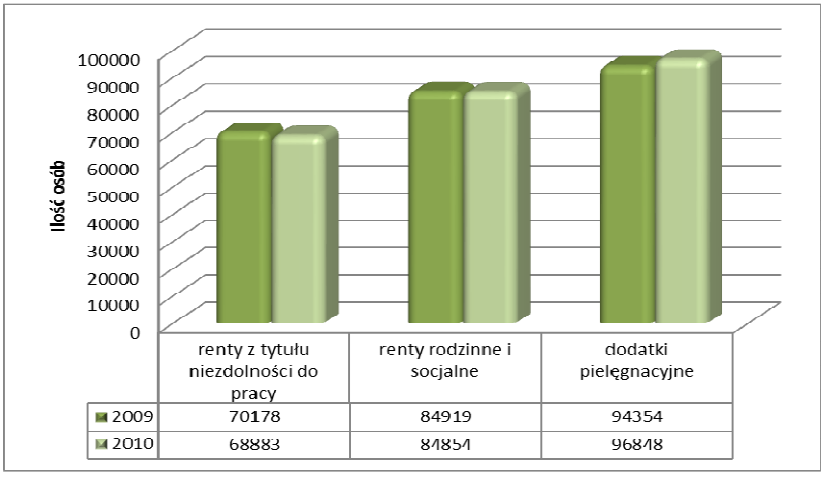
Przyjmując za stały poziom niepełnosprawności w analizowanych grupach wiekowych w 2010 r. zakłada się, iż największy spadek liczby mieszkańców niepełnosprawnych będzie zauważalny wśród ludności w wieku 26-40 lat, gdyż liczba ta zmniejszy się o 2 263 osób. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku ogółu mieszkańców województw w tym przedziale wiekowym. Liczba ta w analizowanym czasie spadnie aż o 176 536 osób.

4. Osoby niepełnosprawne według ustalonych orzeczeń Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego za okres 2006-2010 – system rentowy

Poniższe dane pochodzą z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy, z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu i z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Bydgoszczy.

Łącznie w roku 2010 świadczeniami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych objętych było **250 585 osób** z terenu województwa kujawsko - pomorskiego. W porównaniu z poprzednim rokiem, liczba osób pobierających świadczenia zwiększyła się o 1 134 osób.

Wykres nr 17 Ilość osób objętych świadczeniami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych Bydgoszcz - Toruń, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Największe zmiany dotyczą ilości osób otrzymujących renty z tytułu niezdolności do pracy. W porównaniu do roku 2009, w którym świadczenia otrzymywało 70 178 osób, w 2010 liczba ta zmniejszyła się o 1 295 osób i wyniosła 68 883 osób.

Świadczeniobiorców otrzymujących renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji w 2010 było mniej o 306 osób w porównaniu z rokiem poprzednim. Osób otrzymujących renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy mniej o 476 osób. Osób otrzymujących renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy mniej o 513 osób.

Tabela nr 36

RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY Z WYPADKOWYMI					
STAN NA 31 GRUDNIA	LICZBA OSÓB POBIERAJĄCYCH RENTY				
	2006	***2007***	***2008***	***2009***	***2010***
całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	5 478	4 007	3 316	2 926	2 620
całkowita niezdolność do pracy	23 605	25 475	24 404	23 584	23 108
częściowa niezdolność do pracy	52 915	49 221	45 596	43 668	43 155
RAZEM	**81 998**	**78 703**	**73 316**	**70 178**	**68 883**

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych Bydgoszcz - Toruń, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Nieznacznie w 2010 roku, w porównaniu z 2009, zmniejszyła się liczba osób otrzymujących renty rodzinne i socjalne. W 2009 roku świadczenia otrzymywało 84 919 osób, natomiast w 2010 już 84 854 osób. Więcej osób pobiera renty socjalne: ich liczba wzrosła z 14 983 do 15 279, czyli o 296 osób. Natomiast o 361 osób zmalał liczba pobierająca renty rodzinne z wypadkowymi. Sytuację ilustruje tabela nr 37.

Tabela nr 37

RENTY RODZINNE I SOCJALNE					
STAN NA 31 GRUDNIA	LICZBA OSÓB POBIERAJĄCYCH RENTY				
	2006	***2007***	***2008***	***2009***	***2010***
renty rodzinne z wypadkowymi	70 737	70 369	70 086	69 936	69 575
renty socjalne	14 249	14 468	14 692	14 983	15 279
RAZEM	**84 986**	**84 837**	**84 778**	**84 919**	**84 854**

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych Bydgoszcz - Toruń, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

W roku 2010 największą grupą świadczeń stanowiły dodatki pielęgnacyjne z tytułu niepełnosprawności oraz z tytułu wieku, którą otrzymywało 96 848 osób. Wśród nich najwięcej osób, pobierały dodatki przy emeryturach. W porównaniu z rokiem 2009 wzrosła ich ilość o 2 050 osób. O 82 osoby zmalała ilość osób pobierających dodatki pielęgnacyjne przy rentach rodzinnych z wypadkowymi. Wzrosła ilość tych, którzy otrzymują dodatki przy rentach z tytułu niezdolności do pracy z wypadkowymi o 526 osób. Sytuację tę ilustruje tabela nr 38.

Dane dotyczące ilości wypłacanych świadczeń rentowych mogą być miarodajnym źródłem w określaniu liczby osób niepełnosprawnych, ponieważ świadczenie wypłacane jest danej osobie w określonym okresie czasu, bez możliwości powielania liczby świadczeniobiorców.

W latach 2009-2010 Województwo podejmowało działania związane z interpelacjami składanymi przez osoby niepełnosprawne podczas Sesji Sejmiku Województwa, w sprawie **przyznawania rent socjalnych osobom niepełnosprawnym jako stałe świadczenie** – w przypadku osób z niepełnosprawnością umysłową oraz **zawieszalności renty** w przypadku osiągania przychodu z tytułu działalności, podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. W obydwu sprawach prowadzono korespondencję z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej. Sejm RP rozpatrzył poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1678).

Poselski projekt ustawy, jako całość, został zaopiniowany negatywnie ze względu na występujące w nim braki m.in. w zakresie szacunku skutków finansowych projektowanej ustawy. Resort pracy i polityki społecznej rozpoczął szczegółową analizę możliwości przeprowadzenia oraz skutków nowelizacji ustawy o rencie socjalnej, która doprowadziłaby do zrównania praw osób pobierających rentę socjalną z osobami pobierającymi rentę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W dniu 8 stycznia 2010 r. Marszałek Sejmu RP przedstawił przyjęte przez Radę Ministrów stanowisko wobec poselskiego projektu ustawy, według którego rząd przychylił się do zmiany ustawy w zakresie dotyczącym renty socjalnej, proponując zniesienie przepisów ograniczających wypłatę świadczeń rentowych przysługującym osobom niepełnosprawnym i osobom niezdolnym do pracy z powodu osiągania przychodów z pracy zarobkowej.

Tabela nr 38

DODATKI PIELĘGNACYJNE Z TYTUŁU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI ORAZ Z TYTUŁU WIEKU					
STAN NA 31 GRUDNIA	LICZBA OSÓB POBIERAJĄCYCH DODATKI				
	2006	***2007***	***2008***	***2009***	***2010***
przy emeryturach	51 040	53 066	55 123	56 615	58 665
przy rentach z tytułu niezdolności do pracy z wypadkowymi	9 259	9 171	8 908	8 738	8 656
przy rentach rodzinnych z wypadkowymi	27 451	28 022	28 490	29 001	29 527
RAZEM	**87 750**	**90 259**	**92 521**	**94 354**	**96 848**

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych Bydgoszcz - Toruń, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

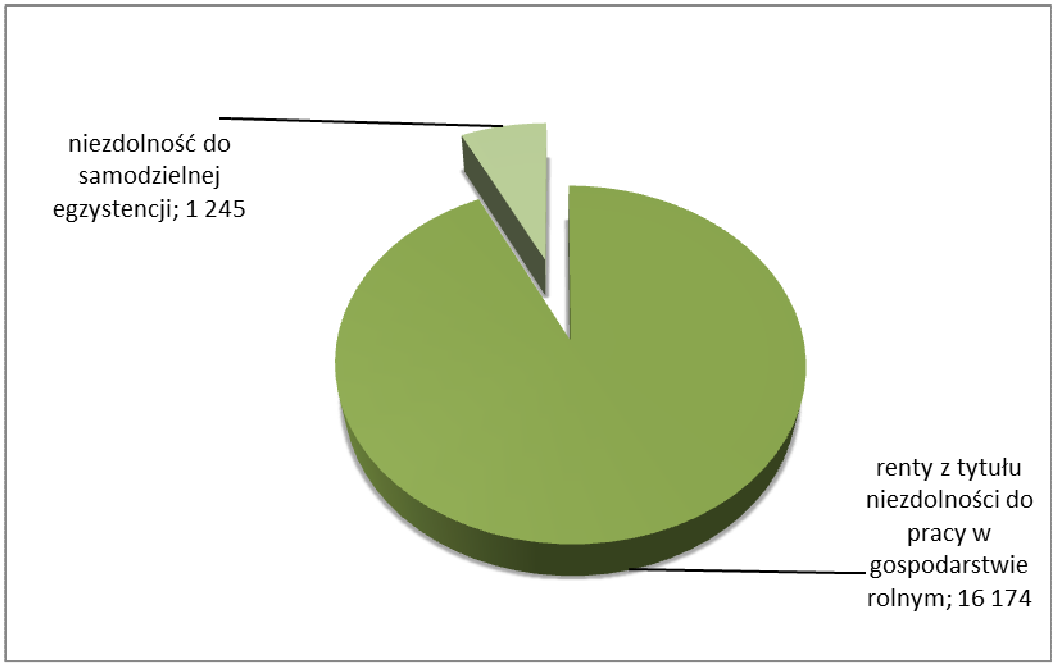
Według stanu na dzień 31 grudnia 2010 roku z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wypłacono renty z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym 17 419 osobom z województwa kujawsko – pomorskiego. Z tego 1 245 osób pobierających świadczenia ma orzeczoną niezdolność do samodzielnej egzystencji.

Tabela nr 39

KASA ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO	
	wg stanu na 31 grudnia 2010 r.
renty z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym	16 174
niezdolność do samodzielnej egzystencji	1 245
RAZEM	**17 419**

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Bydgoszczy, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wykres nr 18 Renty z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – stan na 31.12.2010 r.

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Bydgoszczy, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

5. Struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych

Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy wynika, że w końcu grudnia 2009 roku zarejestrowanych było 5 715 osób bezrobotnych niepełnosprawnych, którzy stanowili 4,3% ogółu bezrobotnych w województwie, zaś na koniec grudnia **2010** roku w rejestrach PUP pozostawało **6 260** bezrobotnych niepełnosprawnych, którzy stanowili 4,5% ogółu bezrobotnych w województwie.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny[18] na koniec 2009 r. liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła 67 000, co stanowiło 3,5% ogółu bezrobotnych w Polsce, zaś w 2010 r. liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła 83 000, co stanowiło 4,2% ogółu bezrobotnych w Polsce.

Porównując dane z 2009 roku i 2010 roku, zarówno na poziomie krajowym, jak i województwa kujawsko-pomorskiego można zaobserwować znaczący wzrost liczby osób bezrobotnych niepełnosprawnych.

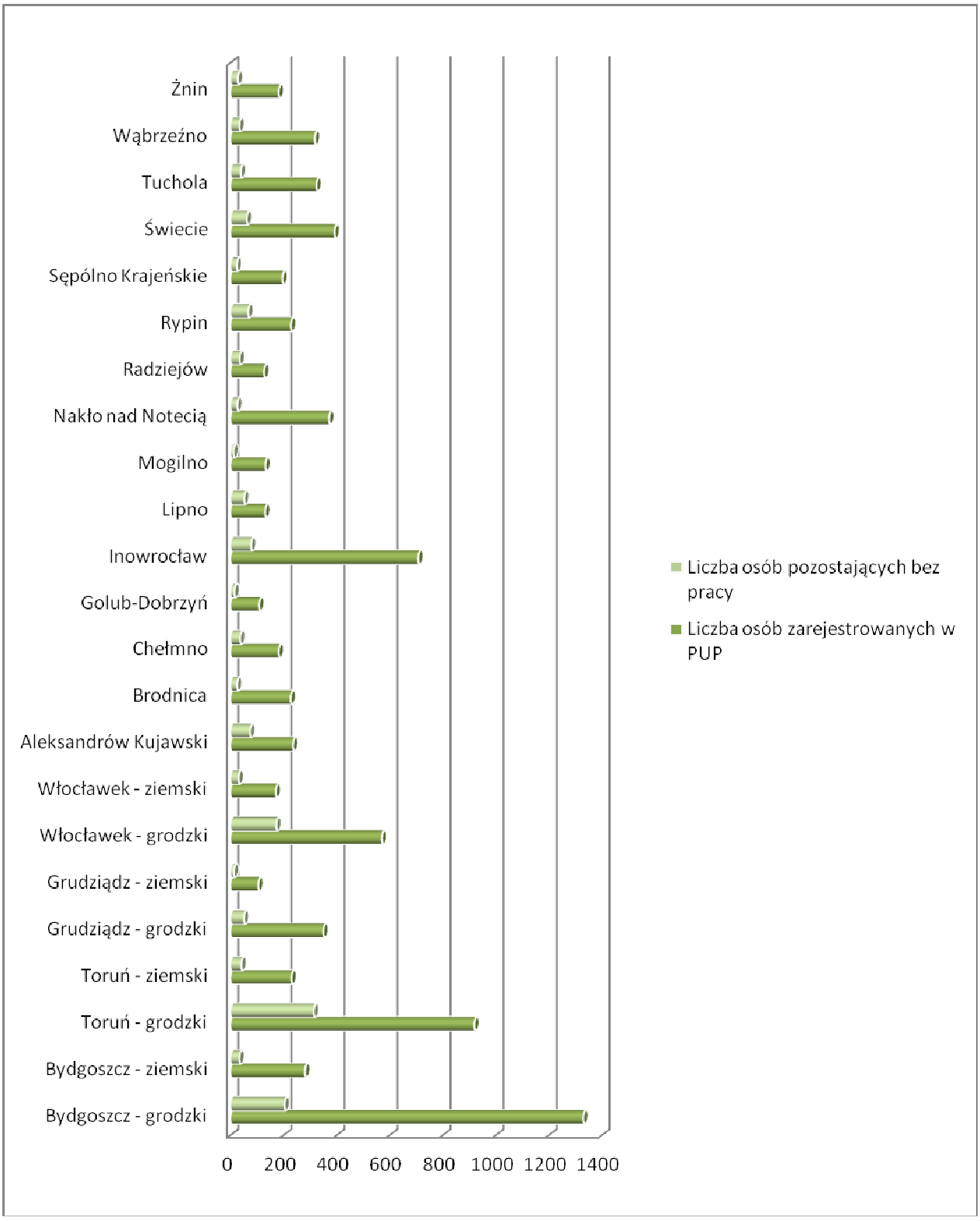
[18] BAEL – badanie aktywności ekonomicznej ludności, polegające na ankietowaniu ogólnopolskiej próby gospodarstw domowych – osób w wieku 15 i więcej lat.

Tabela nr 40 Bezrobotni niepełnosprawni zarejestrowani w Powiatowych Urzędach Pracy Województwa Kujawsko-Pomorskiego – stan na 31.12.2010 rok

Wyszczególnienie		Województwo Razem	Powiatowe Urzędy Pracy																							
			Bydgoszcz		Toruń		Grudziądz		Włocławek		Aleksandrów Kujawski	Brodnica	Chełmno	Golub-Dobrzyń	Inowrocław	Lipno	Mogilno	Nakło nad Notecią	Radziejów	Rypin	Sępólno Krajeńskie	Świecie	Tuchola	Wąbrzeźno	Żnin
			Powiat grodzki	Powiat ziemski	Powiat grodzki	Powiat ziemski	Powiat grodzki	Powiat ziemski	Powiat grodzki	Powiat ziemski															
1	**Liczba niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w tym:**	**7 821**	**1 330**	**281**	**919**	**230**	**350**	**105**	**571**	**171**	**236**	**227**	**182**	**108**	**708**	**131**	**132**	**372**	**127**	**228**	**196**	**393**	**324**	**318**	**182**
1 a	liczba niepełnosprawnych poszukujących pracy	**1 561**	208	37	314	62	51	13	173	31	74	47	37	15	78	52	12	26	35	67	24	62	39	76	28
	- w tym niepozostający w zatrudnieniu	**1 469**	204	34	314	41	51	13	173	31	74	25	37	15	78	52	12	26	35	67	24	62	39	34	28
1 b	**Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych**	**6 260**	**1 122**	**244**	**605**	**168**	**299**	**92**	**398**	**140**	**162**	**180**	**145**	**93**	**630**	**79**	**120**	**346**	**92**	**161**	**172**	**331**	**285**	**242**	**154**
	- w tym kobiety	**3 116**	523	117	271	90	144	47	182	69	86	90	89	55	362	33	64	166	48	82	99	168	131	126	74

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy, Wydział Informacji, Badań i Analiz, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Wykres nr 19 Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy z uwzględnieniem osób pozostających bez zatrudnienia – wg stanu na 31 grudnia 2010 r.

Źródło: Statystyki Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu, Wydziału Informacji, Badań i Analiz, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Z powyższej tabeli nr 40 wynika, że w 2010 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy było łącznie **7 821** osób niepełnosprawnych, w tym **6 260** osób bezrobotnych oraz **1 561** osób poszukujących pracy. Spośród 1 561 osób poszukujących pracy **1 469** osób niepełnosprawnych stanowiły osoby niepozostające w zatrudnieniu, a wśród 6 260 osób bezrobotnych **3 116** stanowiły kobiety.

Analizując powyższą tabelę, należy stwierdzić, że sytuacja osób bezrobotnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w poszczególnych powiatach jest zróżnicowana. Największą grupę osób bezrobotnych niepełnosprawnych biorąc pod uwagę powiaty grodzkie stanowią mieszkańcy Bydgoszczy (**1 122** osób) zaś najmniej liczną grupę stanowią mieszkańcy Grudziądza (**398** osób). Analizując liczbę osób niepełnosprawnych bezrobotnych w poszczególnych powiatach ziemskich, można wskazać, iż najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni w powiecie inowrocławskim (**630** osób), a najmniej liczną w powiecie lipnowskim (**79** osób).

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy, jako bezrobotne lub poszukujące pracy mają możliwość korzystania ze wszystkich form wsparcia przewidzianych w *ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*[19] m.in. z pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego oraz informacji zawodowej czy pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy.

Z „*Raportu o stanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Polsce*" z 2010 roku przygotowanego na zlecenie Polskiej Organizacji Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (POPON), wynika że na koniec września 2009 roku w województwie kujawsko-pomorskim zatrudnionych było 17 633 osób niepełnosprawnych. Większość z nich zatrudnionych było na tzw. chronionym rynku pracy (13 621 osób) co stanowi 77,4 %, a na otwartym rynku pracowało 22,6 % zatrudnionych niepełnosprawnych. Jednak ww. raport obrazuje również niepokojącą tendencję wzrostową ilości bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy.

6. System szkolnictwa dotyczący osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim

Kształcenie osób niepełnosprawnych odbywać się może w różnych formach. Uczniowie niepełnosprawni mają możliwość uczestniczenia w zajęciach szkolnych w obwodzie, w którym mieszkają w najbliższej szkole ogólnodostępnej. Oświata zapewnia im przede wszystkim

[19] Dz. U. z 2008 r., Nr 69 poz. 415 z późn. zm.

możliwość uczenia się we wszystkich typach szkół zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi a także predyspozycjami. Zapewnia im to art. 1 ust. 5 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty[20].

Niski poziom wykształcenia wynika z barier architektonicznych w szkołach i uczelniach wyższych, barier psychologicznych, w komunikowaniu się i problemów związanych z transportem do miejsca nauki oraz z braków w wyposażeniu w sprzęt rehabilitacyjny i pomoce dydaktyczne.

Kwestią nadal dyskutowaną jest rodzaj placówek najbardziej odpowiednich do kształcenia osób niepełnosprawnych – integracyjne czy specjalistyczne. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi potrzebują drożnego i elastycznego systemu kształcenia, w którym możliwe jest przejście z placówek ogólnodostępnych do specjalnych i odwrotnie. Konieczne jest, aby każda szkoła była przystosowana do efektywnego kształcenia uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów. Ważne jest włączenie dzieci niepełnosprawnych od najmłodszych lat w powszechność edukacji, by wraz z rówieśnikami rozwijały swoje społeczne i zawodowe umiejętności potrzebne w codziennym życiu i na rynku pracy. Ważną rolę w tym zakresie spełniają poradnie psychologiczno – pedagogiczne działające we wszystkich miastach powiatowych. Prowadzą one m.in. poradnictwo dla młodzieży i rodzin, udzielają pomocy dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, umożliwiają wczesną diagnozę i rehabilitację, prowadzą poradnictwo zawodowe oraz wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego i nauczania indywidualnego oraz opinie o wczesnym wspomaganiu rozwoju.

Opieką, wychowaniem i kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawną, dla których publiczna poradnia psychologiczno – pedagogiczna wydała orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Orzeczenia wydawane są w następujących kategoriach:

- dla uczniów z upośledzeniem umysłowym (w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym),
- dla uczniów słabo widzących i niewidomych,
- dla uczniów słabo słyszących i niesłyszących,
- dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- dla uczniów z autyzmem,
- dla uczniów niedostosowanych społecznie i z zaburzeniami zachowania.

[20] Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

1) Niepełnosprawni uczniowie w publicznych szkołach i placówkach

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty[21] szkoły dzieli się na publiczne i niepubliczne.

Przeważająca grupa osób niepełnosprawnych, które kształcą się w systemie szkolnictwa ogólnego uczęszcza do szkół publicznych. Tabela poniżej ilustruje ilość osób niepełnosprawnych, na różnych etapach edukacji, z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności oraz z podziałem terytorialnym. Dane do sporządzenia tabeli uzyskano od jednostek samorządu terytorialnego gmin i powiatów, będących organami prowadzącymi poszczególne placówki oświaty. Prośbę o podanie informacji skierowano do 144 gmin i 23 powiatów, odpowiedź uzyskano od 79 gmin i 23 powiatów, a zatem należy wziąć pod uwagę ich szacunkowy charakter.

[21] Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

Tabela nr 41 Wykaz osób niepełnosprawnych kształcących się w publicznych placówkach oświaty w poszczególnych powiatach – stan na lipiec 2010 r.

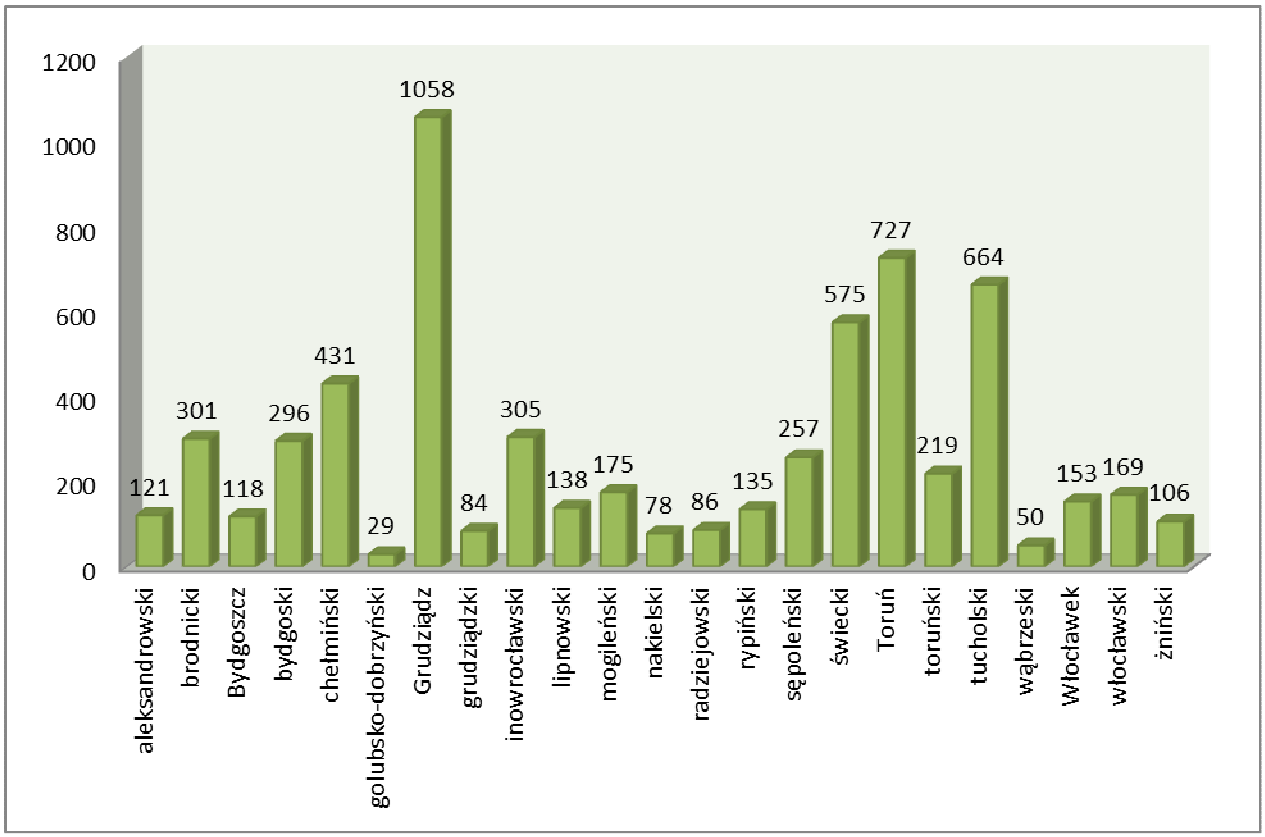
Powiaty	Liczba osób niepełnosprawnych w roku szkolnym 2009/2010	Liczba osób niepełnosprawnych					Niepełnosprawność					Liczba osób niepełnosprawnych, które pobierają naukę w trybie nauczania indywidualnego
		Dzieci od 0-3 lat (dotyczy żłobków)	Dzieci od 3-5 lat (dotyczy przedszkoli)	Dzieci od 6-15 lat	Młodzież od 16 do 25 lat	Dorośli od 26 lat	narządu wzroku	narządu słuchu	narządu ruchu	upośledzenie umysłowe	inna	
aleksandrowski	121	0	5	53	63	0	1	1	7	92	20	27
brodnicki	301	0	19	200	82	0	10	21	20	185	65	76
Bydgoszcz	118	38	0	73	7	0	18	23	19	23	35	13
bydgoski	296	0	2	260	32	2	6	20	39	154	77	55
chełmiński	431	0	7	253	169	2	31	23	53	203	121	64
golubsko-dobrzyński	29	0	1	28	0	0	2	2	3	21	1	5
Grudziądz	1058	1	25	493	539	0	55	71	111	607	214	66
grudziądzki	84	0	1	62	20	1	4	4	15	49	12	16
inowrocławski	305	5	5	178	113	4	38	26	62	159	20	60
lipnowski	138	0	3	49	86	0	5	10	11	197	15	20
mogileński	175	0	12	136	23	4	17	21	22	65	50	41

nakielski	78	0	2	76	0	0	6	11	10	12	39	4
radziejowski	86	0	0	61	25	0	5	9	14	25	33	19
rypiński	135	0	0	38	15	82	6	6	26	61	36	15
sępoleński	257	15	26	114	91	11	18	14	39	40	146	15
świecki	575	0	11	336	221	7	30	48	60	380	77	114
Toruń	727	0	69	557	101	0	46	40	61	296	284	42
toruński	219	0	3	179	37	0	22	16	14	105	62	43
tucholski	664	2	2	258	256	146	52	33	200	126	253	114
wąbrzeski	50	0	0	31	19	0	1	5	7	35	2	2
Włocławek	153	0	1	109	41	2	7	15	11	58	62	10
włocławski	169	0	6	82	80	1	1	4	17	124	23	38
żniński	106	0	2	87	17	0	7	12	14	67	6	45
RAZEM	**6275**	**61**	**202**	**3713**	**2037**	**262**	**388**	**435**	**835**	**2964**	**1653**	**904**

Źródło: Informacje uzyskane z jednostek samorządu terytorialnego będących organami prowadzącymi placówki oświaty na terenie gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego- dane szacunkowe. Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

.

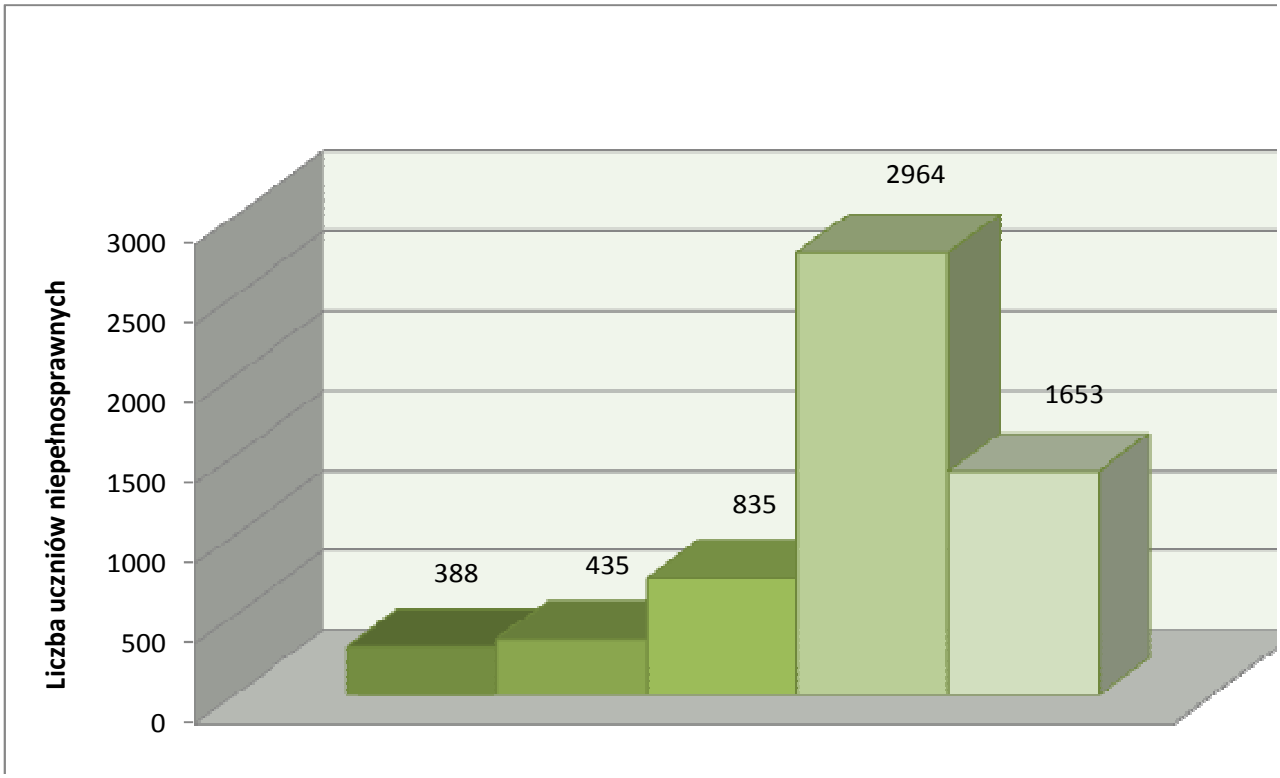
Wykres nr 20 Wykaz uczniów niepełnosprawnych w publicznych placówkach oświaty – stan na lipiec 2010 r.

Źródło: Informacje uzyskane z jednostek samorządu terytorialnego będących organami prowadzącymi placówki oświaty na terenie gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego- dane szacunkowe. Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Dane przedstawione powyżej wskazują na bardzo duże zróżnicowanie natężenia uczniów niepełnosprawnych w poszczególnych powiatach. Zjawisko to pozostaje w ścisłym związku z dostępnością omawianych placówek oświatowych i ich dostosowaniem do poszczególnych rodzajów dysfunkcji uczniów niepełnosprawnych. Znacznie więcej uczniów niepełnosprawnych kształci się na terenie powiatów, które posiadają w swych strukturach duże miasta. Najwięcej dzieci, młodzieży i osób dorosłych, tj. 1 058 uczęszcza do placówek oświatowych na trenie miasta Grudziądza. Sytuację ilustruje wykres nr 20.

Wykres nr 21 Podział uczniów niepełnosprawnych ze względu na rodzaj niepełnosprawności – stan na lipiec 2010 r.

Źródło: Informacje uzyskane z jednostek samorządu terytorialnego będących organami prowadzącymi placówki oświaty na terenie gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego- dane szacunkowe. Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

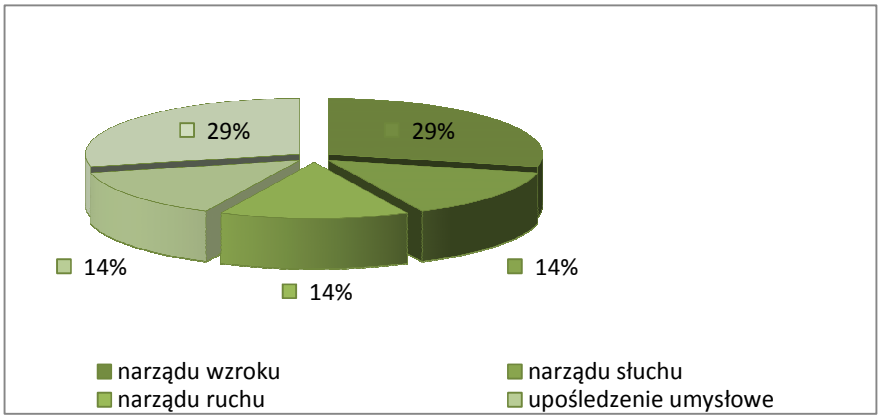
Z przedstawionych na wykresie nr 21 danych wynika, że największą grupę wśród uczniów niepełnosprawnych stanowią osoby upośledzone umysłowo – 2 964 osób. Dużą grupę 1 653 osób stanowią uczniowie z innego typu niepełnosprawnością niż upośledzenie umysłowe, dysfunkcja narządów ruchu, wzroku i słuchu. Barierą w dostępie do nauki dla tych osób jest brak odpowiednich dostosowań architektonicznych i technicznych w ogólnodostępnych placówkach. Większość szkół posiada podjazdy oraz toalety dostosowane dla wózków, ale już tylko niewielka grupa posiada windy, podnośniki i inne specjalistyczne urządzenia dostosowujące szkoły do potrzeb osób niepełnosprawnych.

3) Osoby niepełnosprawne w niepublicznych szkołach i placówkach

Niewielka grupa dzieci, młodzieży i dorosłych, tj. 132 osoby uczęszczają do niepublicznych placówek oświaty. Podobnie jak w przypadku informacji dotyczących publicznego systemu oświaty dane do sporządzenia wykresu ilustrującego system niepublicznych placówek uzyskano od ich

organów prowadzących, tj. gmin i powiatów z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego. Wszystkie niepubliczne szkoły podstawowe i gimnazjalne posiadają uprawnienia szkoły publicznej.

Wykres nr 22 Podział uczniów szkół niepublicznych ze względu na rodzaj niepełnosprawności – stan na lipiec 2010 r.

Źródło: Informacje uzyskane z jednostek samorządu terytorialnego będących organami prowadzącymi placówki oświaty na terenie gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego- dane szacunkowe. Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Z powyższych danych wynika, że w placówkach niepublicznych kształcą się osoby niepełnosprawne z wszelkimi rodzajami niepełnosprawności. Liczba uczniów niepełnosprawnych z upośledzeniem umysłowym jest taka sama jak liczba osób z dysfunkcją ruchu oraz słuchu, natomiast liczba uczniów z upośledzeniem narządu wzroku jest taka sama jak liczba osób posiadających inne rodzaje niepełnosprawności.

4) Wczesne wspomaganie rozwoju przy współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi

Jedną z form pomocy dzieciom niepełnosprawnym i ich rodzicom (bądź opiekunom prawnym) jest udzielanie wsparcia w postaci wczesnego wspomagania rozwoju dzieci w okresie od ich urodzenia do pójścia do szkoły. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.[22] oraz rozporządzeniem wykonawczym Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci,[23] pomoc ta może być udzielona na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, wydawanej przez zespoły orzekające publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych. Do zadań poradni

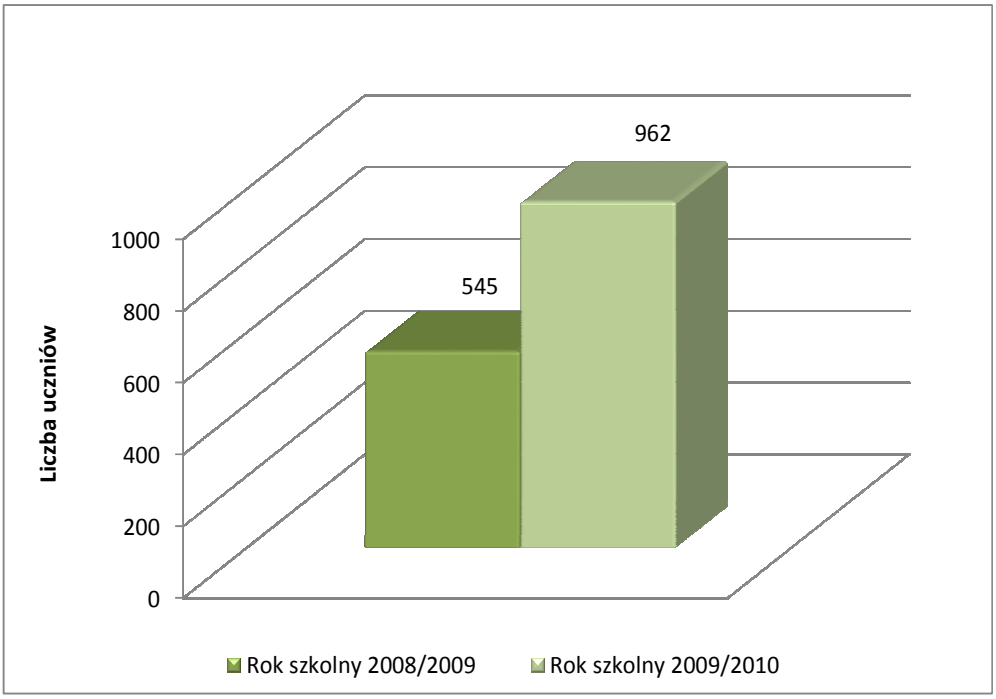
[22] Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.
[23] Dz. U. z 2009 r., Nr 23, poz. 133.

psychologiczno-pedagogicznych należy między innymi udzielanie pomocy psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej w wyborze kierunku kształcenia oraz zawodu, a także udzielanie rodzicom i nauczycielom dzieci niepełnosprawnych wskazówek w ich wychowaniu.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonuje 26 publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 11, które wydają wszystkie rodzaje opinii i orzeczeń wynikających z prawa oświatowego, w tym również o wczesnym wspomaganiu rozwoju dziecka.

Z diagnozy dotyczącej sytuacji uczniów niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w latach szkolnych 2008-2009 oraz 2009-2010 wynika, że nastąpił wzrost liczby wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne opinii o wczesnym wspomaganiu rozwoju dziecka. Dane poniżej ilustrują ilość wydawanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla osób niepełnosprawnych w latach szkolnych 2008-2009 oraz 2009-2010.

Wykres nr 23 Liczba wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego.

Źródło: Dane uzyskane od publicznych poradni psychologicznych-pedagogicznych wydających orzeczenia wynikające z prawa oświatowego. Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Z powyższego wykresu wynika, że liczba wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów niepełnosprawnych w ciągu roku niemalże się podwoiła.

Spośród uczniów, którym wydano opinię o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju największą grupę stanowią osoby z lekkim upośledzeniem umysłowym, a następnie osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem upośledzenia.

5) Przedszkola, szkoły i placówki specjalne z oddziałami specjalnymi, integracyjne i z oddziałami integracyjnymi.

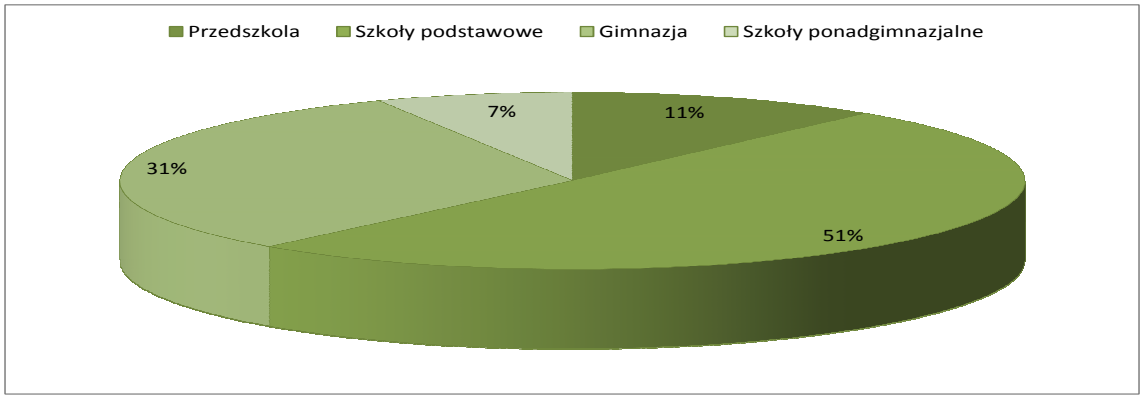
Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r.[24] w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach na podstawie § 1 określa warunki organizowania, kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki metod pracy w:

- przedszkolach specjalnych i oddziałach specjalnych w przedszkolach ogólnodostępnych,
- szkołach specjalnych wszystkich typów, w tym w szkołach przysposabiających do pracy oraz oddziałach specjalnych w szkołach ogólnodostępnych,
- młodzieżowych ośrodkach wychowawczych,
- młodzieżowych ośrodkach socjoterapii,
- specjalnych ośrodkach szkolno – wychowawczych,
- ośrodkach umożliwiających dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim a także dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo ze sprzężonymi niepełnosprawnościami realizację odpowiednio:

- obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego,
- obowiązku szkolnego,
- obowiązku nauki.

[24] Dz. U. z 2005 r., Nr 19, poz. 166.

Wykres nr 24 Liczba uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych wg stanu na lipiec 2010 r.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy 2010 r., Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego na podstawie § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych, przedszkola specjalne, oddziały specjalne w przedszkolach ogólnodostępnych, szkoły specjalne oraz oddziały specjalne w szkołach ogólnodostępnych organizuje się dla dzieci i młodzieży:

- niesłyszących,
- słabo słyszących,
- niewidomych,
- słabo widzących,
- z niepełnosprawnością ruchową,
- z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
- z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- z autyzmem,
- ze sprzężonymi niepełnosprawnościami,
- z chorobami przewlekłymi,
- z zaburzeniami psychicznymi,
- niedostosowanych społecznie,

- zagrożonych niedostosowaniem społecznym,
- zagrożonych uzależnieniem,
- z zaburzeniami zachowania.

W większości w szkołach ogólnodostępnych dostosowanie architektoniczne dotyczy głównie podjazdów oraz łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych. Nieliczne ze szkół posiadają windę ułatwiającą dogodniejsze poruszanie się osób z niepełnosprawnością. W dalszym ciągu istnieje problem barier architektonicznych, który związany jest z małymi środkami finansowymi, jednak sytuacja zdaniem dyrektorów szkół poprawia się z każdym rokiem.

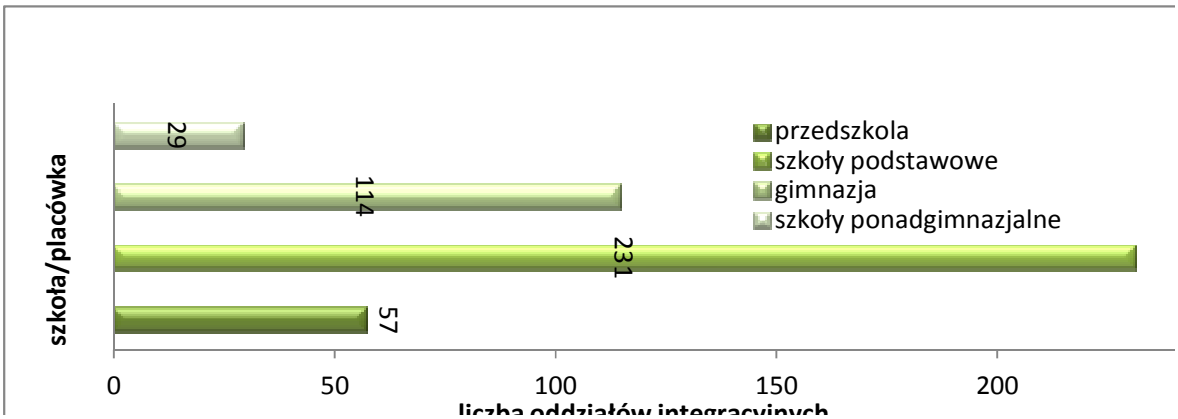
Ogółem liczbę oddziałów integracyjnych oraz placówek przedstawia poniższa tabela nr 42 i wykresy nr 25 i 26.

Tabela nr 42 Szkoły dostosowane do potrzeb uczniów niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim w roku szkolnym 2009-2010.

Lp.	Rodzaj szkół	Liczba oddziałów integracyjnych	Liczba szkół z oddziałami integracyjnymi
1.	Przedszkole	57	29
2.	Szkoła podstawowa	231	39
3.	Gimnazjum	114	25
4.	Szkoła ponadgimnazjalna	29	7
Ogółem		431	100

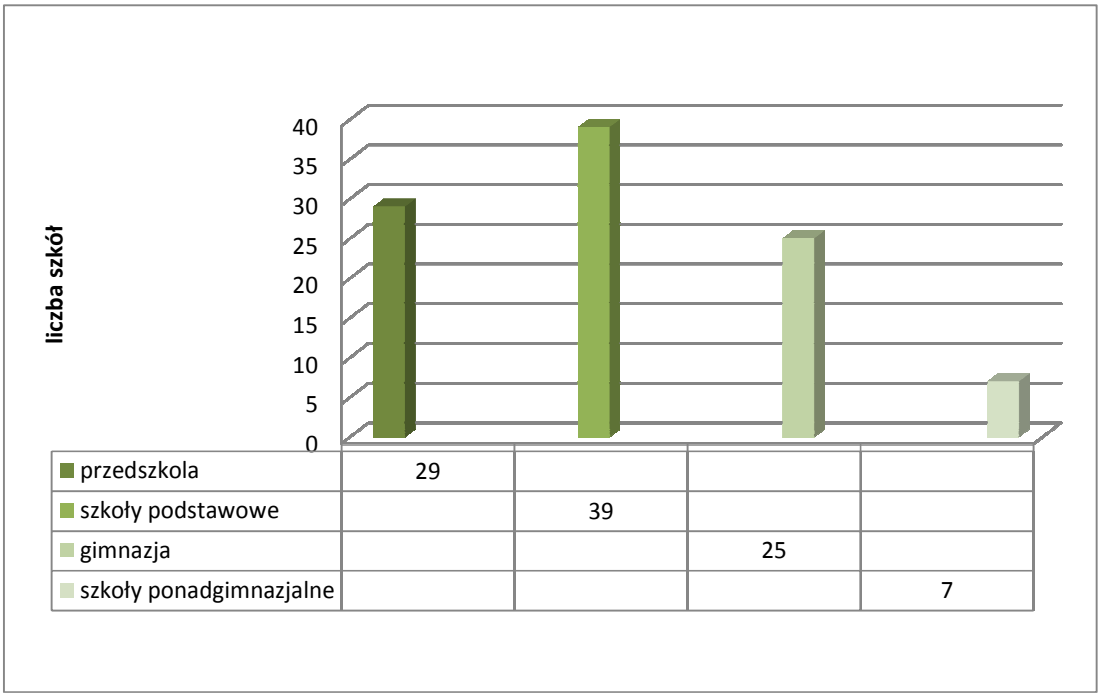
Źródło: Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy 2010 r., Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wykres nr 25 Liczba oddziałów integracyjnych w szkołach i placówkach w województwie kujawsko-pomorskim.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy 2010 r., Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

Wykres nr 26 Liczba szkół z oddziałami integracyjnymi w województwie kujawsko-pomorskim – stan na lipiec 2010 r.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy 2010 r., Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Na podstawie danych przekazanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy wynika, że w naszym województwie obecnie funkcjonuje 100 przedszkoli i szkół z oddziałami integracyjnymi, w tym 29 przedszkoli, 39 szkół podstawowych, 25 gimnazjów oraz 7 szkół ponadgimnazjalnych, w których funkcjonuje 431 oddziałów integracyjnych. Uczęszcza do nich 1 861 dzieci i młodzieży z różną niepełnosprawnością. Przeważają głównie osoby z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym.

Oddziały specjalne dla dzieci słabo widzących i niewidomych oraz słabo słyszących i niesłyszących, a także dla dzieci z innymi niepełnosprawnościami zorganizowano w 5 przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych.

Popularną i cieszącą się dużym powodzeniem formą kształcenia dzieci i młodzieży niepełnosprawnej są szkoły i placówki specjalne. W wymienionych wyżej placówkach funkcjonują następujące przedszkola i szkoły:

3 przedszkola specjalne, w tym 1 dla dzieci z autyzmem,

9 specjalnych oddziałów przedszkolnych w 5 szkołach specjalnych,

35 szkół podstawowych specjalnych,

33 gimnazja specjalne,

18 szkół zawodowych specjalnych,

19 szkół specjalnych przysposabiających do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym,

2 licea ogólnokształcące specjalne,

2 licea uzupełniające specjalne,

w **10** szkołach specjalnych prowadzone są zajęcia wczesnego wspomagania rozwoju dziecka,

w **22** szkołach specjalnych organizowane są zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

W Niepublicznym Specjalnym Ośrodku Wychowawczym Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety nie ma szkół specjalnych, gdyż placówka ta zajmuje się prowadzeniem internatu osobno dla niepełnosprawnych dziewczynek i chłopców.

W naszym województwie jest 18 szkół zawodowych specjalnych kształcących młodzież w 26 zawodach. Młodzież niepełnosprawna ma możliwość rozwijania swoich społecznych i zawodowych umiejętności m.in. w dziedzinie gastronomii, ogrodnictwa, hotelarstwa, stolarstwa, hydrauliki, fryzjerstwa, malarstwa, budownictwa, mechaniki pojazdów samochodowych i innych.

Inną formą kształcenia dla uczniów niepełnosprawnych, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły jest nauczanie indywidualne. Nauczanie indywidualne może być realizowane na podstawie orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania wydanego przez zespół orzekający poradni psychologiczno – pedagogicznej.

W roku szkolnym 2009-2010 – 645 dzieci w wieku od wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki szkolnej uczestniczyło w zajęciach wczesnego wspomagania rozwoju dziecka organizowanych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci[25]. Dzieci objęte tą formą zajęć systematycznie wzrasta.

Dzieci i młodzież upośledzona umysłowo w głębokim stopniu ma zorganizowane indywidualne lub grupowe zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze. Odbywa się to zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 1997 r.[26] w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno – wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim.

Poprawiła się sytuacja w placówkach i szkołach, które nauczają uczniów niepełnosprawnych w zakresie wyposażenia w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne do pracy z dzieckiem niepełnosprawnym. W wielu szkołach utworzone zostały pracownie integracji sensorycznej

[25] Dz. U. z 2009 r., Nr 23, poz. 133
[26] Dz. U. z 1997 r., Nr 14, poz. 76

i pracownie stymulacji polisensorycznej. Dzięki takiej sytuacji zostały wprowadzone nowe formy terapii i nowoczesne narzędzia do diagnozy potrzeb rewalidacyjnych i wszechstronnej stymulacji dzieci.

W województwie tworzone są przedszkola dla dzieci niepełnosprawnych oraz autystycznych przy Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych.

6) Szkoły specjalne przysposabiające do pracy

Uzyskanie odpowiednich kwalifikacji zawodowych przez ucznia z niepełnosprawnością intelektualną nie zawsze jest możliwe. Dotyczy to w szczególności osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Dla tych uczniów powstały w ramach IV etapu reformy szkolnej, w 2004 roku, szkoły przysposabiające do pracy. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonują **24 szkoły specjalne przysposabiające do pracy.**

Zapewniają one kontynuację procesu edukacyjno – terapeutycznego po ukończeniu gimnazjum dla uczniów między innymi z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym czy dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Kształcenie zazwyczaj trwa trzy lata i w zależności od specyficznych potrzeb i możliwości ucznia, cykl nauki może być wydłużony do 24 roku życia.

Głównym celem wszystkich szkół specjalnych przysposabiających do pracy jest przygotowanie uczniów do dojrzałego życia w społeczeństwie, wspomaganie autonomii, utrwalanie dotychczasowych i nabywanie nowych umiejętności, dotyczących funkcjonowania osobistego i społecznego oraz przygotowanie do podjęcia aktywności zawodowej lub „parazawodowej" w warunkach pracy chronionej, warsztatach terapii zajęciowej, we własnym gospodarstwie domowym lub zatrudnienia wspomaganego na otwartym rynku pracy.

7) Szkoły i placówki oświatowe podległe Samorządowi Województwa Kujawsko – Pomorskiego

W województwie kujawsko – pomorskim działa szesnaście szkół i placówek oświatowych, które podległe są Samorządowi Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

- Zespół Szkół na 33 Specjalnych dla Dzieci i Młodzieży Przewlekle Chorej w Bydgoszczy,
- Kujawsko – Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku,
- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy,
- Szkoła Policealna Medyczna im. Mikołaja Kopernika w Toruniu,

- Kujawsko – Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu,
- Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. J. Korczaka w Toruniu,
- Zespół Szkół Specjalnych dla Dzieci i Młodzieży Przewlekle Chorych i Niepełnosprawnych nr 1 w Ciechocinku,
- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Toruniu,
- Szkoła Policealna Medyczno – Społeczna w Inowrocławiu,
- Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej w Bydgoszczy, im. L.Braille'a,
- Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawadzkiej w Toruniu,
- Biblioteka Pedagogiczna Wojewódzka w Bydgoszczy,
- Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Toruniu,
- Kujawsko – Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,
- Okręgowy Ośrodek Dokształcania Zawodowego w Bydgoszczy,
- Ośrodek Szkolno – Wychowawczy nr 2 w Bydgoszczy, im. Gen. S. Maczka.

Średnioroczna liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do 26 roku życia w powyższych placówkach wynosi 2 227, dorosłych 53. Do szkół i placówek uczęszczają osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku, narządu ruchu, słuchu, upośledzeniem umysłowym i innymi chorobami przewlekłymi.

Część placówek planuje systematyczny rozwój pod kątem osób niepełnosprawnych. Pracują nad systematycznym wzbogacaniem asortymentu pomocy dydaktycznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży przewlekle chorej.

Z uzyskanych danych wynika, iż w województwie kujawsko-pomorskim nie został utworzony żaden Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami zachowania i niedostosowanych społecznie, które nie weszły w konflikt z prawem. Jednocześnie Kuratorium Oświaty zgłasza, iż istnieje konieczność działania takiej placówki na terenie województwa kujawsko – pomorskiego.

Poprzez naukę i dokształcenie powinno zapewniać się wszelkie warunki zmierzające do pełnej integracji osób niepełnosprawnych. Dlatego wskazane byłoby rozszerzenie oferty kierunków kształcenia osób niepełnosprawnych w Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych, innych szkołach i placówkach oświatowych oraz szkołach wyższych, adekwatnie do bieżących ofert rynku pracy.

Istotne jest promowanie możliwości wyboru kształcenia integracyjnego i specjalnego lub ogólnie dostępnego dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej we współpracy ze szkołami i placówkami oświatowymi.

8) Osoby niepełnosprawne na uczelniach wyższych

Korzystne zmiany można zaobserwować w dostępie osób niepełnosprawnych do szkolnictwa wyższego. W województwie kujawsko – pomorskim znajduje się 21 szkół wyższych, jedna akademia muzyczna, dwa nauczycielskie kolegia języków obcych oraz trzy wyższe seminaria duchowne. W Toruniu działa m.in., największy uniwersytet w Polsce Północnej, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wyższa Szkoła Bankowa czy Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej, w Bydgoszczy funkcjonują m.in. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, Akademia Muzyczna, Wyższa Szkoła Gospodarki oraz Collegium Medicum, natomiast we Włocławku największe uczelnie wyższe to: Wyższa Szkoła Humanistyczno – Ekonomiczna oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.

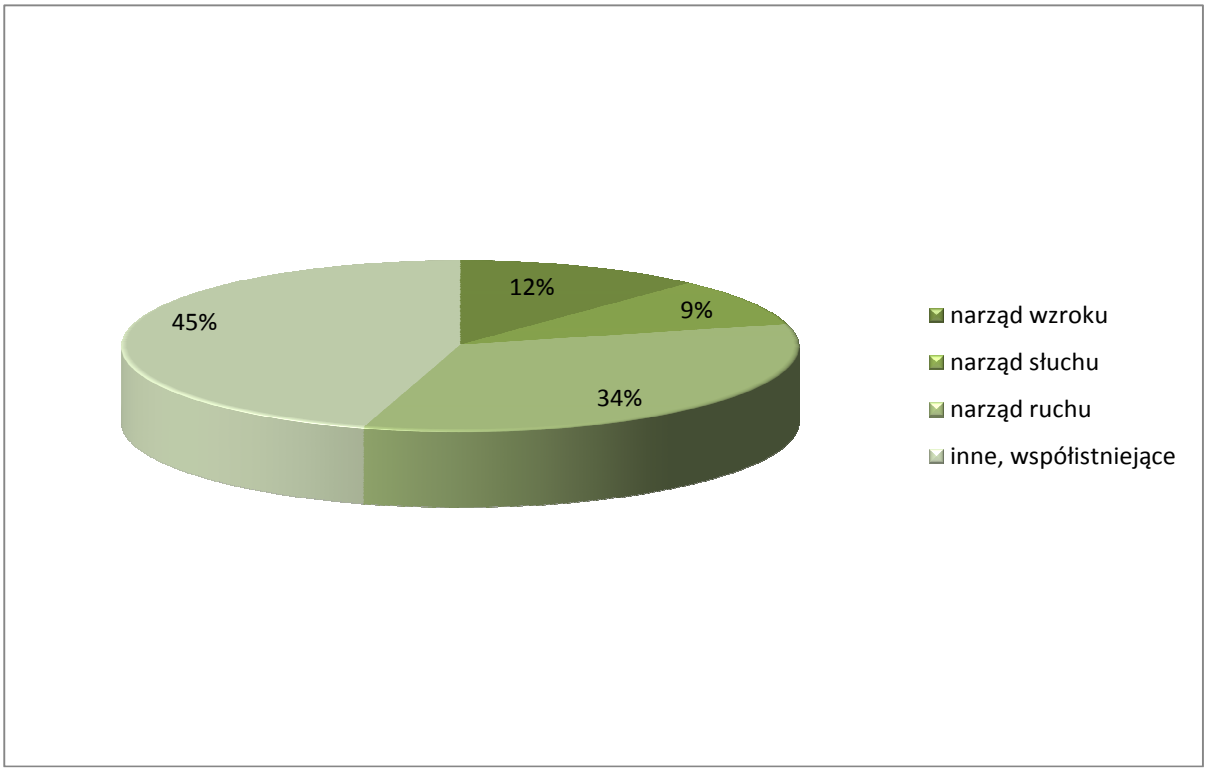
W pięciu uczelniach zostali powołani Pełnomocnicy Rektora do spraw Osób Niepełnosprawnych (są to: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku). W placówkach, gdzie takie stanowisko nie istnieje, wyznaczani są pracownicy upoważnieni do reprezentowania spraw studentów niepełnosprawnych.

Likwidacja wszelkich barier w dostępie osób niepełnosprawnych do szkolnictwa wyższego staje się jednym z priorytetowych zadań uczelni. Większe uczelnie są w większości przystosowane dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu, a tam, gdzie nie jest to w pełni możliwe harmonogram zajęć dla osób na wózkach inwalidzkich układany jest tak, aby odbywały się w pomieszczeniach łatwo dostępnych, np. na parterze. W salach wykładowych instalowane są także systemy nagłaśniające, aby umożliwić uczestnictwo w zajęciach studentom z niepełnosprawnością narządu słuchu. Na podstawie spotkań i konsultacji z Pełnomocnikami Rektorów ds. Osób Niepełnosprawnych oraz pracownikami, upoważnionymi do reprezentowania spraw studentów niepełnosprawnych można stwierdzić, że najwięcej problemów we wszystkich uczelniach województwa kujawsko-pomorskiego dotyczy nauczania języków obcych. Związane jest to zarówno z brakiem specjalnie przeszkolonej kadry, jak i brakiem odpowiednio dostosowanych książek (w szczególności dla osób słabo widzących i niewidomych, którzy stanowią

12% ogółu studentów). Ponadto, w dalszym ciągu jest niewystarczająca ilość miejsc, stanowiących zaplecze noclegowe dla studentów niepełnosprawnych.

Wykres nr 27 przedstawia podział studentów na uczelniach ze względu na rodzaj niepełnosprawności. Stanowi on zbiór danych nadesłanych przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższą Szkołę Bankową w Toruniu, Wyższą Szkołę Gospodarki w Bydgoszczy, Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy, Wyższą Szkołę Humanistyczno-Ekonomiczną we Włocławku oraz Wyższą Szkołę Zarządzania Środowiskiem w Tucholi. Z poniższych informacji wynika, że największe grupy stanowią studenci ze współistniejącymi rodzajami niepełnosprawnościami oraz osoby niepełnosprawne ruchowo.

Wykres nr 27 Podział studentów na uczelniach wyższych według rodzaju niepełnosprawności

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

W październiku 2010 r. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu rozpoczął realizację projektu pn. „Multimedialne Centrum e-Edukacji i Wspierania Kształcenia Osób Niepełnosprawnych". W ramach projektu przewiduje się wyposażenie części powstającego Centrum Nowoczesnych Technologii Nauczania w specjalistyczny sprzęt oraz oprogramowanie, które ułatwią studiowanie osobom niepełnosprawnym z różnymi dysfunkcjami. Projekt ten jest

współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013.

Studenci niepełnosprawni mogą korzystać z różnych form pomocy finansowej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych np. z programów „Student II" i „Pitagoras". Istnieje również możliwość uzyskania pożyczek i kredytów dla niepełnosprawnych studentów.

Podczas spotkań Pełnomocnika Zarządu ds. Osób Niepełnosprawnych wraz z osobami, będącymi Pełnomocnikami Rektorów lub Przedstawicielami Uczelni Wyższych, upoważnionymi do reprezentowania spraw studentów niepełnosprawnych, które zostały zainaugurowane w 2010 r., stwierdzono potrzebę utworzenia Międzyuczelnianego Zespołu, który mógłby szczegółowo zająć się problematyką studentów niepełnosprawnych. Zespół powołany został w czerwcu 2011 r.

Działania Zespołu obejmują bardzo szeroki zakres tematów i problemów, np.:

- dojazd studentów niepełnosprawnych do uczelni,
- dostosowanie ofert kształcenia, a także zaplecza dydaktycznego i noclegowego do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- stworzenie portalu internetowego dla studentów i uczniów niepełnosprawnych, który zawierałby zebrane i regularnie aktualizowane przygotowywane przez uczelnie informacje (dotyczące kierunków kształcenia, zasad rekrutacji, dostępności obiektów i ich dostosowań do potrzeb osób niepełnosprawnych)
- problem z nauczaniem języków obcych studentów niepełnosprawnych,
- wspieranie rozwoju zawodowego studentów niepełnosprawnych (np. poprzez promocję inkubatorów przedsiębiorczości czy praktyk i staży zawodowych).

Ponadto zostanie przygotowany raport z sytuacji studentów niepełnosprawnych na Uczelniach Wyższych. Wspólnie wypracowana strategia i plany zmierzałyby do wprowadzania rozwiązań na rzecz dalszej likwidacji barier mentalnych i architektonicznych utrudniających osobom niepełnosprawnym dostęp do kształcenia wyższego.

7. Dostęp do opieki i rehabilitacji leczniczej osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim.

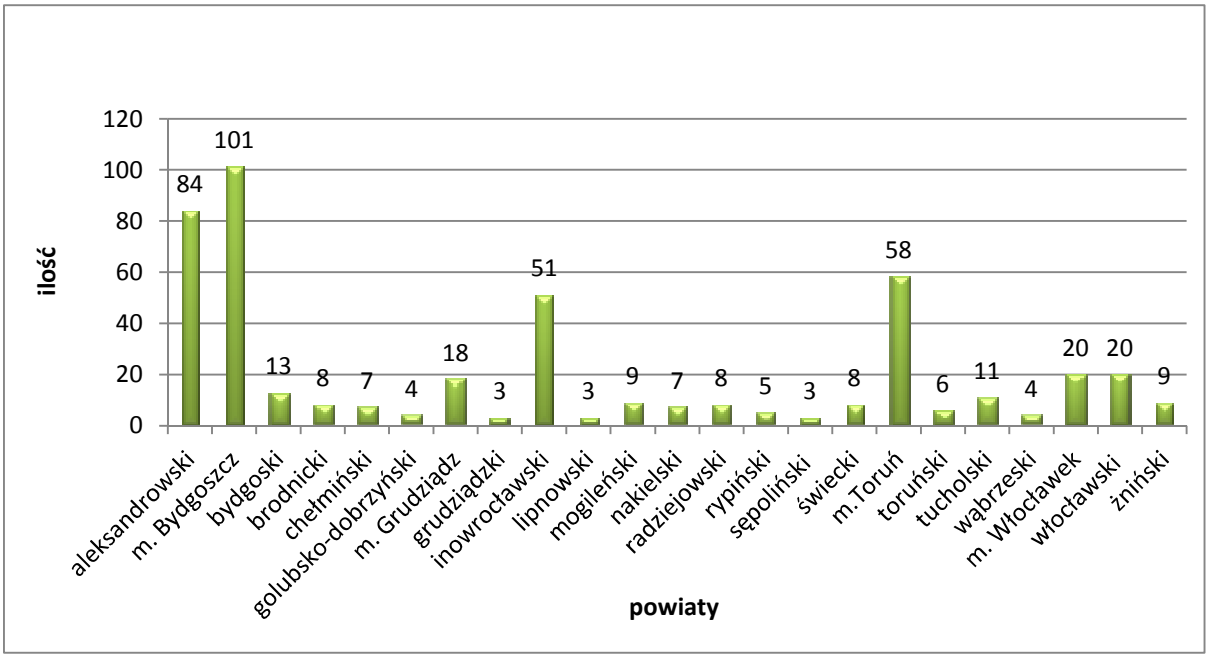
W oparciu o dane z rejestru zakładów opieki zdrowotnej prowadzonego przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego otrzymane z Wydziału Zdrowia Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, zostały zebrane informacje (wg

stanu na koniec czerwca 2010 r.) dotyczące placówek, w których odbywa się rehabilitacja lecznicza, istnieją zakłady zajmujące się zaopatrzeniem w sprzęt ortopedyczny, sanatoria i uzdrowiska.

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego zarejestrowanych jest 663 zakładów opieki zdrowotnej. Z rehabilitacją stacjonarną, dzienną, ambulatoryjną, w domu pacjenta oraz pozostałą rehabilitacyjną związanych jest 428 poradni, oddziałów, gabinetów, pracowni, zakładów i innych jednostek organizacyjnych utworzonych w tym celu oraz 32 sanatoria z fizykoterapią, balneologią, kinezyterapią, balneoterapią, fizjoterapią, hydroterapią i światłolecznictwem. Wśród wymienionych jednostek należy wskazać, iż na terenie województwa kujawsko-pomorskiego istnieje najwięcej poradni rehabilitacyjnych w tym narządu ruchu, kardiologiczna i neurologiczna – 65, w drugiej kolejności gabinetów masażu – 37. Najmniej istnieje centrów profilaktyki i leczenia zaburzeń głosu, pracowni akupunktury, pracowni balneoterapii czy poradni medycyny sportowej, gdyż na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego występuje tylko po 1 tego typu jednostce.

Rozkład sanatoriów i jednostek organizacyjnych związanych z rehabilitacją dzienną, pozostałą rehabilitacją ambulatoryjną i w domu pacjenta w podziale na poszczególne powiaty województwa przedstawia wykres nr 28.

Wykres nr 28 Sanatoria i jednostki organizacyjne związane z rehabilitacją

Źródło: Wydział Zdrowia Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego – Rejestr zakładów opieki zdrowotnej prowadzony przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego, Opracowanie: Departament Spraw Społecznych, Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych..

Z powyższych danych wynika, że największe skupienie jednostek organizacyjnych związanych z rehabilitacją występuje w Bydgoszczy i Toruniu oraz powiecie aleksandrowskim i inowrocławskim.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia zmieniającym rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej[27] wszystkie zakłady opieki zdrowotnej powinny być przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych, w związku z czym placówki są w trakcie wdrażania postanowień Rozporządzenia.

Ważnym aspektem w dziedzinie rehabilitacji leczniczej jest promocja zdrowia w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego. Lecznictwo uzdrowiskowe zajmuje się leczeniem, profilaktyką i rehabilitacją chorób przewlekłych. Choroby te stanowią największy problem społeczny współczesnej medycyny u osób dorosłych, ale także wśród dzieci i młodzieży.

Sanatoriów działających na potrzeby osób dorosłych w województwie kujawsko-pomorskim można wymienić wiele. Jednak w województwie – jako jedyny w regionie - funkcjonuje przystosowany w pełni dla dzieci niepełnosprawnych Szpital Uzdrowiskowy nr 3 im. dr Markiewicza w Ciechocinku, powiat aleksandrowski. Pacjenci szpitala są jednocześnie uczniami Zespołu Szkół Specjalnych dla Dzieci i Młodzieży Przewlekle Chorych i Niepełnosprawnych Nr 1.

Szpital wspiera rozwój dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Dzieci w uzdrowisku są nie tylko leczone, ale uczy się je zasad zdrowego stylu życia, przy czym realizowane są równocześnie programy szkolne. Promowanie działań w zakresie leczenia uzdrowiskowego dzieci jest, więc bardzo ważnym aspektem, zasługującym na podkreślenie jego rangi.

Kolejnym ważnym aspektem, biorąc pod uwagę rehabilitację leczniczą, jest funkcjonowanie na terenie województwa wypożyczali sprzętu rehabilitacyjnego, które cieszą się coraz większym zainteresowaniem. Wypożyczalnie w swojej ofercie posiadają między innymi łóżka rehabilitacyjno-ortopedyczne, wózki, balkoniki (różnego rodzaju), laski, kule aluminiowe, rowerki rehabilitacyjne, kształtki, materace rehabilitacyjne czy materace pneumatyczne. W większości przypadków wypożyczenie sprzętu jest bezpłatne i następuje po wpłacie kaucji zwrotnej. Działalność wypożyczalni prowadzona jest wolnorynkowo, poza systemem refundacji NFZ.

Aktualnie, w związku z wygaśnięciem programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pn. „Partner III - wspieranie zadań realizowanych przez organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych" oraz „Programu ograniczania skutków

[27] Dz. U. z 2008 r., Nr 30, poz.187.

niepełnosprawności", zagrożona jest kontynuacja działalności wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego oraz ośrodków rehabilitacyjnych, prowadzonych przez organizacje pozarządowe i instytucje kościelne. Dotąd placówki te funkcjonowały przede wszystkim dzięki środkom finansowym PFRON, pozyskane w ramach ww. programów.

W oparciu o informację przesłaną przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w ramach powyższego programu na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zostało utworzonych **10** wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego. Łącznie na koniec 2010 r. na terenie województwa funkcjonowało 27 wypożyczali sprzętu rehabilitacyjnego (tabela nr 47).

Dodatkowym zagadnieniem, na który należy zwrócić uwagę jest potrzeba doskonalenia kwalifikacji fizjoterapeutów i rehabilitantów regionu.

Dnia 28 grudnia 2010 roku zostało przyjęte Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego[28]. Program będzie realizowany w latach 2011-2015, a jego głównymi celami jest promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym oraz kształtowanie właściwych postaw społecznych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji. Podmiotami realizującymi Program są m.in. samorządy województwa, w tym województwo kujawsko-pomorskie. Samorządy województwa realizują 1 Cel Główny: promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym, 2 Cel Główny: zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym.

Należy zwrócić uwagę na wspieranie osób niepełnosprawnych z chorobami psychicznymi, w szczególności osób, które ukrywają chorobę. Ustawodawca dał możliwość zatrudniania osób niepełnosprawnych poprzez kompensowanie pracy pracowników niepełnosprawnych, zarówno dla pracodawców (np. dofinansowanie przystosowania miejsc pracy) jak i samych osób niepełnosprawnych (skrócony czas pracy, prawo do dodatkowego urlopu). Należy zauważyć że wsparcie osób niepełnosprawnych uregulowane zostało w różnych ustawach m.in. z zakresu pomocy społecznej, zdrowia, oświaty itd.

[28] Dz. U. z 2011 r., Nr 24, poz. 128.

8. Działalność sektora non-profit na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na rzecz osób niepełnosprawnych działają 393 organizacje pozarządowe. Liczbę organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem podziału na poszczególne powiaty przedstawia tabela nr 43.

Tabela nr 43 Liczba organizacji pozarządowych w poszczególnych powiatach województwa kujawsko-pomorskiego według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r.

L.p.	Powiat	Liczba organizacji
1.	aleksandrowski	13
2.	brodnicki	6
3.	bydgoski	24
4.	chełmiński	14
5.	golubsko-dobrzyński	11
6.	**grudziądzki**	**4**
7.	inowrocławski	33
8.	**lipnowski**	**4**
9.	miasto Bydgoszcz	64
10.	miasto Grudziądz	25
11.	**miasto Toruń**	**44**
12.	miasto Włocławek	18
13.	mogileński	13
14.	nakielski	17
15.	radziejowski	6
16.	rypiński	8
17.	sępoleński	26
18.	świecki	19
19.	toruński	11
20.	tucholski	8
21.	wąbrzeski	6
22.	włocławski	5
23.	żniński	14
	Łącznie:	393

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

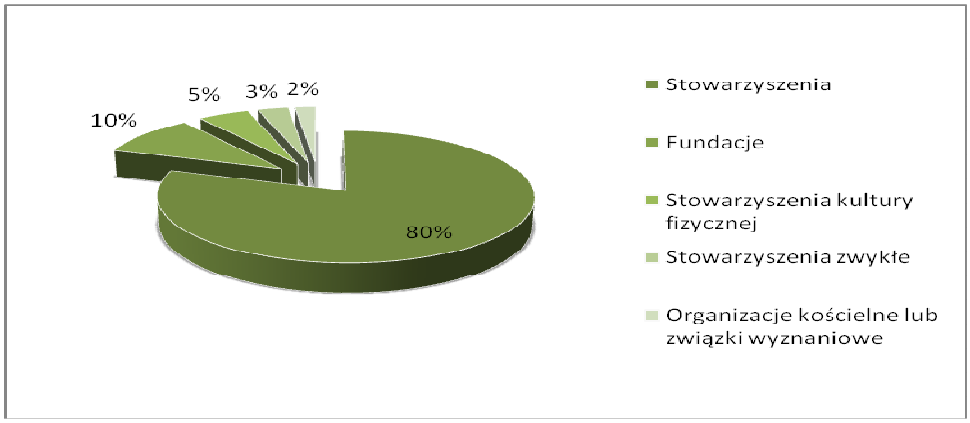
W roku 2009 Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych przeprowadził badania ankietowe wśród organizacji pozarządowych z terenu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, które działają na rzecz osób niepełnosprawnych. Ankiety rozesłano do 371 organizacji pozarządowych. Jednak nie każda z organizacji wyraziła chęć wzięcia udziału w badaniu. W związku z powyższym analizę przeprowadzono wśród 108 organizacji pozarządowych z naszego regionu. Celem przeprowadzonego badania było szczegółowe zapoznanie się z prowadzoną przez nich działalnością na rzecz osób niepełnosprawnych.

Na podstawie zebranych informacji można stwierdzić, iż celem strategicznym badanych organizacji jest obejmowanie wsparciem głównych obszarów życia w zakresie zaspakajania potrzeb poprzez rehabilitację leczniczą, społeczną i zawodową. Priorytetowo traktują również integrację osób niepełnosprawnych ze środowiskiem społecznym poprzez zwiększenie zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych. Analiza przeprowadzona przez Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych ukazuje potencjał oraz zasoby organizacji pozarządowych, które swoim zaangażowaniem wspierają działania Samorządu Województwa oraz innych instytucji i placówek.

1) Forma prawna organizacji

Wśród omawianych organizacji 80,5 % stanowią stowarzyszenia, 10,4 % fundacje, 4,6 % to stowarzyszenia kultury fizycznej, natomiast pozostałe 2,7 % to stowarzyszenia zwykłe, 1,8 % to organizacje kościelne lub związki wyznaniowe, co ilustruje wykres nr 29.

Wykres nr 29 Procentowy udział badanych organizacji pozarządowych w podziale na formę prawną w 2009 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

51,8% badanych organizacji pozarządowych wskazuje, iż nie posiada własnej siedziby, natomiast 48,2% organizacji posiada własną siedzibę, aczkolwiek jedynie 25% spośród nich jest przystosowana kompleksowo do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Do badanych organizacji pozarządowych należy łącznie około 54 667 członków zwyczajnych, wspierających oraz honorowych, z czego najwięcej członków jest w wieku 26-45 lat, najmniej w wieku do 16 lat. Ilość członków danej grupie wiekowej ma istotny wpływ na ilość organizacji działających na ich rzecz, co ilustruje tabela nr 44.

Tabela nr 44 Ilość organizacji działających na rzecz danej grupy wiekowej w 2009 r.

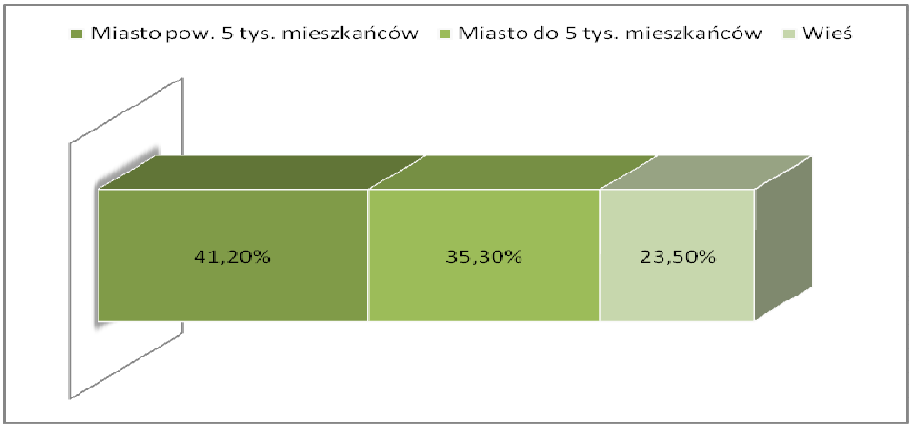
Grupa wiekowa	0-16 lat	17-25 lat	26-45 lat	45- więcej lat
Ilość organizacji działających na rzecz danej grupy wiekowej	19	35	106	103

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Wśród 35 707 badanych osób niepełnosprawnych, 24 125 (67,6 %) osób dorosłych i 11 582 (32,4 %) dzieci i młodzieży korzysta z działań organizacji.

Na rzecz osób niepełnosprawnych mieszkańców miast powyżej 5 tys. osób działa 41,2 % organizacji, na rzecz osób niepełnosprawnych będących mieszkańcami wsi 35,3 % organizacji, a na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miast do 5 tys. działa 23,5 % co ilustruje wykres nr 30.

Wykres nr 30 Udział procentowy organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych ze względu na miejsce działania.

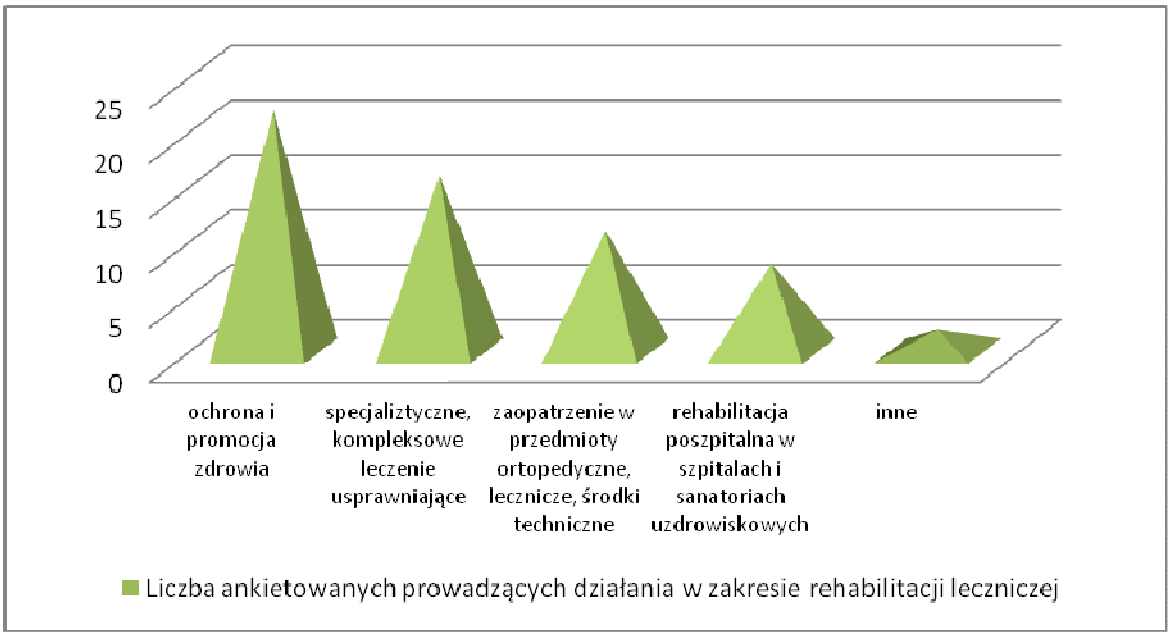
Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych.

2) Charakterystyka działalności organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych

Poza działalnością na rzecz wspierania osób niepełnosprawnych około 64% organizacji prowadzi szereg inicjatyw dla innych grup społecznych. Natomiast w zakresie pomocy dla osób niepełnosprawnych organizacje pozarządowe prowadzą różnorodne działania, których celem jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym ochrony przed dyskryminacją, równego dostępu do rozwoju osobistego oraz możliwości budowania kariery zawodowej. Działania prowadzone przez organizacje mieszczą się w obszarach rehabilitacji:

- leczniczej – są to działania na rzecz ochrony i promocji zdrowia osób niepełnosprawnych, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, wypożyczanie sprzętu rehabilitacyjnego między rodzicami, wypożyczanie sprzętu leczniczego i środków technicznych, rehabilitacja poszpitalna, w szpitalach, sanatoriach oraz uzdrowiskach, terapia wspierająca, hipoterapia, sport, jako czynna rehabilitacja, warsztaty psychologiczne, porady prawne i konsultacje, rehabilitacja gdzie indziej nie sklasyfikowana (wg NFZ), usprawnianie w warunkach naturalnych (basen),
- społecznej – terapia polisensoryczna, prowadzenie świetlic integracyjno-terapeutycznych oraz rehabilitacja poprzez sport,
- zawodowej – prowadzenie poradnictwa zawodowego umożliwia dobór odpowiedniego miejsca pracy – 12 organizacji, prowadzenie pośrednictwa zawodowego, pomoc w uzyskaniu i utrzymaniu miejsca pracy – 9 organizacji oraz prowadzenie przygotowań zawodowych, kursów i szkoleń z uwzględnieniem perspektyw zawodowych – 14 organizacji.

Wykres nr 31 Działalność w zakresie pokrewnych dziedzin w 2009 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

3) Działania prowadzone w ramach rehabilitacji społecznej

Tabela nr 45 Działania prowadzone w ramach rehabilitacji społecznej.

Rodzaje rehabilitacji zawodowej	**Liczba organizacji realizująca poszczególne rodzaje zadań w ramach rehabilitacji społecznej**
wyrabianie zaradności osobistej	57
pobudzanie aktywności społecznej	66
likwidacja barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji	23
pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób	48
zapewnienie zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym, inwalidom wojennym, kombatantom	1
kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi	63

działalność wspomagająca kulturę fizyczną	36
działalność wspomagająca rekreację i turystykę	56
działalność wspomagająca różne dziedziny sportu	39

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

4) Działania realizowane w ramach rehabilitacji zawodowej

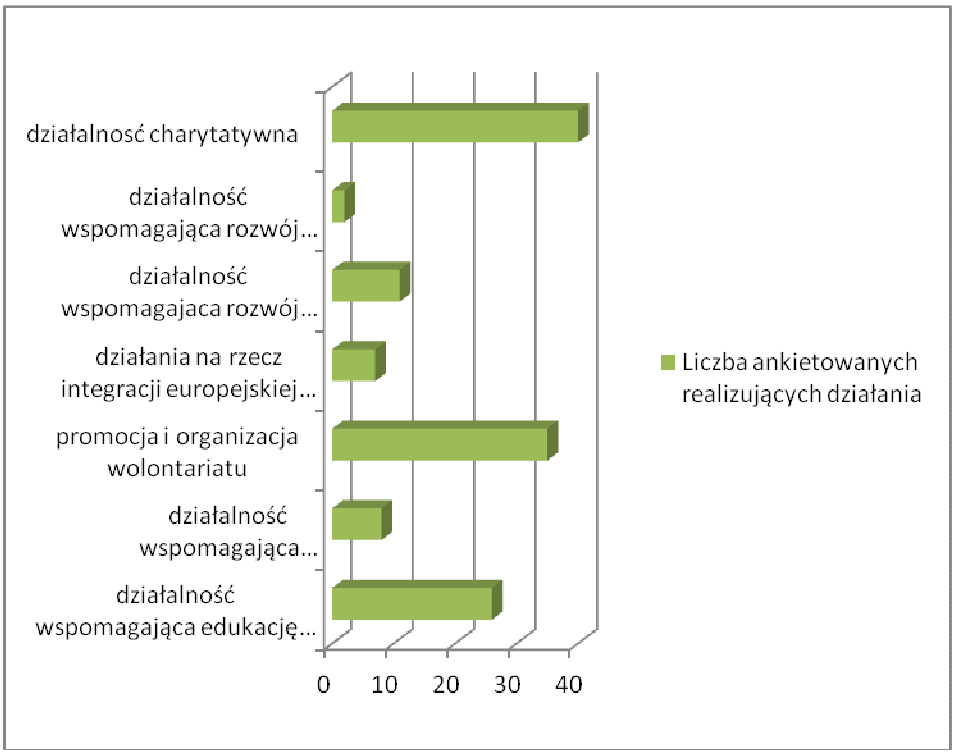
Głównymi kierunkami działań analizowanych organizacji z zakresu rehabilitacji zawodowej jest prowadzenie poradnictwa zawodowego umożliwiającego dobór odpowiedniego miejsca pracy – 12 organizacji, prowadzenie pośrednictwa zawodowego, pomoc w uzyskaniu i utrzymaniu miejsca pracy – 9 organizacji oraz prowadzenie przygotowań zawodowych, kursów i szkoleń z uwzględnieniem perspektyw zawodowych – 14 organizacji.

Ponadto 3 organizacje prowadzą aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, natomiast 2 zajmują się również działalnością edukacyjną.

5) Inne działania prowadzone przez organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe realizują formy rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz leczniczej poza tym również prowadzą: działalność charytatywną, promocję i organizację wolontariatu, działalność wspomagającą edukację i szkolnictwo, działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, działalność wspomagającą technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe oraz organizacje i jednostki kościoła katolickiego i innych kościołów i związków wyznaniowych w Polsce oraz jednostek samorządu terytorialnego oraz działania na rzecz integracji europejskiej, rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami.

Wykres nr 32 Inne działania prowadzone przez organizacje pozarządowe w 2009 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 46 Przykłady realizowanych działań organizacji pozarządowych w 2009 r.

Lp.	Formy działalności	Liczba ankietowanych zajmujących się daną działalnością	Procentowy udział odpowiedzi
1	Organizowanie wypoczynku zimowego (ferie) i letniego (półkolonie), obozy terapeutyczne dla rodzin i dzieci niepełnosprawnych, kuligi	12	5,08
2	Prowadzenie zajęć świetlicowych i rekreacyjno – sportowych dla niepełnosprawnej młodzieży i starszych wiekiem	2	0,82
3	Imprezy jubileuszowe, festyny integracyjne,	32	13,45
4	Rajd rowerowy	2	0,82
5	Konferencje, warsztaty edukacyjno – kulinarne	5	2,09
6	Warsztaty twórcze, teatralne, wymiany doświadczeń z zakresu metod pracy z osobami niepełnosprawnymi	10	4,23
7	Zajęcia ruchowe, terapeutyczne, rehabilitacyjne, basen, hipoterapia, dogoterapia, hydroterapia, choreoterapia, muzykoterapia	15	6,35
8	Imprezy kulturalne i sportowe, spotkania okolicznościowe i zawody	37	15,57

9	Rehabilitacja na rzecz osób chorych na Parkinsona	4	1,67
10	Spotkania szkoleniowe ze specjalistami w chorobie Parkinsona	1	0,42
11	Spotkania gwiazdkowe i noworoczne, Dzień Dziecka, Dzień Matki, Andrzejki, Mikołajki	9	3,78
12	Szkolenie wolontariuszy, opiekunów, nauczycieli, sportowe, personelu medycznego, bezrobotnych w zakresie opieki nad osobą starsza i niepełnosprawną	16	6,77
13	Festiwal piosenki młodzieży niepełnosprawnej,	6	2,50
14	Koncerty charytatywne	10	4,23
15	Turnusy wypoczynkowo -rehabilitacyjne	16	6,77
16	Turystyka – wycieczki	22	9,23
17	Wystawy, konkursy plastyczne	7	2,93
18	Zajęcia pozalekcyjne	2	0,82
19	Realizacja projektów wspierających ON zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym	2	0,82
20	Kampanie społeczne na rzecz ON	2	0,82
21	Budowa portalu interaktywnego	2	0,82
22	Olimpiady sportowe	4	1,69
23	Wyjścia do kina, teatru, opery	7	2,93
24	Zajęcia profilaktyczne	3	1,25
25	Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	3	1,25
26	Pielgrzymki, np. krwiodawców,	2	0,82
27	Sesje naukowe, wykłady, w zakresie psychoterapii i psychoedukacji dla chorych i ich rodzin oraz w szkołach dla młodzieży zdrowej	3	1,25

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

W ciągu ostatnich lat dużym zainteresowaniem cieszą się metody rehabilitacji i terapii osób niepełnosprawnych z udziałem zwierząt. Do najpopularniejszych z nich zalicza się dogoterapię i hipoterapię. Są one ściśle powiązane z innymi metodami rehabilitacyjnymi i terapeutycznymi i w pełni korzystają z ich dorobku, jednak ze względu na innowacyjność i niekonwencjonalne metody przynoszą znaczące efekty. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się kilka ośrodków prowadzących terapie z udziałem zwierząt

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych art. 20a oraz art. 20b. zawiera szczegółowe wytyczne dotyczące prawa osób niepełnosprawnych do korzystania z pomocy psa przewodnika. Upoważnia ona osobę niepełnosprawną wraz z psem asystującym do wstępu do obiektów użyteczności publicznej. Wśród wymienionych miejsc znalazły się budynki i ich otoczenia przeznaczone na potrzeby gastronomii, administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, świadczenia usług pocztowych lub telekomunikacyjnych oraz innych ogólnodostępnych budynków przeznaczonych do wykonywania podobnych funkcji, w tym także budynków biurowych i socjalnych. Uprawnienie przysługuje również w środkach transportu kolejowego, drogowego, lotniczego i wodnego oraz w innych środkach komunikacji publicznej.

Warunkiem korzystania z uprawnienia jest wyposażenie psa asystującego w uprząż oraz posiadanie przez osobę niepełnosprawną certyfikatu potwierdzającego status psa asystującego i zaświadczenia o wykonaniu wymaganych szczepień weterynaryjnych. Osoba niepełnosprawna nie jest zobowiązana do zakładania psu asystującemu kagańca oraz prowadzenia go na smyczy.

Wszystkie powyższe uprawnienia nie zwalniają osoby niepełnosprawnej z odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez psa asystującego (przewodnika).

6) Skuteczność organizacji w pozyskiwaniu środków zewnętrznych

Spośród badanych organizacji 39% twierdzi, iż posiadają one średnią skuteczność w pozyskiwaniu środków finanswowych, natomiast jedynie 16,6% odnotowuje wysoką skuteczność działań skierowanych w celu pozyskania środków zewnętrznych. Organizacje pozarządowe zrealizowały około **2 521** zadań projektów oraz programów na rzecz osób niepełnosprawnych na przestrzeni lat 2005-2009. W roku 2009 na rzecz osób niepełnosprawnych wykonały około 553 zadań.

9. Działania w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne mają wiele problemów z aktywnością zawodową. Dotyczy to zarówno osób, które kończą szkołę i muszą wybrać dalszą drogę z perspektywą na późniejsze zatrudnienie, jak i tych, którzy w późniejszym okresie życia stały się osobami niepełnosprawnymi

i muszą się przekwalifikować. Obecny system zatrudniania i rehabilitacji osób niepełnosprawnych powinien spełniać cztery cechy: 1) powszechność - dostępność dla wszystkich potrzebujących, 2) kompleksowość - uwzględniający wszelkie aspekty: leczniczy, psychologiczny, społeczny i zawodowy, 3) wczesność - rehabilitacja już na etapie diagnozy, 4) ciągłość - powiązanie rehabilitacji medycznej z zawodową i społeczną.

1) Placówki działające na rzecz osób niepełnosprawnych

Dane zawarte w poniższych tabelach dotyczą liczby jednostek, działających w województwie kujawsko-pomorskim, w których m.in. osoby niepełnosprawne mogą korzystać z różnego rodzaju terapii, a w placówkach całodobowych pomoc w formie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych. Informacje w tym zakresie zostały przekazane przez poszczególne powiaty województwa. Zestawienie jednostek w podziale na powiaty szczegółowo obrazuje tabela nr 47. Z kolei, w tabeli nr 48 ujęte zostały informacje zawierające dane z wszystkich jednostek na terenie województwa, w których m.in. niepełnosprawni mogą otrzymać wsparcie. W jednostkach działających wyłącznie na rzecz osób niepełnosprawnych wskazano ilość miejsc z podziałem na dzieci (do 18 roku życia) oraz dorosłych, a także informację, które i ile jednostek funkcjonuje całodobowo i dziennie. Nie wskazywano ilości miejsc w jednostkach działających zarówno na rzecz osób niepełnosprawnych jak i innych osób wymagających wsparcia.

Tabela nr 47 Wykaz placówek prowadzących rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim - wg stanu na dzień 31.12.2010 r.

	PLACÓWKA	Bydgoszcz	Toruń	Włocławek	Grudziądz	Aleksandrowski	Brodnicki	Bydgoski	Chełmiński	Golubsko-Dobrzyński	Grudziądzki	Inowrocławski	Lipnowski	Mogileński	Nakielski	Radziejowski	Rypiński	Sępoleński	Świecki	Toruński	Tucholski	Wąbrzeski	Włocławski	Żniński	SUMA
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	x
1	Dom Pomocy Społecznej	3	2	2	3	2	2	2	2	1	0	5	1	1	1	1	1	3	3	4	1	1	5	3	**49**
2	Zakłady Aktywności Zawodowej	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	**5**
3	Środowiskowe Domy Samopomocy	6	4	1	1	1	1	3	0	0	2	1	0	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	**34**
4	Warsztaty Terapii Zajęciowej	7	3	2	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	3	1	1	1	2	0	1	1	0	1	**38**
5	Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego	0	3	8	1	1	1	1	0	1	0	4	0	0	1	0	1	0	1	1	0	1	0	2	**27**
6	Centrum Integracji Społecznej	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0	0	0	0	**4**
7	Spółdzielnia Socjalna	4	0	1	0	0	0	0	3	1	1	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**16**
8	Klub Integracji Społecznej	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	4	**10**
9	Zatrudnienie wspierane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**

	POWIAT/ PLACÓWKA	Bydgoszcz	Toruń	Włocławek	Grudziądz	Aleksandrowski	Brodnicki	Bydgoski	Chełmiński	Golubsko-Dobrzyński	Grudziądzki	Inowrocławski	Lipnowski	Mogileński	Nakielski	Radziejowski	Rypiński	Sępoleński	Świecki	Toruński	Tucholski	Wąbrzeski	Włocławski	Żniński	SUMA
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	x
10	Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**6**
11	Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze	4	6	4	1	2	4	1	2	0	2	1	1	0	2	1	1	1	2	1	1	0	2	4	**43**
12	Mieszkanie chronione	4	2	2	3	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	**18**
13	Ośrodki wsparcia	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**2**
14	Dzienne Domy Pomocy	3	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	**8**
15	Międzygminny Ośrodek Opiekuńczy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	**1**
16	Spółdzielnie inwalidów i niewidomych	4	2	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	**14**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Tabela nr 48 Wykaz placówek prowadzących rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim wraz z liczbą miejsc przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych – wg stan na dzień 31.12.2010 r.

	Nazwa placówki	Liczba placówek	Ilość miejsc dla osób niepełnosprawnych			Podstawa prawna działania	Rodzaj pobytu	
			dzieci i młodzież do 18 r.ż.	dorośli	suma		dzienne	całodobowe
1	**Domy Pomocy Społecznej**	49	152	2815	2332	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	0	49
2	**Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze**	43	24	0	24	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	0	43
3	**Dzienne Domy Pomocy**	8	0	147	147	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	8	0
4	**Środowiskowe Domy Samopomocy**	34	2	1058	1060	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	34	0
5	**Mieszkania Chronione**	18	0	29	29	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	0	18
6	**Ośrodki wsparcia**	2	0	34	34	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	1	1
7	**Powiatowe Ośrodki Aktywnej Rehabilitacji Społecznej**	1	x	x	x	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	0	1
8	**Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze**	6	x	x	x	Ustawa z dn. 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U.2009.175.1362 z późn.zm.)	6	0
9	**Centrum Integracji Społecznej**	4	x	x	23	Ustawa z dn. 13 czerwca 2003 o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.2003.122.1143)	4	0
10	**Kluby Integracji Społecznej**	10	x	x	x	Ustawa z dn. 13 czerwca 2003 o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.2003.122.1143)	10	0
11	**Zatrudnienie wspierane**	0	0	0	0	Ustawa z dn. 13 czerwca 2003 o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.2003.122.1143)	0	0
12	**Zakłady Aktywności Zawodowej**	5	0	172	172	Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2011.127.721 z późn.zm.)	4	1

13	**Warsztaty Terapii Zajęciowej**	38	x	x	1 273	Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2011.127.721 z późn.zm.)	38	0
14	**Wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego**	27	x	x	x	Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2011.127.721 z późn.zm.)	27	0
15	**Spółdzielnie socjalne**	16	x	x	x	Ustawa z dn. 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych (Dz.U.2006.94.651)	16	0
16	**Spółdzielnie inwalidów i niewidomych**	14	x	x	1 642	Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2011.127.721 z późn.zm.)	14	0
	SUMA	**275**			**6 736**			

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Działalność powyższych placówek opiera się przede wszystkim o szeroko pojmowaną rehabilitację osób niepełnosprawnych. Podejmowane są działania (organizacyjne, lecznicze, psychologiczne, techniczne, szkoleniowe, edukacyjne, społeczne, opiekuńcze) mające na celu osiągnięcie, przy aktywnym uczestnictwie osób niepełnosprawnych, możliwie najwyższego poziomu i jakości życia, a także integracji społecznej.

W województwie kujawsko – pomorskim w każdym powiecie działają placówki na rzecz osób niepełnosprawnych. Najmniej placówek, działających na rzecz osób niepełnosprawnych znajduje się w powiatach: golubsko-dobrzyńskim, lipnowskim, mogileńskim i radziejowskim. W miastach na prawach powiatu, w szczególności w Bydgoszczy i Toruniu, działa ich najwięcej.

Ustawa o rehabilitacji (…) określa, że rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym. Realizowana jest poprzez wyrabianie zaradności osobistej i pobudzania aktywności społecznej osób niepełnosprawnych, poprzez wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych. Rehabilitacja społeczna likwiduje również bariery, w szczególności w komunikowaniu się i dostępie do informacji. Kształtuje w społeczeństwie właściwe postawy i zachowania, które sprzyjają integracji z osobami niepełnosprawnymi. Te cele rehabilitacji społecznej osiąga się poprzez działalność placówek, które działają tylko na rzecz osób niepełnosprawnych w każdej dziedzinie życia.

W tym miejscu należy zwrócić szczególną uwagę na potrzebę wsparcia placówek, gdzie jest prowadzona rehabilitacja od wielu lat, zwłaszcza ze względu na zwiększenie efektywności działań tych placówek, gdzie osoby niepełnosprawne przebywają przez dłuższy okres czasu. Z jednej strony występuje różnorodność działań placówek, w których mogą uczestniczyć osoby niepełnosprawne. Z drugiej jednak strony należy zwrócić szczególną uwagę na takie placówki, które w większym stopniu wpływają na usamodzielnienie się osób niepełnosprawnych, jak np. mieszkania chronione. Mieszkania chronione przygotowują osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Daje to tym osobom poczucie większego komfortu. Niestety liczba miejsc jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb.

Istnieje również potrzeba tworzenia Ośrodków, które zapewniały by osobom niepełnosprawnym opiekę krótkoterminową w przypadku wystąpienia różnych sytuacji życiowych np. pobyt w szpitalu opiekuna, wyjazd opiekuna na urlop. Forma takiej opieki wspierałaby całą rodziną, a także umożliwiała odpoczynek opiekunom.

2) Formy wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej

Rehabilitacja zawodowa, według definicji zawartej w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej **uzyskanie i utrzymanie odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego** przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

Rehabilitacja zawodowa rozpoczyna się już na etapie orzekania o niezdolności do pracy przez lekarza orzecznika ZUS. Każda osoba niepełnosprawna, bez względu na rodzaj czy stopień niepełnosprawności, ma prawo zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy odpowiednim do miejsca zamieszkania i uzyskać status osoby bezrobotnej (jeśli nie nabyła prawa do emerytury czy renty), lub osoby poszukującej pracy (jeśli nabyła takie prawo). Osoba niepełnosprawna, która jest zarejestrowana w PUP ma prawo do skorzystania z wszelkich form aktywizacji zawodowej, które oferuje Urząd Pracy, m.in. pośrednictwa pracy, doradztwa zawodowego czy szkolenia zawodowego. Ideą rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych jest prowadzenie jej w kilku obszarach, począwszy od Warsztatów Terapii Zajęciowej, poprzez Zakłady Aktywności Zawodowej, Zakłady Pracy Chronionej, kończąc na otwartym rynku pracy.

Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu od kilku lat realizuje zadania zawarte w Regionalnym Planie Działania na Rzecz Zatrudnienia na dany rok, przy współpracy z innymi instytucjami i organizacjami. Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych wraz z Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Powiatowymi Urzędami Pracy oraz Odziałem PFRON w Toruniu, w RPDZ realizuje cel szczegółowy *„Wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych”* poprzez działania wynikające z *ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.*

Wśród zadań ustawowych należących do samorządu województwa w dziedzinie rehabilitacji zawodowej należy wskazać: dofinansowanie tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej oraz realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom i organizacjom pozarządowym. Zadaniem tym na podstawie konkursu ofert nr 15/2010 objętych zostało 36 osób niepełnosprawnych.

Ponadto samorząd województwa w latach 2006-2010 realizował program PFRON w zakresie rehabilitacji zawodowej pn. „Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej”, dotyczący utworzenia nowych miejsc pracy w jednostkach organizacyjnych województwa. Program ten był współfinansowany z budżetu województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki wymienionemu programowi 19 osobom stworzono miejsca pracy i zagwarantowano zatrudnienie przez 42 miesiące.

Zebrane dane z 23 powiatów, w tym 4 powiatów grodzkich, dotyczące zadań ustawowych z zakresu rehabilitacji zawodowej wskazują, iż największa grupa osób niepełnosprawnych została objęta doradztwem i pośrednictwem pracy (6 526 osób), w drugiej kolejności szkoleniami oraz przekwalifikowaniami (268 osób). Na terenie całego województwa 36 osób podjęło działalność gospodarczą oraz 3 osoby podjęły działalność rolniczą.

W ramach zadań będących w kompetencji PFRON należy wymienić również refundację obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, refundację składki na ubezpieczenia społeczne rolników (wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe) dla niepełnosprawnego rolnika lub rolnika zobowiązanego do opłacenia składek za niepełnosprawnego domownika, dofinansowanie w wysokości 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych przeznaczonych na cele związane z rehabilitacją zawodową dla pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej, miesięczne dofinansowania do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do znacznego, umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Na podstawie danych przekazanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – Oddział Centralny w Warszawie wynika, iż z refundacji obowiązkowych

składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą skorzystało **2 610** osób niepełnosprawnych, w tym **85** osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, **785** osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz **1 740** osób o lekkim stopniu niepełnosprawności, z refundacji składki na ubezpieczenia społeczne rolników (wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe) dla niepełnosprawnego rolnika lub rolnika zobowiązanego do opłacenia składek za niepełnosprawnego domownika skorzystało **176** osób, w tym **65** osób o znacznym, **78** o umiarkowanym oraz **33** osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności. W ramach dofinansowania w wysokości 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych przeznaczonych na cele związane z rehabilitacją zawodową dla pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej wsparciem zostało objętych **15** zakładów pracy chronionej, na łączną kwotę **273 267,17** zł. Kwota ta w 2009 roku była wyższa, gdyż wynosiła **307 059,93** zł. Wsparciem w ramach miesięcznych dofinansowań do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do znacznego stopnia niepełnosprawności objętych zostało **119** zakładów pracy chronionej, czyli **454** osób niepełnosprawnych oraz **151** zakładów na otwartym rynku czyli **267** osób niepełnosprawnych, do wynagrodzeń pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do umiarkowanego stopnia objętych zostało **224** ZPCH, czyli **8 580** osób niepełnosprawnych oraz **865** zakładów na otwartym rynku czyli **3 031** osób niepełnosprawnych, do wynagrodzeń pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do lekkiego stopnia objętych zostało **130** ZPCH czyli **5 101** osób niepełnosprawnych oraz **537** zakładów na otwartym rynku czyli **2 536** osób niepełnosprawnych.

Kolejnym zadaniem PFRON w ramach rehabilitacji zawodowej jest zwrot dodatkowych kosztów: budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych – wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych – pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%. W 2009 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego 20 ZPCH otrzymało tego typu wsparcie, a w 2010 roku 32 ZPCH. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na swoje zadania ustawowe z zakresu rehabilitacji zawodowej przeznaczył w 2010 roku łącznie 189 876 860,99 zł. W ramach rehabilitacji zawodowej w 2009 roku PFRON realizował Program „Junior”, dzięki któremu 14 osób niepełnosprawnych absolwentów rozpoczęło staż u pracodawcy, 10 z nich staż ten ukończyło, a 4 osoby uzyskały zatrudnienie po odbyciu 6 miesięcznego stażu zawodowego. Powiatom województwa kujawsko-pomorskiego PFRON wypłacił kwotę 133 700,06 zł na realizację tego zadania.

Tabela nr 49 Kwota wydatków poniesionych w 2010 roku ze środków PFRON na realizację zadań ustawowych w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych przez samorządy powiatowe, PFRON oraz samorząd województwa kujawsko-pomorskiego – stan na dzień 31.12.2010 r.

		Nazwa zadania ustawowego	Kwota wydatków w zł ze środków PFRON	Liczba osób niepełnosprawnych objętych zadaniem (uwzględniając podział na stopnie niepełnosprawności)			
				lekki	umiarkowany	znaczny	ogółem
samorządy powiatowe	1	Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej przyznane na podstawie zawartej umowy ze starostą	1 297 804,50	29	20	4	**241**
	2	Jednorazowe środki na podjęcie działalności rolniczej przyznane na podstawie zawartej umowy ze starostą	24 583,00 zł	2	1	0	**3**
	3	Jednorazowe środki na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej przyznane na podstawie zawartej umowy ze starostą	50 000,00 zł	W ramach zadania zostały podjęte 2 działania			
	4	Dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej na podstawie umowy zawartej ze starostą	8 852,00 zł	1	0	0	**1**
	5	Zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy	2 007 368,36 zł	38	37	3	**78**
	6	Zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu	55 539,00 zł	31	26	1	**58**
	7	Pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe	zadanie nie wymaga nakładów finansowych	4174	2159	193	**10 689**
	8	Szkolenia oraz przekwalifikowanie osób niepełnosprawnych	459 843,07 zł	153	120	8	**268**
	9	Doradztwo organizacyjno prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne	zadanie nie wymaga nakładów finansowych	41	21	4	**91**
		suma	**3 903 988,93**	**4469**	**2384**	**213**	**11 429**
PFRON	10	Refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą	7 434 328,34	1740	785	85	**2 610**

	11	Refundacja składki na ubezpieczenia społeczne rolników (wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe) dla niepełnosprawnego rolnika lub rolnika zobowiązanego do opłacenia składek za niepełnosprawnego domownika	134 667,00	33	78	65	**176**
	12	Dofinansowanie w wysokości 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych przeznaczonych na cele związane z rehabilitacją zawodową dla pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej	273 267,17	15 ZPCH objętych wsparciem			x
	13	Zwrot kosztów budowy i rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych dla pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej	895 348,22	32 ZPCH objętych wsparciem			x
	14	Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do **znacznego** stopnia niepełnosprawności	7 182 015,23	721			**721**
	15	Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do **umiarkowanego** stopnia niepełnosprawności	127 138 538,08	11611			**11 611**
	16	Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego zaliczonego do **lekkiego** stopnia niepełnosprawności	46 818 696,95	7637			**7637**
		suma	**189 876 860,99**	**22755**			**22 755**
samorząd województwa	17	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej	2 921 153,00 zł	172			**172**
	18	Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym - oferta nr 15/2010	35 000,00 zł	36			**36**
	19	Realizacja programu PFRON pn "Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej"	13 630,49 zł	19			**19**
		suma	**2 969 783,49 zł**	**227**			**227**
		RAZEM	**196 750 633,41 zł**				**34 411**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Nowelizacja ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w listopadzie 2010 roku, utrudniła m.in. sytuację osób bezrobotnych, gdyż od 1 marca 2011 roku pracodawcy stracili prawo do dofinansowania wynagrodzeń zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych w stopniu lekkim i umiarkowanym, którzy mają ustalone prawo do emerytury, a od 1 czerwca 2011 roku znacznemu ograniczeniu uległa wysokość kwot refundacji przez PFRON składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe dla osób niepełnosprawnych z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Dotychczasowa wypłacana refundacja została zmniejszona do 30% dla osób z lekkim stopniem oraz do 60% dla osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Zmiana przepisów pośrednio wpłynęła na sytuację osób niepełnosprawnych bezrobotnych, gdyż w takiej sytuacji pracodawcy mniej chętnie będą zatrudniać osobę niepełnosprawną, co doprowadzi do wzrostu liczby osób bezrobotnych.

Zmiany w ustawie dotyczą także refundacji składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla niepełnosprawnych przedsiębiorców. Od 1 czerwca 2011 roku refundacja tych składek została zróżnicowana w zależności od stopnia niepełnosprawności, gdzie dotychczas składka była jednolita bez względu na stopień niepełnosprawności. Nowelizacja ustawy doprowadziła również do zmiany przepisów w zakresie zakładów pracy chronionej, zmiany obowiązywać będą od 2012 roku. Po zmianach status ZPCH uzyskuje firma, której co najmniej 50% ogółu zatrudnionych stanowią niepełnosprawni (w tym 20% osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności), przed zmianą liczby te stanowiły 40% ogółu zatrudnionych (w tym 10% osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności). ZPCH przed zmianom przysługiwały zwolnienia m.in. z podatku od nieruchomości, po zmianie zwolnienia obowiązują tylko zakłady, gdzie co najmniej 30% pracowników stanowią osoby niewidome lub chore psychicznie, którzy zaliczeni są do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Zmiany w ustawie dotyczą także wymiaru czasu pracy osób niepełnosprawnych, dotychczas osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności mogły pracować po siedem godzin dzienne (35h/tyg.), a po zmianie wskazane osoby mogą pracować 8 godzin dziennie lub siedem godzin, gdy tak orzeknie lekarz.

Formą wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych zarówno w warunkach pracy chronionej, jak i w warunkach otwartego rynku jest pomoc finansowa udzielana ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Wsparcie dotyczy m.in. zwrotu kosztów wyposażania stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, czy refundacji wynagrodzenia osób niepełnosprawnych.

W myśl ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych status ***zakładu pracy chronionej*** otrzymuje pracodawca, który prowadzi

działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający odpowiedni wskaźnik zatrudnienia.

W województwie kujawsko-pomorskim na koniec 2010 roku działało i funkcjonowało **208** zakładów pracy chronionej w tym **15** spółdzielni inwalidów. Najwięcej zakładów pracy chronionej działa w powiecie bydgoskim – 102, w powiecie toruńskim 29, we włocławskim 12, w grudziądzkim 7, w inowrocławskim, świeckim i wąbrzeskim po 5, brodnickim, lipnowskim i nakielskim po **4**, w aleksandrowskim, chełmińskim, sępoleńskim, i żnińskim po 2, w golubsko-dobrzyńskim i radziejowskim oraz **1** w rypińskim.

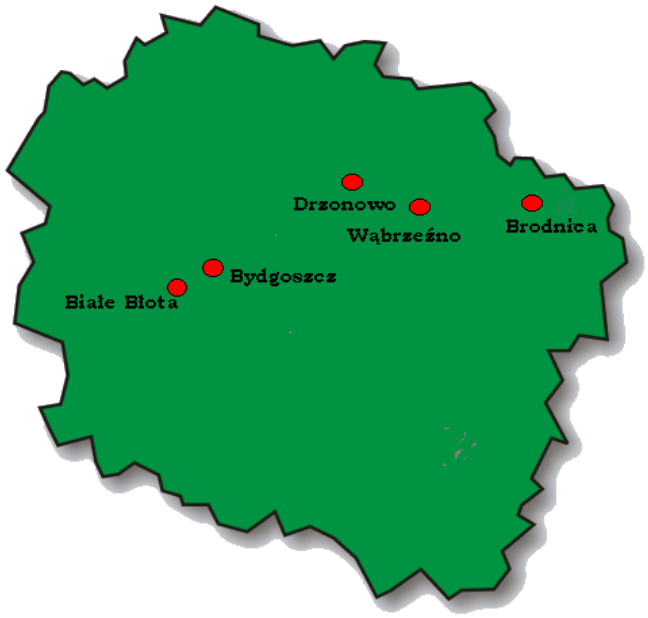
Zakłady Aktywności Zawodowej nie tylko umożliwiają stworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, ale przede wszystkim pomagają tym osobom w przygotowaniu do życia w otwartym środowisku oraz w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości.

Zgodnie z ideą, działalność ZAZ-ów opiera się na wprowadzeniu osób niepełnosprawnych fizycznie i umysłowo na rynek pracy, przy jednoczesnym stworzeniu dla nich specjalnych warunków, a ZAZ-y uznać można za ogniwo pośrednie pomiędzy instytucjami skierowanymi wyłącznie dla osób niepełnosprawnych m.in. Warsztaty Terapii Zajęciowej, Domy i Kluby Samopomocy, a otwartym rynkiem pracy, z którego osoby nie mające możliwości samodzielnego funkcjonowania są praktycznie wykluczone.

Na koniec 2010 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego działało prężnie **5** ***Zakładów Aktywności Zawodowej***: w Bydgoszczy, Białych Błotach, Brodnicy, Wąbrzeźnie i Drzonowie. Najstarszy ZAZ powstał w 2005 roku w Bydgoszczy, a najmłodszy, w Drzonowie, trzy lata później.

Głównym źródłem finansowania i tworzenia ZAZ (79,58 %) w 2010 r. były środki PFRON będące w dyspozycji Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W dalszej kolejności stanowiły dotacje z Urzędu Miasta, Gminy lub Starostwa Powiatowego oraz budżetu województwa. Udział tych środków wyniósł 20,31 % w ogólnych kosztach tworzenia ZAZ. W przypadku ZAZ, którego organizatorem była organizacja pozarządowa, udział środków własnych w kosztach jego tworzenia wyniósł 0,10 %. Udział pozostałych środków w kosztach tworzenia ZAZ wyniósł zaledwie 437,74 zł (0,01%) i składały się na niego środki pozyskane od darczyńców.

Rys. nr 4 Rozmieszczenie zakładów aktywności zawodowej w województwie kujawsko – pomorskim – wg stanu na dzień 31 grudnia 2010 r.

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych

Na koniec grudnia 2010 r. Zakłady Aktywności Zawodowej zatrudniały 230 osób, w tym 172 osoby niepełnosprawne, z czego 138 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, 62 kobiety, 70 mieszkańców wsi.

Na tworzenie zakładów aktywności zawodowej ma wpływ wysokość środków finansowych przekazywanych samorządom województwa w poszczególnych latach oraz potrzeby środowiska. Od końca 2008 roku na Kujawach i Pomorzu nie powstał żaden ZAZ. Przeprowadzone w 2010 r. badania własne wskazują, że ZAZ, jako pracodawcy nie mają problemów z rekrutacją beneficjentów, gdyż zainteresowanie ze strony osób niepełnosprawnych zatrudnieniem w tych placówkach jest bardzo duże.

Wobec wielu branży działalności gospodarczych oraz różnych rodzajów niepełnosprawności istnieje możliwość uelastycznienia systemu zatrudnienia. Dotyczyć to może zarówno formy zatrudnienia, miejsca pracy, czasu pracy lub sposobu wynagradzania. Niejednokrotnie okazuje się, że praca na pełen etat w miejscu zatrudnienia będzie niekorzystna, czy też niemożliwa do wykonania przez osobę niepełnosprawną. ***Telepraca*** umożliwia osobom niepełnosprawnym wykonywanie poza zakładem ciekawej pracy, poprzez wykorzystanie w tym celu telefonów oraz Internetu. Ta forma zatrudnienia daje duże korzyści zarówno pracodawcy (zmniejszenie wydatków na konieczność zapewnienia powierzchni biurowej i organizację stanowiska pracy dla osoby

niepełnosprawnej), jak również samej osobie niepełnosprawnej (możliwość pogodzenia pracy zawodowej z zabiegami poprzez samodzielną organizację pracy, dostosowując ją do swoich możliwości). Telepraca to forma organizacji pracy dająca szansę zatrudnienia, zwłaszcza osobom niepełnosprawnym ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które nie mają szans zdobycia pracy na otwartym rynku pracy.

Możliwość powrotu na rynek pracy, zdobycie przygotowania zawodowego i przezwyciężenie stanu społecznego wykluczenia stwarza osobom niepełnosprawnym ***spółdzielnia socjalna.*** Spółdzielnie socjalne dają możliwość rozpoczęcia i kontynuowania działalności, przede wszystkim osobom, którym trudno działać samodzielnie. Członkowie takiej spółdzielni tworzą miejsca pracy dla siebie zapewniając utrzymanie sobie i swoim rodzinom. Dzięki wejściu na rynek pracy uczą się współpracy, pracy na wskazanych stanowiskach, nabywają szereg nowych umiejętności przydatnych również w życiu codziennym. Powołanie spółdzielni socjalnej ma dwa podstawowe cele: wspólne prowadzenie działalności gospodarczej oraz włączenie jej działaczy w życie zawodowe i społeczne. Funkcjonowanie spółdzielni socjalnych reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych[29]. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na koniec 2010 roku funkcjonowało **16** spółdzielni socjalnych.

3) Formy wsparcia osób niepełnosprawnej w zakresie rehabilitacji społecznej

Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym, a realizowana jest przede wszystkim przez wyrabianie zaradności osobistej pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej, a także wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wylicza szereg zadań należących do kompetencji samorządu powiatu w zakresie rehabilitacji społecznej m.in. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych, dofinansowywanie zadań z zakresu sportu, kultury oraz turystyki i rekreacji, dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Kolejnym zadaniem jest dofinansowywanie działań w zakresie likwidacji barier w komunikowaniu się, barier architektonicznych oraz barier technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych. Zadaniem należącym również do powiatów jest dofinansowywanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej. Wszystkie wymienione zadania są finansowane ze środków PFRON. Na

[29] Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 ze zm.

podstawie danych przekazanych przez samorządy powiatowe można wskazać, iż dzięki działaniom prowadzonym w ramach zadań ustawowych w zakresie rehabilitacji społecznej na terenie województwa wsparcie otrzymało **31 275 osób** niepełnosprawnych. Najwięcej osób otrzymało dofinansowanie na przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze **5 963** osób w tym **952** dzieci do lat 16. Dofinansowaniem do sprzętu rehabilitacyjnego zostało objętych **178** osób w tym **50** dzieci. Dzięki dofinansowaniu do turnusów rehabilitacyjnych **2 940** osób niepełnosprawnych mogło skorzystać z rehabilitacji poza miejscem zamieszkania, w tym **680** dzieci. Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych cieszyło się w 2010 roku dużym zainteresowaniem, ponieważ łącznie we wszystkich powiatach zostało złożonych **9 642** wnioski, jednak dofinansowaniem została objęta znacznie mniejsza grupa (**2 940** osób), a powodem takiej sytuacji są zbyt małe, niewystarczające środki finansowe przekazywane przez PFRON.

Tabela nr 50 Przykłady zadań realizowanych w ramach rehabilitacji społecznej przez samorządy powiatowe ze środków PFRON w 2010 roku

L.p.	Nazwa zadania	dzieci i młodzież do 16 roku życia	osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności	osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności	Liczba osób niepełnosprawnych ogółem	Kwota wydatków finansowana przez PFRON
1.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	50	8	39	81	**178**	**273 514,62**
2.	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	952	510	1 087	2 428	**5 963**	**5 287 407,01**
3.	Dofinansowanie barier architektonicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	36	3	51	265	**361**	**1 816 941,93**
4.	Dofinansowanie barier w komunikowaniu się w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	81	1	45	92	**221**	**335 991,68**
5.	Dofinansowanie barier technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	32	3	62	241	**339**	**1 466 854,96**
	suma					**7 062**	**9 180 710,20**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych na podstawie danych zebranych przez Wydział Integracji Osób Niepełnosprawnych

Z analizy danych z zakresu rehabilitacji społecznej przekazanych przez powiaty wynika również, że **361** osobom niepełnosprawnym, dzięki dofinansowaniu udało się zlikwidować bariery architektoniczne, **221** bariery w komunikowaniu się, a **339** osobom bariery techniczne. Likwidacja barier umożliwia osobie niepełnosprawnej łatwiejsze wykonywanie podstawowych codziennych czynności życiowych lub funkcjonowanie z najbliższym otoczeniem.

Samorządy powiatowe oprócz zadań ustawowych wykonują także inne zadania nieprzewidziane ustawą. Do tych zadań należy zaliczyć przede wszystkim działania w ramach projektów systemowych POKL. Działaniami w ramach funduszy unijnych w 2010 roku wsparciem, w różnych aspektach życia codziennego, objętych zostało na terenie województwa **14 333** osób niepełnosprawnych.

Ustawa o rehabilitacji (…) wylicza także zadania należące do samorządu województwa, do których należy dofinansowywanie robót budowlanych, opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków przyjmujących grupy turnusowe oraz realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym. Zadaniem tym, dzięki otwartemu konkursowi ofert (oferta nr 15/2010 i 17/2010) zostało objętych 2480 osób w tym 530 dzieci.

W ramach zadań samorządu województwa realizowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji województwa, możliwe jest **dofinansowanie robót budowlanych** w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane[30], dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.

W ramach omawianego zadania Wnioskodawcy prowadzący działalność w zakresie rehabilitacji osób niepełnosprawnych mają możliwość dofinansowania do budowy, prac polegających na przebudowie, montażu lub remoncie obiektu, który przeznaczony jest lub będzie na rehabilitację osób niepełnosprawnych.

W latach 2003-2010 województwo kujawsko-pomorskie wsparciem w ramach zadania ,,dofinansowania robót budowlanych" objęło **96** Wnioskodawców na łączną kwotę **12 799 135 zł** ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Funkcjonowanie osób niepełnosprawnych jest w znacznej mierze uzależnione od barier, które napotykają na swojej drodze, a które powodują ograniczenia, trudności i problemy w ich codziennym życiu. Napotykane na co dzień przeszkody w postaci utrudnień architektonicznych,

[30] Dz. U. z 2010 r., Nr 243, poz. 1623

komunikacyjnych, informacyjnych, czy też ekonomicznych i społecznych dezorganizują osobom niepełnosprawnym dojście do samodzielności oraz rozpoczęcie ,,normalnego" życia.

W latach 2009-2010 Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych przeprowadził badania i analizę wśród niepełnosprawnych mieszkańców regionu w zakresie trudności, jakie sprawiają im bariery architektoniczne, komunikacyjne czy w porozumiewaniu się.

Przeprowadzona analiza wyników miała na celu ocenę przez osoby niepełnosprawne stopnia dostosowania tych obiektów oraz poznanie poziomu znajomości przez te osoby rozwiązań stosowanych w celu likwidacji barier i dostosowania infrastruktury dla osób dotkniętych różnymi dysfunkcjami.

Zgodnie z otrzymanymi wynikami badania najbardziej nieprzystosowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego są dworce i przystanki oraz budynki wielorodzinne. Co druga osoba niepełnosprawna za nieprzystosowane uważa obiekty rozrywkowe - **52%**, zakłady pracy - **49%** oraz ulice, chodniki, parki oraz place zabaw - **49%**. Ponad **40%** badanych za nieprzystosowane wymienia także placówki oświatowe - **42%**, urzędy - **42%**, obiekty sportowe - **42%** i sakralne - **42%**. Nieznacznie lepiej sytuacja przedstawia się w punktach handlowo-usługowych - **40%**, placówkach kulturalnych - **39%**, czy też punktach wyborczych - **39%**.

Przeprowadzone badanie wskazuje, że najlepiej dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego są placówki służby zdrowia. Co trzeci badany wskazał te obiekty jako przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych **(31%)**, a **40%** uznało je za raczej przystosowane. Zaledwie **14%** badanych osób niepełnosprawnych uważa placówki służby zdrowia, jako nieprzystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wnioski wynikające z przeprowadzonego badania:

- wyróżnianie inwestorów oraz gospodarzy obiektów, którzy biorą pod uwagę potrzeby i ograniczenia osób niepełnosprawnych – takim działaniem jest konkurs ,,Województwo kujawsko-pomorskie bez barier",
- włączenie przedstawicieli środowisk reprezentujących różne grupy niepełnosprawności w proces projektowania i nadzoru nad inwestycjami polegającymi na modernizacji przestrzeni miejskiej, budowie lub modernizacji obiektów użyteczności publicznej,
- włączenie przedstawicieli środowisk reprezentujących różne grupy niepełnosprawności do oceny wniosków w ramach, których można otrzymać dofinansowanie inwestycji ze środków publicznych,

- wzmocnienie komunikatu kierowanego do opinii publicznej na temat rozwiązań jakie powinien spełniać obiekt kompleksowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- sankcje dla inwestorów budujących z „barierami”,
- wzmocnienie komunikatu kierowanego do opinii publicznej na temat możliwości pozyskania wsparcia ze środków publicznych w ramach ogłaszanych konkursów bądź zadań ustawowych, do modernizacji obiektu celem przystosowania do osób niepełnosprawnych,
- bardziej wnikliwa analiza dokumentacji projektowej przez organy architektoniczno-budowlane pod kątem dostosowania obiektów dla osób niepełnosprawnych przed wydaniem pozwoleń na budowę,
- bardziej wnikliwe kontrole ze strony inspektorów nadzoru budowlanego pod kątem dostosowania obiektów dla osób niepełnosprawnych przed oddaniem budynku do użytkowania,
- ujednolicenia warunków dostosowania dróg i towarzyszącej im infrastruktury komunikacyjnej w naszym regionie do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez wdrożenie do realizacji opracowanych przez Pełnomocnika Zarządu ds. Osób Niepełnosprawnych „Zaleceń w zakresie dostosowania dróg i infrastruktury Województwa Kujawsko-Pomorskiego do potrzeb osób niepełnosprawnych”.

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdziły konieczność poprawy dostępności obiektów i przestrzeni publicznej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Kolejnym zadaniem samorządu województwa kujawsko-pomorskiego jest opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków, w których mogą odbywać się turnusy rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych korzystających z dofinansowania PFRON. Opinia sporządzana jest na podstawie wizji lokalnej ośrodka i zawiera: stwierdzenie zgodności lub braku zgodności informacji zawartych we wniosku ośrodka ze stanem faktycznym, informację o standardzie ośrodka, ocenę warunków sanitarno-higienicznych, ocenę możliwości zapewnienia osobom niepełnosprawnym dogodnych warunków pobytu, odpowiednich do rodzaju ich niepełnosprawności, ocenę zaplecza i jego wyposażenia do realizacji programów turnusów i prowadzenia różnych form aktywnej rehabilitacji, w tym zajęć mających na celu poprawę psychofizycznej sprawności uczestników tych turnusów i zajęć wypoczynkowych oraz zaplecza do przeprowadzenia zabiegów fizjoterapeutycznych w przypadku turnusu z programem zawierającym takie zabiegi, w zależności

od rodzaju turnusów, które będą odbywały się w ośrodku. Wpisu do rejestru ośrodków dokonuje Wojewoda na okres 3 lat.

W latach 2003-2010 do Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu wpłynęły **162** wnioski o wydanie przedmiotowej opinii. Z elektronicznej Centralnej Bazy Danych Ośrodków i Organizatorów Turnusów dla Osób Niepełnosprawnych prowadzonej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wynika, że na dzień 31 grudnia 2010 r. na terenie naszego województwa **33** ośrodki posiadały aktualny wpis uprawniający do przyjmowania zorganizowanych grup osób niepełnosprawnych korzystających z dofinansowania PFRON. Spośród tych ośrodków tylko jeden uprawniony jest do przyjmowania grup osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu wzroku (Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny im. M.M. Kaczmarka w Ciechocinku). Podobnie sytuacja wygląda w przypadku grup osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu słuchu. Dom Wczasowy "LEŚNY" w Przyjezierzu, jako jedyny w województwie kujawsko-pomorskim uprawniony jest do przyjmowania tej grupy osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 51 Ośrodki przyjmujące grupy turnusowe, z podziałem na położenie ośrodka - stan na dzień 31 grudnia 2010 r.

Lp.	Nazwa powiatu	Liczba ośrodków
1.	Aleksandrowski	20
2.	Inowrocławski	5
3.	Włocławski	3
4.	Mogileński	2
5.	Tucholski	1
6.	Świecki	1
7.	Toruński	1
	Razem:	**33**

Opracowanie własne Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych uzyskanych z Centralnej Bazy Danych Ośrodków i Organizatorów Turnusów dla Osób Niepełnosprawnych prowadzonej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ośrodki przyjmujące grupy turnusowe skupione są głównie wśród trzech uzdrowisk naszego województwa, tj. Ciechocinka, Inowrocławia i Wieńca Zdroju. Niepokój może budzić istnienie tylko jednego ośrodka przyjmujący grupy turnusowe na terenie powiatu tucholskiego, a więc terenu „bogatego" w atrakcyjne miejsca przyrodniczo – krajobrazowe, gdzie osoby niepełnosprawne oprócz rehabilitacji mogłyby w ciszy i spokoju wypocząć.

Obok wymienionych powyżej programów realizowanych przez PFRON, należy wskazać także inne programy i zadania, które można zaliczyć do działań z zakresu rehabilitacji zawodowej lub społecznej, które wpływają na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego.

W 2009 roku Oddział Funduszu w ramach zadania pn.„Program wyrównywania różnic między regionami II" w obszarze A wypłacił województwu kujawsko-pomorskiemu kwotę **456 915,57** zł na dofinansowanie części kosztów wyposażenia obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w obszarze B wypłacił kwotę **1 664 724,68 zł** na dofinansowanie części kosztów likwidacji barier w zakładach opieki zdrowotnej i w placówkach edukacyjnych, w obszarze D wypłacił **1 759 526,50 zł** na likwidację barier transportowych. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego dzięki tym funduszom zakupiono 7 mikrobusów, 7 autobusów oraz 14 innych pojazdów (sprzętu) przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. PFRON dokonuje także wypłat kwot rekompensujących gminom utracone dochody na skutek zwolnień podatkowych przysługujących prowadzącym ZPCH oraz ZAZ. W 2009 roku PFRON gminom należącym do województwa kujawsko-pomorskiego wypłacił **21 371 216,00 zł**.

Dzięki realizacji Programu „Osoby Niepełnosprawne w służbie publicznej" łącznie 98 osób niepełnosprawnych z województwa kujawsko-pomorskiego uzyskało zatrudnienie na nowych miejscach pracy, a kwota jaką wypłacił PFRON ogółem na wynagrodzenia dla tych osób to **825 591,89 zł**.

W ramach Programu „Pitagoras 2007" Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Wyższa Szkoła Środowiska w Bydgoszczy uzyskał możliwość zakupu urządzeń wspomagających dla osób niesłyszących lub niedowidzących, a kwotę jaką wydatkowano na zakup sprzętu to **195 041,56 zł**. Kolejnym programem realizowanym w 2009 roku był Program „Komputer dla Homera", dzięki któremu na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zakupiono podstawowy sprzęt komputerowy, elektroniczny i oprogramowania oraz poszczególnych elementów służących jego uzasadnionej rozbudowie dla 250 dorosłych osób niepełnosprawnych oraz 127 dzieci i młodzieży za łączna kwotę **1 218 647,84**. W ramach tego Programu zakupiono również specjalistyczny sprzęt komputerowy przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych na łączna kwotę **1 911 978,07 zł** dla 271 osób dorosłych oraz 106 dzieci oraz zakupiono specjalistyczne elektroniczne urządzenia brajlowskie za kwotę **145 223,00 zł** dla 8 dorosłych osób oraz dla 4 dzieci.

W ramach realizacji programu „STUDENT II" w 2009 r. wypłacona została kwota 1 936 374,00 zł dla 712 osób niepełnosprawnych oraz wypłacono specjalne stypendium dla 8

niepełnosprawnych studentów w wysokości 71 550,00 zł łącznie. W 2010 r. w ramach tego programu **687** osobom niepełnosprawnym została wypłacona kwota **1 468 935,00 zł**. Dzięki programowi „Pegaz 2003" w 2009 roku w ramach modułu pomocy w aktywizowaniu osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier transportowych i w komunikowaniu się. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego pomoc otrzymało 283 dzieci i młodzieży oraz 545 osób dorosłych. W 2010 roku realizowano kolejną edycję tego programu, a więc „Pegaz 2010" dzięki któremu wsparciem zostały objęte 103 osoby niepełnosprawne, na łączna kwotę 757 702,00 zł. PFRON w 2009 roku realizował również pilotażowy program „Uczeń na wsi", który objął pomocą w zdobyciu wykształcenia osoby niepełnosprawne zamieszkujące gminy wiejskie. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w ramach programu skorzystało 119 gmin, a ogółem 5 010 uczniów, w tym: 2 436 uczniów szkół podstawowych, 1 474 uczniów z gimnazjum, 1 100 ze szkół ponadgimnazjalnych, na łączna kwotę **9 179 735,05 zł**.

Wyżej wymienione programy realizowane przez PFRON wymagają dużych nakładów finansowych, jednak środki te są nadal mało wystarczalne, aby w pełni pokryć potrzeby osób niepełnosprawnych.

10. Dostęp do informacji osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do e-informacji

Przeprowadzone badania statystyczne GUS z 2002 roku dotyczące polskich gospodarstw domowych pokazały, że: 90% rodzin z osobą niepełnosprawną nie ma komputera, a 95% rodzin nie ma dostępu do Internetu. PFRON przeprowadził badanie samorządów gminnych oraz badanie opinii osób niepełnosprawnych w projekcie „Gmino jaka jesteś?", zrealizowanym w latach 2005-2007.

W ramach projektu, badanie problemów osób niepełnosprawnych wskazało, że w województwie kujawsko-pomorskim jedynie co czwarte gospodarstwo domowe (24%) osób niepełnosprawnych ma dostęp do komputera, a niespełna co szóste (14%) do Internetu.

W gminach miejskich i wiejskich mamy do czynienia z podobnymi odsetkami posiadaczy komputerów osobistych i dostępu do Internetu. Zdecydowanie lepiej wyposażone pod tym względem są gospodarstwa niepełnosprawnych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich.

Rada Europy w Zaleceniu nr Rec(2006)5 „Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015" określa, iż głównym celem strategicznym Planu jest

zapewnienie pełnego udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Plan zachęca państwa członkowskie do zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez zapewnienie im wysokiej jakości innowacyjnych usług i konsolidację już stosowanych środków. Jednym z przyjętych w Planie kierunków działań jest „Informacja i komunikacja", gdzie dostęp do Internetu wskazany jest jako główny aspekt udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Województwo, wychodząc naprzeciw problemom osób niepełnosprawnych, przystąpiło do realizacji projektu pn *„Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie województwa kujawsko-pomorskiego"* w ramach Działania 8.3 „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu eInclusion", Priorytetu 8 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka „Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki", współfinansowany ze środków Unii Europejskiej oraz budżetu państwa i budżetu województwa.

Głównym założeniem projektu jest zmniejszenie ilości gospodarstw domowych wykluczonych cyfrowo na terenie województwa kujawsko-pomorskiego dzięki udzieleniu wsparcia w postaci użyczenia zestawów komputerowych wraz z podłączeniem do Internetu, dostarczenie łącz Internetowych na okres co najmniej 24 miesięcy gospodarstwom domowym, które posiadają komputer oraz zapewnienie technologii informacyjnych i wiedzy mieszkańcom województwa kujawsko-pomorskiego. Projektem objętych zostanie m.in. 1 000 osób niepełnosprawnych, w tym 300 osób niewidomych.

Dotychczas w ramach programów, PFRON przekazywał także dofinansowanie dla osób niepełnosprawnych na specjalistyczny sprzęt komputerowy, wśród tych programów warto wskazać m.in.:

a) **„Komputer dla Homera" -** łącznie 1433 osoby, w tym:
   - liczba beneficjentów niepełnoletnich 395 osób,
   - liczba beneficjentów dorosłych 1 038 osób.

b) **„Pegaz 2003" obszar B** – łącznie 1181 osób, w tym:
   - liczba beneficjentów niepełnoletnich (dzieci i młodzież) - 461 osób,
   - liczba beneficjentów dorosłych 720 osób.

c) W ramach programu **„Student"** z dofinansowania do kosztów użytkowania Internetu korzysta rocznie ok. 3 500 osób niepełnosprawnych.

Dużym ułatwieniem w zdobywaniu wiedzy i nawiązywaniu kontaktów między personalnych staje się Internet. To właśnie dzięki niemu skracają się odległości, zwiększa się dostępność informacji, wiedzy i możliwości, a brak udogodnień typu: podjazdy dla wózków, nierówne chodniki, problemy komunikacyjne, nieznajomość języka migowego przez nauczycieli, nie są aż

tak dokuczliwe. Obecnie, dzięki inteligentnym programom informatycznym, nauczanie na odległość zaczyna wchodzić do szkół szeroką falą, łamiąc bariery społeczne, kulturowe, państwowe i fizyczne.

11. Dostosowanie dróg i infrastruktury województwa do potrzeb osób niepełnosprawnych

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom osobom niepełnosprawnych w zakresie infrastruktury drogowej, przygotowane zostały „Zalecenia w zakresie dostosowania dróg i infrastruktury Województwa Kujawsko-Pomorskiego do potrzeb osób niepełnosprawnych", przyjęte uchwalą Uchwałą Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 16 listopada 2010 roku.

Materiał powstał w efekcie wielu spotkań z Zarządem Dróg Wojewódzkich oraz Departamentem Infrastruktury Urzędu Marszałkowskiego, w oparciu o ustalenia poczynione na zebraniach z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarach niepełnosprawności związanej z dysfunkcją narządu ruchu, wzroku i słuchu.

Rozwiązania zawarte w projekcie stanowią kompleksowy materiał pomocniczy do aktualnie obowiązujących przepisów prawa i poruszają takie problemy jak dostosowanie skrzyżowań czy przejść dla pieszych, przystanków komunikacji publicznej, chodników, miejsc parkingowych czy prawidłowych oznakowań. Zostały one przygotowane z myślą o osobach niewidomych, niesłyszących oraz poruszających się na wózkach i o kulach.

Materiał może zostać wykorzystany przez samorządy lokalne i instytucje zajmujące się projektowaniem, budową i wykonywaniem czynności związanych z odbiorami przestrzeni architektonicznych opartych o infrastrukturę drogową w województwie. W przypadku środków finansowych, pozyskiwanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko - Pomorskiego niniejszy dokument będzie obowiązującym dla inwestorów i wykonawców.

Dla wskazania kolejnych etapów postępowania w sprawie odbioru inwestycji drogowych, jego integralną część stanowi schemat etapów postępowania w sprawie odbioru inwestycji drogowych z uwzględnieniem Zaleceń w zakresie dostosowania dróg i infrastruktury województwa kujawsko-pomorskiego do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Stosowanie zaleceń ma na celu przyczynienie się do tworzenia „Województwa bez barier", ale także, będzie stanowiło przykład dobrych praktyk zarówno dla turystów odwiedzających region z całej Polski i ze świata, jak i dla obszarów partnerskich.

Podsumowanie

Niepełnosprawność obejmuje szerokie spektrum problemowe, począwszy od niejednoznaczności w warstwie terminologicznej, kończąc na zjawiskach towarzyszących, np. problem zatrudnienia czy edukacji. Wymaga, więc ona całościowego podejścia, kompleksowej polityki ze strony państwa, jak również podjęcia odpowiednich działań na szczeblu regionalnym.

Realizacji działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim służy szerokie zaangażowanie wielu instytucji: administracji rządowej, samorządów powiatowych i gminnych, instytucji pomocy społecznej, instytucji rynku pracy, a także organizacji pozarządowych i środowiska lokalnego, które stanowią bezpośrednie otoczenie dla osób niepełnosprawnych. Podejmowane działania na rzecz osób niepełnosprawnych opierają się także współpracy z wszystkimi Departamentami Urzędu Marszałkowskiego ze względu na szeroki aspekt prowadzonych działań w każdej dziedzinie życia codziennego osoby niepełnosprawnej: zdrowia, edukacji, sportu i turystyki, kultury, infrastruktury, zatrudnienia itp.

Polityka samorządu województwa w zakresie podejmowanych działań na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2005-2010 realizowana była poprzez cele szczegółowe programu wyznaczone na podstawie zidentyfikowanych potrzeb osób niepełnosprawnych. Ewaluacja ex post programu na lata 2005-2010 przeprowadzona po zakończeniu jego realizacji oraz sporządzona diagnoza sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2003-2010, pozwala na wskazanie obszarów, które wymagają dalszej interwencji ze strony samorządu województwa, a więc wyznaczenie kierunków działań i celów, które należy podjąć w kolejnym etapie realizacji polityki samorządu w przedmiotowym zakresie.

Wyniki ewaluacji ex post oraz sporządzonej diagnozy pozwalają także na wskazanie słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń podejmowanych w kolejnych latach działań, a także umożliwiają wyznaczenie kierunków działań i celów kolejnego etapu realizacji polityki samorządu województwa w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Analiza zebranych informacji dotyczącej sytuacji osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim pozwala wyciągnąć szereg wniosków, m.in.:

- w społeczeństwie nadal występuje **niski poziom świadomości** społeczeństwa o sytuacji osób niepełnosprawnych,
- poprzez kształtowanie wizerunku osób niepełnosprawnych, należy dążyć do podjęcia długotrwałych i systematycznych **zmian stereotypów**, które nadal funkcjonują w społeczeństwie,
- niewystarczający **system monitorowania** aktualnej sytuacji osób niepełnosprawnych,

- należy wzmocnić działania w zakresie rehabilitacji zawodowej, w celu **zwiększenia aktywności zawodowej** osób niepełnosprawnych,
- należy podjąć działania zmierzające do **dalszej likwidacji istniejących barier** architektonicznych, technicznych, transportowych i w komunikowaniu się,
- w województwie osoby niepełnosprawne zamieszkujące tereny wiejskie i małe miejscowości mają **utrudniony dostęp do rehabilitacji**, w związku z czym istotne jest wzmożenie działań dotyczących rehabilitacji środowiskowej,
- podejmowanie działań mających na celu **zwiększenie samodzielności osoby niepełnosprawnej**.

Celem działań samorządu przez cały okres realizacji programu w poprzednich latach było również pobudzenie świadomości samych osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do ich potrzeb oraz możliwości, jakie mogą wnosić w życie społeczne i zawodowe. Ważnym elementem podejmowanych działań było uzyskiwanie wiedzy przez osoby niepełnosprawne na temat przysługujących im praw, pozwalającym sprawnie funkcjonować w społeczeństwie oraz aktywnie włączać się we wszystkie obszary życia. Bardzo istotne są również mentalne zmiany wśród ludności otaczającej osoby niepełnosprawne oraz uświadomienie sobie, że potrzeby osób niepełnosprawnych są zwykłymi potrzebami przypisanymi człowiekowi, jako jednostce. Samorząd województwa poprzez swoje działania zmierza do wprowadzania systemowych rozwiązań m.in. poprzez likwidację barier architektonicznych, a więc do uświadomienia społeczeństwa, że każdy budynek niezależnie od jego zastosowania powinien być dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, czy poprzez likwidację barier drogowych, a więc dostosowania dróg, skrzyżowań i chodników do możliwości osób niepełnosprawnych.

Podejmowane przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego na przestrzeni kilku lat inicjatywy były pozytywnie postrzegane i oceniane, co miało wyraz w przyznanych nagrodach i wyróżnieniach za działania na rzecz osób niepełnosprawnych, tj.:

- **STATUETKA Zarządu PFRON** przyznana dla Zarządu Województwa za realizację zadań ponadstandardowych – rok 2009.

  Statuetkę osobiście odebrał Wicemarszałek Edward Hartwich w imieniu Zarządu podczas uroczystego koncertu organizowanego 30 listopada 2009 roku przez Ligę Kobiet Polskich w Operze Nova w Bydgoszczy.
- **ZŁOTA ODZNAKA HONOROWA** dla Marszałka Województwa przyznana przez Polski Związek Niewidomych – rok 2009,

- **SREBRNY KRZYŻ ZASŁUGI** przyznany przez Prezydenta RP za całokształt działań na rzecz osób niepełnosprawnych przyznany Pełnomocnikowi Zarządu Kujawsko-Pomorskiego ds. Osób Niepełnosprawnych – rok 2009.

  Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Osób Niepełnosprawnych, Pani Maria Dreszer została odznaczona w październiku 2009 roku podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Osób Niewidomych w Belwederze. Odznaczenia i ordery, osobom zasłużonym na rzecz osób niewidomych i słabowidzących, w imieniu ówczesnego Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, wręczyła Pierwsza Dama, pani Maria Kaczyńska,
- **Wyróżnienie i tytuł „SAMORZĄDU RÓWNYCH SZANS"** przyznany przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w Krakowie dla Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – rok 2009,
- **Statuetka „SAMORZĄD RÓWNYCH SZANS"** przyznana przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w Krakowie dla Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – rok 2010.

Źródła prawa

1. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych z 30 marca 2007.
2. Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020.
3. Zalecenie nr Rec(2006)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Plan działań Rady Europy dla promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: *Poprawianie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006 – 2015* (Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 5 kwietnia 2006 podczas 961-go posiedzenia zastępców ministrów) Kierunek działań nr 15: Podnoszenie świadomości.
4. Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych – (przyjęte jednomyślnie przez Narody Zjednoczone w 1993 roku – nie są dokumentem prawnie obowiązującym, stanowią jednak rodzaj politycznego i moralnego zobowiązania uzgodnionego przez członków w społeczności międzynarodowej), Rezolucja ONZ 48/96.
5. Agenda 22 – Władze lokalne: *Instruktarz w zakresie planowania polityki na rzecz osób niepełnosprawnych w społecznościach lokalnych.*
6. Dyrektywa Rady Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 2000 r. w sprawie ustanowienia ogólnych ram dla równego traktowania przy zatrudnianiu i wykonywaniu zawodu (2000/78/WE).
7. Deklaracja Madrycka: Europejski Kongres na rzecz Osób Niepełnosprawnych Madryt, 20-24 marca 2002.

8. Art. 13 Traktatu Amsterdamskiego z 1999 roku, zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej.
9. Art. 68 ust. 3 oraz 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 214, poz. 1407 ze zm.) oraz (Dz. U. z 2011 r., Nr 127, poz. 721).
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków PFRON samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. Nr 88, poz. 808 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 Nr 142, poz. 1590 ze zm.).
13. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.).
14. Ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, ze zm.).
15. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych Dz. U. z 2008 Nr 164, poz. 1027 ze zm.
16. Ustawa z 7 września 1991 r. ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623).
18. Rozporządzenie wykonawcze Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci (Dz. U. z 2009 r. Nr 23, poz. 133).
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1487).
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno – wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo stopniu głębokim (Dz. U. z 1997 r. Nr 14, poz. 76).
21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 listopada 2006r. w sprawie wymagań, jakimi powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2006 r. Nr 213, poz. 1568 ze zm.).
22. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych – (przyjęta uchwałą Sejmu Rzeczpospolitej Polski dnia 01 sierpnia 1997 r.) – nie stanowi źródła prawa, jest aktem ogólnym i wyrazem stosunku władzy ustawodawczej wobec osób niepełnosprawnych, ich problemów i potrzeb, które w

miarę możliwości finansowych kraju, województwa powinny być realizowane przez władze administracyjne i samorządowe.

23. Zarządzenie Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 14 czerwca 2010 r. Nr 19/2010 w sprawie „Ramowej procedury sporządzania programu rozwoju".
24. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 ze zm.).
25. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75 poz. 690 ze zm.).
26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 24 poz. 128).
27. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 ze zm.).
28. Uchwała Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 r., w sprawie Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020.
29. Uchwała Nr 27/430/11 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 kwietnia 2011 r. w sprawie przystąpienia do opracowania projektu „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2011-2020".

Wykaz tabel, wykresów i rysunków

Tabela nr 1 Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 2 Wykaz zakładów aktywności zawodowej funkcjonujących w województwie wg stanu na dzień 31.12.2010 r.

Tabela nr 3 Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej.

Tabela nr 4 Udzielanie pomocy zakładom pracy chronionej w celu ochrony istniejących miejsc pracy - jednorazowe pożyczki.

Tabela nr 5 Umorzenia pożyczek

Tabela nr 6 Zwrot kosztów za szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji.

Tabela nr 7 Zlecenie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 8 Opiniowanie wniosków o wpis do rejestru ośrodków

Tabela nr 9 Koszty obsługi realizowanych zadań ustawowych
Tabela nr 10 Przeprowadzone wizytacje i kontrole realizowanych zadań
Tabela nr 11 Program "Edukacja - program pomocy w dostępie do nauki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej"
Tabela nr 12 Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar A
Tabela nr 13 Program wyrównywania różnic między regionami II - Obszar A
Tabela nr 14 Program wyrównywania różnic między regionami - Obszar B
Tabela nr 15 "Program ograniczania skutków niepełnosprawności"
Tabela nr 16 Program "Osoby niepełnosprawne w służbie publicznej" realizowany w latach 2006-2010
Tabela nr 17 Projekt "Nie jesteś sam - warsztaty psychologiczno-doradcze"
Tabela nr 18 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji społecznej w latach 2003-2010.
Tabela nr 19 i 20 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji zawodowej w latach 2003-2010.
Tabela nr 21 Kwota przeznaczona na działania realizowane w zakresie rehabilitacji zawodowej w latach 2003-2010.
Tabela nr 22 Działania samorządu województwa w zakresie rehabilitacji leczniczej w latach 2003-2010.
Tabela nr 23 Wykaz obiektów nagrodzonych i wyróżnionych w Konkursie w latach 2007-2010.
Tabela nr 24 Łączna kwota przeznaczona na realizację działań podejmowanych na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2003-2010, uwzględniając źródło finansowania.
Tabela nr 25 Wykaz przedsięwzięć zorganizowanych w latach 2003 – 2010, uwzględniając liczbę uczestników oraz charakter działania.
Tabela nr 26 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w danym wieku w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.
Tabela nr 27 Liczba niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn z podziałem na mieszkańców miast i wsi w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.
Tabela nr 28 Osoby niepełnosprawne w województwie kujawsko – pomorskim w 2002 r. według stopnia niepełnosprawności.
Tabela nr 29 Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według płci i poziomu wykształcenia województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.
Tabela nr 30 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w latach 2008 – 2010.
Tabela nr 31 Struktura dzieci niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w latach 2008 – 2010.
Tabela nr 32 Osoby niepełnosprawne według powiatów w latach 2008-2010.
Tabela nr 33 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim.
Tabela nr 34 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim w podziale na powiaty oraz miasta na prawach powiatu.

Tabela nr 35 Ludność województwa w 2010 r. oraz prognozowana liczba ludności w 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim z uwzględnieniem grup wiekowych.
Tabela nr 36 Renty z tytułu niezdolności do pracy z wypadkowymi w latach 2006 – 2010.
Tabela nr 37 Renty rodzinne i socjalne.
Tabela nr 38 Dodatki pielęgnacyjne z tytułu niepełnosprawności oraz z tytułu wieku.
Tabela nr 39 Renty wypłacone z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.
Tabela nr 40 Bezrobotni niepełnosprawni zarejestrowani w Powiatowych Urzędach Pracy Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
Tabela nr 41 Wykaz osób niepełnosprawnych kształcących się w publicznych placówkach oświaty w poszczególnych.
Tabela nr 42 Szkoły dostosowane do potrzeb uczniów niepełnosprawnych w województwie kujawsko – pomorskim w roku szkolnym 2009-2010.
Tabela nr 43 Liczba organizacji pozarządowych w poszczególnych powiatach województwa kujawsko-pomorskiego - stan na 31.12.2010 r.
Tabela nr 44 Ilość organizacji działających na rzecz danej grupy wiekowej w 2009 r.
Tabela nr 45 Działania prowadzone w ramach rehabilitacji społecznej.
Tabela nr 46 Przykłady realizowanych działań organizacji pozarządowych w 2009 r.
Tabela nr 47 Wykaz placówek prowadzących rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim - wg stanu na dzień 31.12.2010 r.
Tabela nr 48 Wykaz placówek prowadzących rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim wraz z liczbą miejsc przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych – wg stan na dzień 31.12.2010 r.
Tabela nr 49 Kwota wydatków poniesionych w 2010 roku ze środków PFRON na realizację zadań ustawowych w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych przez samorządy powiatowe, PFRON oraz samorząd województwa kujawsko-pomorskiego – stan na dzień 31.12.2010 r.
Tabela nr 50 Zadania realizowane w ramach rehabilitacji społecznej przez samorządy powiatowe ze środków PFRON w 2010 r.
Tabela nr 51 Ośrodki przyjmujące grupy turnusowe, z podziałem na położenie ośrodka - stan na dzień 31 grudnia 2010 r.

Wykres nr 1 Kwota dofinansowania robót budowlanych z PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej uwzględniająca podział terytorialny województwa w latach 2003-2010.
Wykres nr 2 Liczba obiektów, które uzyskały dofinansowananie z PFRON w latach 2003-2010.
Wykres nr 3 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w danym wieku w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.
Wykres nr 4 Struktura osób niepełnosprawnych ze względu na płeć w podziale na miasto i wieś w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r.
Wykres nr 5 Struktura osób niepełnosprawnych biologicznie odczuwających ograniczenie sprawności w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na miejsce zamieszkania.
Wykres nr 6 Struktura osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. według miejsca zamieszkania w podziale na stopień niepełnosprawności.

Wykres nr 7 Struktura osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na poziomu wykształcenia w podziale na płeć.
Wykres nr 8 Struktura osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2002 r. ze względu na poziom wykształcenia w podziale na miasto i wieś.
Wykres nr 9 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem wieku w województwie kujawsko – pomorskim w 2010 r.
Wykres nr 10 Niepełnosprawne dzieci wg powiatów w 2010 roku.
Wykres nr 11 Niepełnosprawni dorośli wg powiatów w 2010 roku.
Wykres nr 12 Struktura niepełnosprawnych dzieci do 15 roku życia wg rodzaju choroby w latach 2008-2010.
Wykres nr 13 Struktura osób niepełnosprawnych pod względem choroby w 2010 r.
Wykres nr 14 Struktura osób niepełnosprawnych wg poziomu wykształcenia w latach 2008-2010.
Wykres nr 15 Struktura osób niepełnosprawnych wg poziomu wykształcenia w 2010 r.
Wykres nr 16 Ludność w 2010 r. oraz prognoza ludności do 2035 r. w województwie kujawsko-pomorskim z uwzględnieniem grup wiekowych.
Wykres nr 17 Ilość osób objętych świadczeniami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.
Wykres nr 18 Renty z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.
Wykres nr 19 Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy z uwzględnieniem osób pozostających bez zatrudnienia.
Wykres nr 20 Wykaz uczniów niepełnosprawnych w publicznych placówkach oświaty.
Wykres nr 21 Podział uczniów niepełnosprawnych ze względu na rodzaj niepełnosprawności.
Wykres nr 22 Podział uczniów szkół niepublicznych ze względu na rodzaj niepełnosprawności.
Wykres nr 23 Liczba wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego.
Wykres nr 24 Liczba uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych.
Wykres nr 25 Liczba oddziałów integracyjnych w szkołach i placówkach w województwie kujawsko-pomorskim.
Wykres nr 26 Liczba szkół z oddziałami integracyjnymi w województwie kujawsko-pomorskim.
Wykres nr 27 Podział studentów na uczelniach wyższych według rodzaju niepełnosprawności.
Wykres nr 28 Sanatoria i jednostki organizacyjne związane z rehabilitacją.
Wykres nr 29 Procentowy udział badanych organizacji pozarządowych w podziale na formę prawną w 2009 r.
Wykres nr 30 Udział procentowy organizacji działających na osób niepełnosprawnych ze względu na miejsce działania.
Wykres nr 31 Działalność w zakresie pokrewnych dziedzin w 2009 r.
Wykres nr 32 Inne działania prowadzone przez organizacje pozarządowe w 2009 r.

Rysunek nr 1 Ludność w województwie kujawsko-pomorskim w powiatach i miastach na prawach powiatów w 2010 r..
Rysunek nr 2 Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie ludności w powiatach i miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim w 2010 r.
Rysunek nr 3 Dynamika prognozowanej liczby osób niepełnosprawnych w powiatach i miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim w 2020 i 2035 r. (2010=100)
Rysunek nr 4 Rozmieszczenie zakładów aktywności zawodowej w województwie kujawsko – pomorskim – wg stanu na dzień 31 grudnia 2010 r.

Wykaz załączników

Załącznik nr 1 *Realizacja zadań na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005-2010" - Ewaluacja ex-post - Departamenty Urzędu Marszałkowskiego*

Załącznik nr 2 Zadania realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych w okresie od 2003 do 2010 r.

Dokument został opracowany przez pracowników Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych pod kierunkiem Pełnomocnika Zarządu ds. Osób Niepełnosprawnych – Marii Dreszer.

Sporządziła Małgorzata Tomaszewska
Czerwiec 2012 r.